Tartu Riiklik Ülikool
Üldajaloo Kateeder

Tommaso Campanella ja tema „Päikeselinn"

Diplomitöö

Tamme, Juhan
juhendaja:
prof. J. Konks

Tartu 1970

5i sejahatus.

Uue j'a vana maailma, n.o. kesk- ja uusaja piiril ärgatab eriliselt tähelepanu-väärsel määral mõnes Tommaso Campanella. Chemjante hea poole Campanella paiknemine mitte ükskõikse vana traagilise saatusega, võid ka tema imestamapanev ja isegi segamalise rohkearvulisi maailmavaate ühtesulamise tõttu antireformatsiooniga.

Selle maailmavaatelise ühenduse tähtsus oli: teoloogias – mõistlik materialism, poliitikas- fantastiline riigikord.

On olemas palju uurimusi, mis tahtsid või vähem on püütud selgitada selle omapärane filosoofi ja mõtleja elukäiku ning vaateid. Kõige põhjalikumalt on asutud küsimust käsitlema teoloogia-professor I. T. Kvačala.[1] Tal on õnnestunud näidata Campanella vast antud ajaloolise epohhiga

[1] И. И. Квачала, Фома Кампанелла, ЖМНП, 1906, октябрь, С.-Петербург, Ст. 341.

Ühtlasi on Kivačala püüdnud avada uuritava keerulist isiksust ning põhjendada tema mõju järgnevatele põlvkondadele.

Vähem edukamalt on Campanella elu ja vaateid analüüsinud V. P. Volgin[2] ja V. J. Rutenburg[3]. Akadeemik Volgin, kes on üks autoriteetsemaid utopistliku sotsialismi ajaloo uurijaid üldse, käsitleb Campanella puhul ühekülgsusest. Volgin ei näe Campanellat alati seoses antud ajaloolise epohhi vajaduste ja võimalustega. Uurija süüdistab Campanellat silmakirjalikkuses ning ebajärjekindluses. Volgin ei oska näha selle põhjusi, sest ta näib unustavat mõningad välised tegurid selle filosoofi elus.

Asjale tuleb läheneda diferentseeritult, sest ei saanud ju sellises suunapatuses nagu ketserluses süüdimõistetud Campanella ilma laveerimata oma mõtteid avaldada.

Peale selle Volgini kritika Campanella peateos „Päikeseriik"[4] kirjanduslikku külje kohta kahjuks tihti mitte alati põhjendatult üle nimetatud teose sisule. Uurija näeb mõlemal esinevaid puudusi, mis ei näe tihti samas peituvaid väärtuslikke seisukohti.

Põhiliselt samad puudused on ka Rutenburgil,

---

[2] В. П. Волгин, История социалистических идей, часть первая, Москва - Ленинград, 1928.

[3] В. И. Рутенбург, Кампанелла, Ленинград. 1956.

[4] Кампанелла, Город Солнца, Москва, 1954.

kes kordab nii või teisiti kõiki Volgini seisukohti. Mõlemad ajaloolased alahindavad Campanella osa antud perioodil, mis ulatus endast üleminekuperioodi renessansilt uuele ajastule, alahinnates ühtlasi tema osa utopistlikus sotsialismi ajaloo seisukohalt üldse.

Nii Volgin kui ka Rutenburg nõudistavad Campanellat vigades, mida viimane teeb oma ajastu lapsena ning mille tõttu ta ei väärivat erilist tähelepanu. Kuid sellega nad mõlemad alahindavad tahtmatult antud ajastu nõja Campanellale, sest üksnii inimene ei saa elada väljaspool oma aega ja olla sellest sõltumata. Inimene on ju inimene eelkõige just sellepärast, et ta on ühiskondlik olend. Ühiskond ja vormib inimesi oma näo järgi, mitte vastupidi. See tõttu on ju loomulik, et Campanella ideejutlused tulevikuühiskonda konkreetselt just sellisena, nagu meie oleme harjunud nägema.

Käesoleva töö autor, toetudes enamsuurema osa ajaloolaste töödele ning „Päikeselinnale", on nadund endale ülesandeks mingil määral taastada Campanella ühtsena silmapaistva filosoofi ja sotsialisti utopisti isiksuspära ning vaated. Ühtlasi püüab autor leida

vaieldavatele probleemidele uusi lahendusi või lähenda neile hoopis uuest vaatevinklist.

Oma töös on autor seadnud eesmärgiks näidata Campanella võitlust oma ajastuga, tema võitlust, mida ta pidas inimkonnaa õnneliku tuleviku nimel. Samas on ka katse anda sellele mõtlejale ja filosoofile väärilise koht inimkonnaa ajaloos.

Kuid Campanella ei tegelnud üksnes tulevikuühiskonnaa projektidega. Ta uuris põhjalikult religiooni, tehes samal ajal ka religioosset valgustustööd. Kui me lisame sellele juurde veel tema arvukad praktilised projektid ja plaanid, mis enamuses jäid küll paberile, kuid mis olid kõige võimsamate üksikasjade ja peensusteni läbi töötatud, haarates nelimmes pealegi kogu inimmõtte ja materiaalse elu valdkonnaa. Juba see peaks andma õige pildi tema mõttemaailmast ja vaimuenergiast.

Kui aga arvestada tingimusi, milles Campanella pidi töötama, peab avaldama püüdu austust suure mõtleja tahtejõule. Campanellale lisaaega andmiseks püüdusin filosoof Leibnizi sõnadega, kes võrdles omavahel nelja väljapaistvat 17. sajandi mõtlejat:

„Kes, küsib ta, on läbitungivam Descartes'ist füüsikas, Hobbes'ist moraali alal? Kui aga võrelda esimest Bacon'iga, teist Campanellaga, siis näeme, et esimesed roomavad mööda maad, teised on aga oma ideede ülevusest teadlikud ja fäis otsustavast, mad tõusevad kuni pilvedeni ja neil on soovid, mis on vaevalt kättesaadavad inimeste jõule".[5]

5 Квачала, . . . , 1907, декабрь, стр. 311.

I ptk. Campanella ja tema aeg.

Suurte maadeavastuste ajajärk on selleks kronoloogiliseks piiriks, millest algab feodaalse formatsiooni viimane ning ühtlasi tema lagunemise algusperiood.

Feodaalse ühiskondlik-majanduslikku formatsiooni viimast perioodi iseloomustavad kapitalistliku majanduse ja ühiskonna arenemine ning linlaste seisuse muutumine tänapäeva kodanluse klassiks. Need eelpoolnimetatud arenguprotsessid on tihedalt seotud kolmandaga — feodaalse riigi ning poliitilise vormi, feodaal-absolutistliku riigi kujunemisega 16.-17. sajandil.

Just nimelt see oli antud perioodil ühiskonna arengu sisuks. Uue, kapitalistliku formatsiooni elementide arenemine feodaalse formatsiooni üljes, kapitalistliku majanduse ja ühiskonna tekkimine feodaalse majanduse ja ühiskonna üljes on maailmaajaloolise

protsessi uus sisu, mis pidi viima lõpuks vana ühiskonna revolutsioonilisele ületamisele.

16. - 18. sajand on ajastu, mil vana feodalistlik tootmisviis temale omase väikese, majanduslikult isemajandava põllutöö- ja käsitöölise majapidamisega, mida ekspluateerib feodaalse ühiskonna valitsev klass majandusvälise sunni teel, asendub järkjärgult uue, kapitalistliku tootmisviisiga. See juures kodanlus tootmisvahendite omanikuna ekspluateerib vahetut tootjat. See vahetu tootja on muutunud proletaarlaseks s. t. inimeste klassiks, kel puuduvad tootmisvahendid ja kes on sunnitud seetõttu müüma oma tööjõudu tootmisvahendite omanikule - kapitalistile. Seega tekkisid vana ühiskonna küpses mitte ainult uued tootmisviisid, vaid ka uued ekspluateerimisvormid.

See oli ajalooprotsessi sotsiaal-majanduslik külg, see oli „kapitalismi geneesis". Karl Marx nimetab seda kapitali esialgse akumulatsiooni perioodiks. Kapitali esialgne akumulatsioon on kapitalistliku suurtootmise loomisele eelnenud ajalooline protsess, mis jooksul tootja lahutatakse tootmis-

vahenditest. Palgatöölised on vabad nahe-
saamis mõttes: nad ei tohi ise vahetult
kuuluda tootmisvahendite hulka, nagu or-
jad ja pärisorjad, aga nad tootmisvahendid
ei tohi neile kuuluda.

Kapitali esialgne akumulatsioon esineb „esialgsena", sest ta on kapitali ja sellele vastava tootmisviisi eelajaloguga:

„Kapitalistliku ühiskonna majanduslik struktuur on välja kasvanud feodaalse ühiskonna majanduslikust struktuurist. Feodaalse ühiskonna lagunemine vabastas kapitalistliku ühiskonna elemendid".[7]

Selles arenemises, mis sünnitas nii palgatöölise kui ka kapitalisti, oli lähtepunktiks töölise orjus. See arenemine seisis orjuse vormi muutmises, feodaalse ekspluateerimisvormi muutmises kapitalistlikuks ekspluateerimiseks.

Selle protsessi algusajaks oli 16. sajand.[8] Kuigi mõnedes vabamaa- äärsetes liitmaades võib juba 14. ja 15. sajandil paiguti kohata kapitalistliku tootmise esialgseid algeid, kuulub kapitalismiajastu algus siiski 16. sajandisse.

---

6 K. Marx, Kapital, I köide, Tlk. 1953., lk. 622.
7 Samas.
8 Samas, lk. 623.

Seal, kus ta saabub, oli juba ammu kaotatud päriorjus ja juba tublisti nõrtsinud keskaja heledaim õis - vabad linnad. Kapitalistliku tootmisviisi muteerimisest võib pidada Inglismaad, kus kapitali esialgse akumulatsiooniprotsessi faleamsena talupojad kaotasid oma maalapid. Kapitali esialgne akumulatsioon oli seotud otseste tootjate julma ja vägivaldse ekspropriseerimise meetoditega.

Kapitali esialgse akumulatsiooniga kaasneb samuti kapitalistliku ettevõtte rajamisega vajaliku rahaliste vahendite kuhjumine üksikisikute kätte. Rahalisi vahendeid saadi täna maadeavastustele, millega kaasnes nn. hindade revolutsioon Euroopas. Esimeste ettevõtetena tekkisid manufaktuurid. Kapitalistliku tootmisprotsessi iseloomustava vormina domineerib manufaktuur kõigiaadu 16. sajandist kuni 18. sajandi viimase veerandini, üheaegu ja paralleelselt kapitalistliku tootmisviisi ilmumise ja arenemisega kujuneb ühe kodanluse klass, täpsemalt öeldes kodanluse muutub klassiks.

Kodanluse kujunemisega klassiks on

lahutamatult seotud feodaalse riigi uue, „on ehalgse akumulatsiooni" perioodile vastava vormi, feodaal-absolutistliku monarhia tekkimine.

15. sajandi lõpp ja 16. sajand olid suurte monarhiate kujunemise ajaks, mis kerkisid kõikjal omavahel vaenulike feodaalsete ülasside - aristokraatia ja linnade - vaenetele. Kuigi absolutistlik monarhia jääb feodaalühiskonna valitseva klassi poliitilisesse organisse, leiab selle gipärast kehaja feodaalse riigistatuse asemele tuleval absolutistlik monarhia uus poliitiline tsentraliseatsiooni vorm oma olemasolu algperioodil tuge bürgeritelt, loobimata viimaste lialine vabaduste kaotamisest. Tekkis seminagata liit linnadega ja seda vaatamata linnade vabaduste ja privilegiide kaotamisele.

Absolutistlik monarhia tekib ülemineku perioodidel, mil vana feodaalne seisund laastavad, nemaegu linnasõdamine seisus aga mujuneb mõõdukamaks nõudlusse klassiks ja mõnes pooltest pole veel omandanud ülekaalu feodaalse seltes.

Just sel perioodil tekivad suured

feodaalabsolutistlikud monarhiad: Prantsusmaa, Hispaania, Inglismaa.

Hoopis erinevamas olukorras oli aga Itaalia. Itaalias algas kapitalistliku tootmisviisi areng varem kui mujal Euroopas. See ei kestnud aga kaua. Itaalias, kus kapitalistliku tootmise areng oli varem, laastusid ka kõige varem päriskorralikud suhted. Päriskorralikus valduses siin enne, kui ta jõudis kindlustada endale omandiõigust maa suhtes. Seepärast tegi päriskorralikust valdamise temast sedamaid väljaspoole seadust astutud proletaarlase, kes praegi leiab otsekohe uusi inimesi kinnadest, mis seemnelt osalt olid säilinud juba Rooma ajast.

Pärast seda, kui revolutsioon maailmaturul 15. sajandi lõpust alates hävitas Põhja- Itaalia linnade rahvaarvulise domineerimise, algas linnamine vastassuunas. Palga-feodaalid olid maalilt sunnitud viima linnadest maale, kus nad panid aluse aianduslikule kapitalistlikule organiseeritud väikemaapidamise õitsengule. Talupojad tegelesid maal põllundusega, aianduse ja viinamarjakasvatusega ja seda

omaaastal rendilaud maalappidel.

Linnade allaalõigust tiagitud föödpunduse fuhemuseks tenib põhja- ja Kesk-Haalias väike fabripidajate poolsete oomas maa rentimise süsteem, mis omaaegda tiagis Haalia fabrikoegade aimulaadse laastamise ja puuvaeuse. Sellest omaaegda fuhues üldine olukoma halvenemine mitte ainult endistel palgatöölistel, kes olid liikuat määda sündimud, vaid ka fabrikoegkoma nui tervikuu seisukohalt. Eriti rasme oli fabrikoegade olukoud Kesk- ja Lõuna-Haalias, kus kohaliku feodaalid võtsid osaliselt üle maaomaniku.

Suured maaomaniku ei fähendanud mitte üksnes Haalia liikvahemiikide kaubanduslikku ja rahanduslikku võimsuse lõppu, vaid ka Haalia laiguse alguat ülolu. Haalias varasult arenend kunagine naabruskoku oli spetsifiline transitkaubanduslikku iseloomuga, mis omamaa tootmise ja naabruskokuga oli nõrgalt või pelgu praegu üldse seotud, ei loonud seoluni siseturu arenemiseks. See asjaolu omaaegda ei soodustanud Haalia rahvusriigi teminust. Haalia jäi endiselt

edasi ükskes geograafilises nimetuses, mis oma staatuselt oli vaid väike- ja mäeburiikide, vürstkondade ja linnvabariikide seguun.

Itaalia järgnev majanduslik langus oi-mult nimetas pinnas ajaks tema poliitilise killustatuse, mis omakorda avaldas tugevat negatiivset tagasimõju maa majandusliikumisele arengule.

Suurte absolutistlike monarhiate tekkimisega käis kaasas rodoalune nii riigi konsolideerumisprotsess. See oma rajanes riigi, nagu andis riigile kõrgemalatud siseruleemid, leidis tugevas tsentraliseeritud armingavõimsus oma huvidele ohulist tuge või-lunes välismaise konkurentsiga.

Suuntele Itaaliaga mülgaevatele riikidele, Prodaal-absolutistlikele Hispaaniale ja Prantsusmaale, muutus killustatud ja nõrk Apenniini poolsaar suurepäraseks jahiaiagiks, mis oli neda ahvatlevam, et keegi teda ei kaitsnud. Itaalia aiseus seisis ühes selles, et Prantsusmaa ja Hispaania ei soovinud jõhinaeni jagada ega teineteisele loovutada ning neetõttu need riigid nõrgestasid end omavahelises võitluses. Lisaks neile kahele suurele

Itaaliale väga ohtlikuks Türgi muutumiseks.

Need kaks fakti - ühelt poolt kaubanduse ja tööstuse langus, teiselt poolt tugevate vaenlaste piiravad vallaletungid - määrasid Itaalia edasise arengu mitmeteks sajanditeks.

Kaubanduse ja tööstuse väljatõrjutud itaalia rahvas hakkab üha rohkem tegelema rahaasjadega - liigaasnevõlnik operatsioonidega või siis omandab maad ja ekspluateerib sellel maal elavaid väiketalupidajaid. Maarent on samuti ühes kapitali mahutamise vorme. Kodanlus, nes ostis maad, tõusis aadlisuguseks. Omandades maad, ei suurendanud nad ühes tootmisrevolutsioonida. Nagu aadelgi, kasutas kodanlus maa kasutamise lihtsamat moodust: ne andsid välja väiksete tükkidena talupoegadele.

Nõnda väljendus Itaalia majanduslik langus omapärases tagasipöördumises poolfeodaalse poolkasvanduse ja liigaasnevõtmise juurde.

15. sajandi lõpul algas Prantsusmaa ja Hispaania võitlus ülemvõimu pärast Itaalias. Apenniini poolsaare muutus nende

omavahelise võitluse arenemas, mille tagajärjel ta ammutult loobati. Rooma valitsemine ja ülistamine Karl V palgasõdurite poolt 1527. aastal oli nagu lõppakordiks Itaaliasõdade veriselle epopöale. Itaalia liitumiste vabaduse, mende õitsleng, mis oli andnud nii hiilgavaid tulemusi renessansi majanduses ja kultuuris, oli saanud lõpliku hoobi. 1530. aastal loetles Firenzes; sellega oli Hispaania allutanud peaaegu kogu Itaalia oma ülemvõimu alla.

Kaubanduse ja tööstuse väljatõrjutud, laastatud ja purustatud Itaalia, ägades välismaise ja katoliku aadlu rõhumise all, püüab Prantsusmaa abiga veel võidelda. Ometi algab Prantsusmaa - Hispaania võitlus. Câteau-Cambrésise rahulepinq 1559. aastal fikseeris lõplikult Itaalia orjastamise Hispaania poolt ja hävitas oma iseseisvuse eest Itaalia väiksevürste nende käsibusvalduste suurendamisega. Hispaania kroon alla läks koqa Lombardia, Napoli kuningriik, Sitsiilia ja Sardiinia. Hispaania ei ühendanud vallutatud alasid Itaalias tervikuna oma koosseisu nagu Prantsusmaa Bretagne'i, Provence'i, Burgundia, Normandia ja teised provintsid, kes olid otsese sõltuvuses

Hispaania troonist.

Sellega lõpeb Itaalia vastupanu ning ta muutub riikmete väljapressimise alliaans nii katoliiklele väärtvõimudele kui ka Hispaania kuningriigile. Ei tule unustada ka katolikke kirikuid. Ilmnevad peaaegu kõikvõrdsed sajandite kestnud sõja tagajärjed: majanduselu langus, feodaalne reaktsioon, rahvastiku sõltumatuse kaotus ning rahvastiku arvu jäämine väheseks. Talupojad, kes oma õlgadel olid kandnud kõiki sõja raskusi, olid langenud puuvaeseusse, mida maa lõunaosas süvendas feodaalide poolt teostatud põhimõtteline, põhjaosas mäestike muse ja poliitiline omavoli. Itaalia liikmed, kes olid saavutanud seoses oma majandusliku alal ning võitluses feodaalide vastu, käisid lõpuks alla. Kogu Itaalias tegutsesid kapitalistlikult rõõvlijõugud. Maa ägas põhimõttelt all; ühelt poolt Hispaania ankeedumud oma palgasõdurite ja rohkem feodaalid.

Itaalia kui rahvuse ja isiksuste vabaduspüüdlemiste ideede kandja, oli põhjalikult surutud.

Tiheda müürina troone ümbritsev väärtvõimuline riikas aadel ja väga arvukas vaimulikkond tundis end orjastatud maal hästi.

Itaalias aindlustasid piiramis ajajees feodaal-
saltsed, millel kombanduse ja tööstuse langust
tingimustes oli feodaalse reaktsiooni jõuni.
Paavstlus, mille võim oli nõrgnes Euroopa
riigis langenud seoses antifeodaalsete rahva-
liikumistega ühelt poolt ning antikatoliiklikum
reformatsiooniga teiselt poolt, säilitas oma
positsioonid Itaalias täielikumalt. Kiirenesik
püüdis ka ise tegutseda vallutajana, et oma
riigipiire territoriumi laiendada. Sellel
teele ühendati Kiirenesriigiga Bolognaga[9] ja hil-
jem Ferrara[9]. Säärane Rooma kiirikupeade
poliitika oli tõsiseks takistuseks Itaalia
rahva võitluses maa ühendamise ning vä-
lismaistest vallutajatest vabanemise eest.

Maale hakkas inkvisitsiooni range surve
juba 16. sajandi 40.-ndatel aastatel oli
Rooma paavst koos Habsburgidega asunud
ühe euroopalise katoliiklikum reaktsiooni ette-
otsa, mis oli suunatud nii feodaalkaosa
alustungide kui ka katoliku kiriku enda
positsioonide tugevdamisele. Kontrefor-
matsiooni ühes esimeses ohvriks oligi
Itaalia. 1540.-ndatel aastatel asutati ella
Jeesuiitide ordu, kes sai katoliiklikum reakt-

---

9 Рубинштейн, стр. 7.

sioonni peamiseks töövaldkonnaks. Paavst ja tema paavsa ümbruse poolt soositav fanatismile orduv lähmastav kõik elava ja progressiivse. Itaalias reorganiseeriti inkvisitsiooni ning Roomas loodi inkvisitsiooni tribunal[10], kes hävitas juba oma igasugune väljaastumine feodaal-katoliiklikku ühiskonda vastu. Üle kogu Itaalia määratseriid inkvisitsioonikohtud.

16. sajandi keskel koostati esimene keelatud raamatute nimestik - nn. index librorum prohibitorum, millesse kanti kõik kasvõi vähegi mõnel katolikum niisama dogmadega vastuolus olevad teosed, olgu siis mõnjandumus, teaduse või filosoofia valdkonnas.

Hirilgav, ebaröömus, realistlik renessanskultuur nõudis. ainult vähesed kullajalged sõnaraamatuid välja astuda feodaalse reaktsiooni ja piiblikiriku obskurantismi ähvardatud jõudude vastu. Nende saatus oli traagiline. Traduslikud enamused, mis ei tunnistanud niisuguseid dogmasid, satfuriid Itaalias ägeda tagakiusamise ohvriks: Giordano Bruno hukati tuleriidal, Galileo Galilei heideti paljudeks aastateks vanglasse. Sõnki fäielikult eesmärkliku ideid ink-

---

10 Pymendypn, üp. 7.

visitrioonil läänemaade ei õnnestunud. Küpses maaside protest vägivalla vastu. Eriti rahutu oli olukord mägises Kalaabrias, kuna Lõuna-Itaalias lisandus inkvisitsiooni ja jeniitide jäledatele ning võõrmaalastest vallutajate ikkele veel rohelise feodaalide rõhumine. Kirik oli kiirgaalastest orjastajatega ühel nõul ning seepärast omandasid rõhutud maside hulgas üha suuremat poolehoidu kiriku- ja kiirgaalavastaste meelolude õhutajad. Rooma inkvisitsioon oli saanud Napoli vicekuningri saatma üle täievolilise esindaja Fein jäänud ketserlus väljajuurimise ülesandega.

Just sellisel raskel ajal Itaalia jaoks niidis Kalaabrias Stilo linna lähedal, Stefanano külas 1568. aasta 5 septembril[11] üks 16. sajandi lõpu ja 17. sajandi I poole silmapaistvaid mõtlejaid Tommaso Campanella, kes ei kartnud heita välja julgustust katoliku kiriku ja Itaalia ilmalikele valitsejatele. Campanella oli üks neist renessansiajastu suurkujudest, kelle kohta Friedrich Engels ütles, et:

„... see oli ajajärk, mis vajas kuiglasi ja sünnitas kuiglasi, - kuiglasi mõtlejaid,

---

11 Ф. А. Петровский, Биография Кампанеллы, Кампанелла, Город Солнца, М.-А., 1954, стр. 17

kire ja inkvisitsiooni poolest..."[12]

Campanella oli äärmiselt keeruline ja vastuoluline isiksus, nii sama keerulise ja vastuolulise aja tollaegne ajastaja. Tema õnnetus oli see, et antud periood oli ohjeldamatu katoliikluse reaktsiooni, jesuiitide ja inkvisitsiooni määratsemise aeg. Mäe, nagu olemasid kõik seitsmed reaktsioonijõud astunud võitlusse üksikuna, mis nõudis protestantismi seisukohalt kuna katoliku kiriku ja vaba mõtlemise seisukohalt kemaalset skolastikat.

Itaalias võimutsesid hispaanlased, Hispaania oli aga üleeuroopalise reaktsiooni kantsius. See aeg ei leidnud Campanellat, humanisti, inimtöö ülistajat, vaba mõtlejat, filosoofi, õpetlast ning patrioodi, ega taunistanud teda välja astumast selle maailma võgevate vastu. Kaks olemust Kalabrias poldnud võõras Campanella perekonnale. Lapsepõlve aastatel tuntud puudus ning ülekohus tekitasid noorukis hinges eimeid rahulolematuse ning protesti võimed.

Campanella isiksus neljakesist mõjutasid jaba lapsest peale kolm tegurit.[13]

---

12 Fr. Engels, Sissejuhatus „Loodus dialektikast".
K. Marx, Fr. Engels, Valitud teosed, II köide,
Tln. 1960, lk. 48.

13 Kharuna, ..., 1906, aktiadpb, lgp. 343.

Esitleus - armastus teadmiste vastu, mis seemnes noorukit ääremiselt visale antiik - ja renessansi-jandusse suunamisele.

Teisenes - poeetiline fantaasia, mis segatas Campanellat ja panellat jaba noorukes nõjatama luuletusi ja mis edaspidi aitas teda tema unenäolisi projektide koostamisel ühiskonna ümberkujundamise valdkonnas.

Kolmandaks - huvi religiooni vastu, mis sundis noorukit astuma munkade. Siit tuleneval oman religioosse tunde kõige otsustavamat tähtsust andma ja loia mõtteviisiga noore maailmaloomingule elule.

Vaatamata perekonna rehvale majanduslikule olukorrale andis isa pojale võimaluse õppida. Juba noorelt näitas Campanella üles suuri võimeandeid: juba 13 aastaselt kirjutas ta luuletusi. Ta algne haridus oli noorele seemnel dominikaanlastel munkalt, kes õpetas talle loogikat. Munga mõjutusel Campanella astus 15 aastselt dominikaani kloostrisse. Seal ei kloostriaegadel ta jätkab oma õpinguid. Tol perioodil tutvub ta filosoof idealismi-meelis aloostrivalla, mis oma idealides ta peitub mõnesti. Realegi oli kloostrimeniaem olnud vastuolus isa soovigs, kes tahtis poega nagu oma sugulane

juurde napoliitse õigusteadust õppima.
Pettumud noorus lahkub peagi aloasti
vitraaste ja rõhuvate reiate vahel, mis
mungavennaskonna ümbrab ta oma elutõusu.

Juba aloastis suheldes saab Campa-
nella raamatute lugemisest. Ta armus piib-
lisõna ja filosoofiat, peamiselt just sko-
lastika vaba silmapaistva esindaja Albert
Suure ja Aquino Thomas ning skolastili-
selt ümbertöötatud Aristoteles löid.[14]
Campanellal oli tohutu teadmistejanu.
Kõiki loodis noormehest saalitada õpeta-
tud jumalamulane. Seda iseloomustab
hästi tema enda ütlustatud read:

„Mind mõte igaveste piinab:
mida rohkem teada saan, seda vähem tean".[15]

Haridustee jätkamisega saadeti Campa-
nella San Giorgiano, kus ta õppis loogi-
kat ja filosoofiat. Samas toimus tema
elus pöördeline muudatus. Sellest evanje-
liklikest sõnadumast oli frantsiskaani ja
dominiikaani munkade vahel vanaldatud
dispuut.[16]

Dominiikaanlaste poolt saadetud munk

---

14 Петровский, Биография Кампанеллы, стр. 171 и т. д.

15 Город Солнца, стр. 163. (Дух бессмертный).

16 Петровский, Биография Кампанеллы, стр. 172.

haigestus ja tema asemele saadeti dispuudile noor Campanella, kes varsti pidi saama 17 aastane. Veel täiesti noor, peaaegu poisike, kellelt keegi ei osanud oodata esinemisoskust teaduslikus vaidluses, puurtas hiilgavalt kõik oma vastase argumendid ja tõestused ning tuli näidete ülllatusega dispuudist välja võitjana. Juba siis öeldi noorukese kohta: „Sellest poisist saab veel suure teadlase... ... mis ta enne teleesiolale ei sate ...“[17].

Igatahes dispuudi asulajad olid läänes-fuusud. Varsti teadisid asulajaid, et Campanella on saatusega ühenduses. Samas süüdistati noormait selles, et temaga on asemud Telesio[18] vaim.

Campanellat pole aga mingi hinnatada ja anus ametit saamatuta kallale, lause nelates aeid. Ta ise ütleb, et ainult rahuldumud üldtunnustatud ametlike autoritetidega, ta ans ise mõnikord mõnima kloostiraamatukogus antiikfilosoofiat: Platonit, Pliniust, stoikumid ja Demokritose õpetusi järeglasi.

Päranst dispuudi ands Campanella, kes on kuulsamad vahetust loodusuurimisest kui

---

17 A. Stoeckli, Campanella, Tln., 1963. a., lk. 10.

18 Bernardino Telesio (1509-1588) - Itaalia õpetlane ja naturfilosoof

teadmiste algallikast, Telesio tõõde ennekõike. Järgnevalt avaneb Campanella ees Telesio vaadete mõjul uus maailm. See sundis teda jäädavalt ära minema uue filosoofia - naturfilosoofia poolele, asuma samadele maailmavaatelistele seisukohtadele, mille eest mõned aastad hiljem pidi oma elu andma teine väljapaistev dominikaanlane - Giordano Bruno.

Ühendajatud" nõllest, et Campanella ei ühendanud oleemasoleva, ühe keerdi, Poleemika ise, et vaimuliselt riigaomast teadlast essentsialt teenivat viha Telesio õpetuse mõju all oleva Campanella vastu, sest Telesio teened olid „silmapaistval" nõukogude poolt seletatud reaktsiooni ajaloolises. Oli ju ne õpetlase vastandamine oma õpetuse Aristotelesele. Aristoteles mõlemitsetsitud süsteemi esindajaid mungad aga pühakuteks endale.

Siinkohal tuleb märkida, et Campanella ambivalentsed autoriteetide vastu võis seletuda ka 19
tõeliste ajaloolistest faktidest ümbritsetuna. Ta pidas palju ajaloolisi sündmusi liht-salt legendideks. Nii näiteks nähtus ta impe-raator Karl Suure ajaloolises eksisteerimises,

---

19 Петровский, Биография Кампанеллы, стр. 174.

Vaimuliku ringkondade valmistamises ning Campanellavastase laimumaampaania sundisid teda avalikult oma vaateid kaitsma. Campanella esimene töö „Meelte poolt tõestatud filosoofia"[20] (Philosophia sensibus demonstrata), mis avaldati 1591. aastal, oli suunatud Telesio vaadete kaitseks, kelle õpetust pidi pärast filosoofi surma maha teha. Selle fraktaadi eesmõnas on välja öeldud mõte, et loodust saab ja tuleb seletada ainult antud aistingute alusel.

Campanella nimetab end kellukeseks,[21] mis ennustab peadset koitu ning tema esimeste raamatute tähtsust oli tõlgitud kellukese sõnumi esimese mõne uue ajastu saabumisest.

Noore filosoofi „ülesanne", mis seisneb ilma loata uloestri raamatukogus paljude keelatud raamatute uurimises ning vastuolus vaadete levitamises, ei jäänud tagajärjeta. Järgneva salakaubaga tõttu Campanella arreteeriti ja saadeti Rooma, kus ta leb oma esimese tutvumi inkvisitsiooniga. Seekord pääses noormees kergelt; ta jäeti jälelvalve alla.

Mitme aasta vältel rändab Campanella mööda Itaaliat. Ta võitleb Firenzes, Venetsias, Bolognas, Padovas; viimases peatub noor

20 Петровский, Биографическая библиография, стр. 174.
21 „Campanella" tähendab itaalia keeles kellukest

muuga lähemalt alga Augustinuse kloostris.

Samal ajal tõstetakse tema vastu korraga mitu süüdistust.[22] Esimene süüdistus lähtus algult: Campanellat süüdistati „üksmeelt" ordumaadrahi solvamises. Teine süüdistus ähvardas kaasa tuua raskeid tagajärgi. Noormehele oli nimelt esitatud süüdistus teose „De sensu rerum et magia" (De tribus impostoribus) autorluse kohta. Lisaks sellele süüdistati teda satiirilistes väljendites aluste kohta. Neist esimene süüdistus oli loomulikult,[23] mida eelpoolmainitud teos oli ajendatud ammu enne Campanella sündimist. Kõige tõsisemaks osutus viimane süüdistus - satiirilised väljendid.

Et saavutada Rooma heakskiitmust, ajendas Campanella traktaadid „De sensu rerum et magia"[24] ja „De libris propriis et recta ratione studendi".[24] Kaitsekirjast pääsemise õnnestus tal täiesti mõjuvate nõudjate eemaldada.

Campanella üritab neis traktaatides välja arendada salajasemad mõtted üldisemalt maailmavaatelisest, mis vormivõttes oli suunatud nõigi existeerivate valitsuste vastu.

1597. aastal Campanella lahkub Roomast, ta elab poolteist aastat Napolis, seejärel pöör-

22 Петровский, Библиография Кампанеллы, стр. 175.
23 Siin Petrovski eksib omakorda, sest teos „De sensu rerum et magia" ilmus alles 100 aastat pärast Campanella surma
24 Петровский, Библиография Кампанеллы, стр. 175.

deb ta üle hulga aja tagasi oma vedurohta - Kalaabriase. Ta näeb kõigajal rahva vilet- sust ning vallutajate omavoli. Tulevil aastatest oma maa ja rahva vastu taotsustab pühendada kogu oma jõu rodumaa vabastamise eest pèètavaks võitluseks. Loobunata oma ärijaudusliikust tegevusest, otsustab Campanella asuda oma kirjaudusliku ideaali praktilisele teostamisele.

Lähtudes ennustustest ja maagilistest arvudest 7 ja 9, leidis ta, et on tulnud aeg muutus ülemaailmses pöördeks, mis pidi 1600. aastal (7 + 9 = 16) toimuma.[25]

Vaatamata teose traktaatidele „Kristliku monarhiast" ja „Kõrd Hispaania võimu all", kus autor esitab mõtte luua maailmaimpeeriumi Hispaania valitsejate võimu all, ühendades samal ajal ärin mõtlemd paavsti võimu alla, loobumata teose valdavalt reformatsiooni vastu, Campanella asub võitlema tolleaegsete hispaanlaste ning ka katoliku kiriku vastu.

Kõige sobivamaks pinnaseks selle suure pöörde läbiviimiseks oletamisega ajaloos pidas Campanella õigustatult Kalaabriat.

---

25 Квакала, ..., 1907. январь, стр. 121.

26 Петровский, Биография Кампанеллы, стр. 175.

Rahva nõudmus oli rataseas. Laiade rahvahulkade rahulolematust õhutades astub Campanella rahvast rehvitsedes:

„Ärge peatage!" Olge vaba meie rehvas, oma vara võtame ära kämadelt..."[27]

Siin avaldub ilmekalt Campanella fäktsioonilisemäne - nimeta eehtivat nõuda ning häirifada eeskujateenijad. Ja ani ne eesmärk ei fraster paaosti ega hüpoteesi nimiagse abil, nagu fa aitjatas oma fraktaatides, peab see fraster väjivaldsel teel s.o. relva jõul. Campanella saab hüpoteesi vallutajate vastase võitluse hingeks Kalaabrias.

Samal ajal ani Giordano Bruno valmistub märtirisurmaks, organiseerib Campanella rahvahulgas mõtteides rahva ülestõusu. Kogemust organisaatorina fa peab nihutuskõnesid Kalaabria elanikkonna kõige erinevamate nihkide seas. Tema poolt organiseeritavasse hüpoteesivastasesse vandenõusse olid haaratud kõige erinevamad elanikkonna nihid, alates nõõvlitest ning lõpetades munkade ja rohelise aadlinega. Pole nahtlust, et nellele liikumisle fundsid saasa fuhaolsed lõuna-

---

[27] Город Солнца, стр. 166. (Швейцарам и фрауштадтцам).

Haalia lihtsad jäämeed. Üle 300 mitmesuguse mungaoraku munga annid Campanella ümbert toetama, autsudes rahvast ülestõusule hispaania vallutajate ning jesuiitide vastu.

Need pole siiaollani tehtud, nagu Campanelle poolt organiseeritud vahelejäänut osaotsjad ise nõustuvad oma jahi pleaae, kus aad teadmisjäägidelt leme fuleviumaarsatsi, Campanella pooldajad propageerisid mill vabasüngi[28] loomist pärast rõhujate niiöelda vihtamist, mõtet see ei tähenda, et nad olemisjäägidelt ette arujutanud Campanella unt ühiskonda. Võib ka olla, et nõigpealt t.o. esmase ülesande on vabasüngi moodustamine, alles seejärel aga ülesanne mudi ehitusile romantsistliku nõgudaaja näol. Antud juhul oleks siis lõgemist meie mõistes revolutsiooni vale staadiumiga.

Vandenõulastele lubas abi ka Tõnja laevastiku ülemjuhataja Sichau-paša[29], kes oli rahvuselt itaallane.

Ülestõus oli määratud 10. septembrile 1599. aastal. Sel päeval pidi toimetama kõik, kes osutavad ülestõusnutele vastupanu. Esimesi jäänjenaasi pidid lahgema hispaania

28 Румянцев, ор. 15.

29 Петровский, Биография Кампанеллы, ор. 177.

meninga pooldajad ning sõnumtoojad. Ei saanud siiski öelda, et Campanella poolt juhitud liikumine oleks võtnud sellise ulatuse, mis oleks otseselt ohustanud hispaania meninga ülemvõimu Itaalias. Kuid tõenäoliselt oleks Hispaania võimud muuta olukorra kiiresti.

Sünnohal tuleks mainida, et Campanella ja tema pooldajad loetsid imelisele abile, mida ennustas astroloogia.[30]

Kuid vaadelgem nüüdsetki hispaania võimudele. Campanella ja ta kaasosalised arreteeriti ning heideti vanglasse. Kalaabria rahvale lähenemist tõlgi kahvatuks pidi tühjalt tagasi pöörama. Campanellat ei päästnud koherentsest kuuekümnest mitte ükski tema haruldane ilusõna ning loogilised tõestused ega ka varasemad kogemused konkurentidega. Teda päästis asjaolu, et talle esitati peale süüdistuse poliitilises mõttes veel süüdistus ketserluses, võimaldades nimetatust asuda ajal Rooma inkvisitsiooni kompetentsi. Campanella paigutati Napoli vanglasse. Seal toimus tema süüasjas nagu kohtuprotsessi vormiga: ärialla tribunal arutas tema ketserlikke vaateid, ilmalik tribunal -

---

30 Campanella tegeles kogu oma elu astroloogiaga ja ta ei kaotanud usku sellesse väärtusesse kuni oma surmani

poliitilisi seisukohti Hispaania kroonu vastu.
Protsessil pidas Campanella kõlgava kaitsekõne[31]
ja toetus pühalikjale, väites, et mässajateks si-
metatakse ainult neid isikuid, kes kas seejuures
või anamneesist astuvad selle käes välja oma va-
litseja vastu. Kuid mässajateks ei või nime-
tada neid s.o. teda ja ta seltsimehi. Nende
suhtes võib juunditust toimetada üksnes kaebe-
aluste prohvetlike ennustuste põhjal. Ja olemasi
naljakas eeldada, et kaebealused oleksid ju-
hiadeaand anamneesist või isiklikust kasust.
Oli ju Campanella ise nõga oma seisu ela-
mööda saatnud puudust kannatades. Ta
olevat kavatsenud üksnes kallutada rahvast
loema end viisinet tema (s.o. dominikaanlasi)
ordule.
Campanella lükkab tagasi ka süüdistuse
ketserluses. Ta väidab, et ainsat laad oleks ka-
sv olnud mingi ketserliku seeti loomine,
mis ta oleks võinud vabalt suunduda Sak-
samaale või Türgisse, kuhu inkvisitsiooni
käsi poleks ulatunud. Ja ausmitte tema
kommunistliku ideaalse plaani ei peetud
kiriku poolt õõgi ketserlikumaks.
Edasi Campanella peatub maagilistel aruteel
I ja 9, mis föreldavat, et tema oli juhindunud

31 Kbaraua, ..., 1907, aabaps, lk. 119.

astroloogiast. Edasi kasbealane väidab, et nes üldse saab teda siinilistada ülestõusu ette-valmistamises, mille puhul on samastatud apostlid ja tõed. Aastale 1600 olevat jõbe oma ajal vihjanud Platon ja Augustinus.

Ja nes tõstab hüpaasia ennetajal üldse kasta jõuetust mõnika, nes juhindub tähtedest nii samastustest.

Kuid tõsi mitte oma reitmisõnele, veid Rooma ja Madriidi vahelisele hõõrumisele ei antud Campanellat hüpaasia kohtule välja. Vastasel korral oleks ta hukatud, nagu see juhtus teiste vandenõu juhtidega.

8. jaanuaril 1603. aastal lausetati talle kohtuotsus ja see kõlas järgmiselt: elueaegne vangistus kõige raskemas järelvalves all.[32] Päikeselise Napoli muuseum inkvisitsiooni vangide palju-des piinadeks aastatest põhjus piinamised, mis Campanellale tema esimese vangla-aastate jooksul osaks said, ei mõnda teda. Vanglas viibides ei nõrjutanud ta ümber-enda reitmas. Paljud luuletused, mis nüüd-leiad sellest perioodi, moodustavad tema loomingu paremiku. Vangistuse algperioodi, mil vangi kõige rohkem piinati, nimetab ka

[32] Pymendyke, lk. 18.

Campanella tähtsaim teos „Päikeseriik", mis vaatamata oma suhteliselt väikesele ulatusele jõgi autori aime suurematuks. Lisaks nendele kirjutas ta veel ka filosoofilisi traktaate, koostas igasuguseid projekte, kirjutas põhjaliku traktaadi astroloogiast vallast -„ Galilei kaitseks"[33]. Võttes ühelt poolt teme „Päikeseriiki" ja teiselt poolt arvukad traktaadid, võib aimult ümberlükkamatult öelda, et Campanella isikus ühtekoondunud nii poeet poliitik kui ka oma aja üks juhtivaid sotsiaalseid reformaatoreid.

Siinkohal tasub meenutada, et ollus kõige rohkema jäneloalse all niag omamaata mõtteid võimalusi kasutada raamatuid, Campanella kirjutas oma teosed täieliku peast jahuslikult kongitud paberilehekestele. Seejuures ei suutnud teme julget, otsivat vaimu piirustada ei vangla ega jäneloalse ega ülestõusu mõjumisest tulenev meelerahutus. Täna sõbralikele suhetele luterlase Adamiga said Campanella tõõd võimaluse ilmavalgust näha.

Et vanglast pääseda, kirjutas Campanella hispaaniameelse traktaadi „Hispaania monarhiast"[34], mis vabanemise asi teoorias alles

33 Петровский, Биографическая библиография, стр. 179.

34 Samas, lk. 178.

23. mail 1626. aastal[35] s.o. pärast 27 aastast vangistust ja seda täiesti ilmspaania ainumaiega kestnud Alba ja paavsti maantsiuse vahelisele tülitsemisele, kuid see pole veel Campanella piinade lõpp. Paavsti käsul arreteeritakse ta uuesti sama aasta juunis ning paigutatakse Rooma vanglasse.

Kuid nüüd nõuab nõutust aastast algab pöörane paremale. Paavst Urbanus VIII, jätkudes oma hispaaniavastasest poliitikast, annab loa Campanella teoste avaldamiseks. Muidugi piiridki nende kõikuma vaimuliku tsensuuri sõela. Siiski oli see edumaaam, sest nüüd võisid tema teosed tsensuuriga avaliikumise ette pääseda.

Campanella noorsiinne folkloorne paavstipoolt ei olnud põhjustatud üksnes katoliku kirikupea poliitilistest naaberlustest. Paavst oli ju ennekõike astroloogia austaja ja armastaja, Campanella oli end nimetanud aja oma aja suurimaks astroloogiks.

Üldse oli Campanella vaadetelh omade realism ühelt poolt ja usk astroloogiasse ning maagilistesse mõjudesse teiselt poolt. Selline vastuolu oli antud ajahõlmi ühtse mõjuva talitsemise filosoofia.

---

[35] Stoeculi, Cit. 291.

Pärast Rooma vanglasse ülestoomist veetis Campanella traantaadi, millest ta võitis, et selle autor s.o. tema võib mõnuta elu lõpuni saatust, sõltumata täielt seisust, lisades juurde, et veri sunib tema, nüs sundis ka paavst.[36]

Samal ajal olid paavstiks tema vanglased lähemalt ehk lõpuni ennustanud seda ametlust, kust ära hiromantiast paavst 27. juulil 1628.[37] aastal vanglast vabastada. Kuid filosoofi vaenlased ei sotsnes jõeviidega Lankasid pealinna veel ühtsüga.

1632. aastal müüdistati Campanellat uues vandenõus Hispaania kroonu vastu. Et aitke ennetu vanglasse saatuda, põgenes Campanella algul Venetsiasse, ning jõul Prantsusmaa saadikut kuhu de Noailles[38] abiga Prantsusmaale, kus ta Hispaania vaenlasena hästi teretud oli.

Lõpuks võis Campanella puhata. Tema nõbrad, kelle hulka arvatus ka teatud filosoof-materialist Gassendi, püüdsid materiaalselt tema eest hoolitseda, aeid sellele vaatamata jeudis pagulase üsna teravat pennidust.

---

36 Румендуи, стр. 21.

37 Петровский, Благородная Кампанелла, стр. 181.

38 Samas

Campanelle ei loobunud sellele vaatamata oma noorpõlve unistustest. Reaalsusmeel oma vanaduspäevi veetes ta katsetab uute projektidega. Nüüd neab ta paguluses oma unistused reaalsusmaaga. Millised need plaanid olid, ei saa materiali puudumil täpselt vastata. Teada on aga fakt nii palju, et reaalsus sundisid pöörd selle projekti järgi oleva ülitlasi puutuvat ning uut nüüd pöörd nimetatuma rõhkuma sügavamalt.[39]

Kõigepealt pöörd reaalsusmaa saama valgustatud riigiks, mis annaks pöörd annma teadmisi ja teadlasi.

Võib-olla (millest tuleb täiendada ääremiste efemeerilisusega) oli Campanella seisukohas lihtsa sõjalgu midagi uue ordu sarnast mis pöörd aitama tal teostada ühiskonna ümberkujundamise ja maailma kristianiseerimise plaani.[40]

Igatahes ei saa öelda, et Campanella mõtles oma päikesemaast reaalsusvastandi all päikeselise taolist mõni või nii koopis midagi „Hispaania moodsa" sinjälelatu sarnast.

Pärast seda, mil Campanella 1635. aastal

---

39 Kbaraua, ..., 1907, gradpa, lk. 309.
40 Samas.

Pariisi saabub, võetakse ta vastu Prantsusmaa kuninga Louis XIII poolt väga külmalt ka kõrgeimate peaministri kuningas Richelieu poolt. Campanellale määratakse rahaline pension. Pärast pikki pingutusi saab ta loa oma teoste trükis avaldamiseks, sest Roomas poldud temast seegagi väärmustatud.

Tõsi Richelieu soovitusele taoli Campanellal juhtida teadlaste koondamiseks, millest hiljem unistas välja Prantsuse Teaduste Akadeemia. Seega on Prantsuse TA teenimine seotud tihedalt ka Campanella nimega.

Campanella sai küll kogeda teadlusega, mis ta oli loetud palju rohkem: kinnelt oma enne ühtegi praktilist teostumist.

1639. aastal toimus Campanella poolt ehmustatud riidlemus, mis keerles esile nõõma roga vaal: kuningakoda Anna nõudmisel lasi pärast 22 aastast vangistust poja, kellest hiljem sai Louis XIV, Campanella naastes troonipärijale Richelieu palvel koraamoti. Dedikatsioon valis filosoof: „Rahu võitlab sõja".[41] Campanella avaldas pidi Louis XIV olemuse esimese valgustatud ennikuga Prantsusmaal,

41 Kibarada, ..., 1907, gradjo, lk. 308.

kelle käe reeglina ei pöörata ega ka vaimulike võim, mida viimane saavutab näiliselt Campanella propaganda abiga.

Kuid antroloogia, millega filosoof nii kindlalt arvas, vedas teda reetmisel alt.

Campanella eeldas, et 1639. aasta 1. juuni päikesevarjutus saab talle saatuslikuks, kuid seda mõtleja enda jaoks 21. mail 1639. aastal, jäädvad välja aidates oma teaste esimese nõide.

Campanellale reeglipärased hilgavad mõtted saavad kloostris, aga 1789. aasta revolutsioonide ajal paiskuvad jakobiinide klubi, aga kas või osaliselt püüdsid elluviia filosoofi unistusi: kinnitada rahvale õnne ja vabadust.

II ptk. Campanella filosoofilised vaated.

Feodaalne aristokraatia nõrgendas ja ohustas võimu ja privilege õhutas katoliku kirik, kes kartsid kaotada oma autoriteeti ja koos sellega ka materiaalseid hüvesid, kooslasid kõik jõud vastulöögi andmiseks uutele ideedele. Paavstlus, millele reformaatorlikud voolud olid andnud raske löögi, suhtus fanaatilise sallimatusega kõikidesse mõtteavaldustesse, mis polnud kooskõlas kiriku dogmadega. On endastmõistetav, et kõik vabamõtlejad-filosoofid said inkvisitsiooni tagakiusamise ohvriks.

Noort Campanellat süüdistati ühispunktid San Giorgios Telesio filosoofiliste tööde uurimises. Nimelt just ne süüdistasid noormehele tõuke Telesio filosoofiliste vaadetega tutvumiseks. Võib täiesti kindlalt öelda, et Telesio õpetus kujunes päranst õpetlase enda nimme Campanella vaadete tooniandvaks. Millles siis seisnes Telesio õpe-

tuse väärtus?

Bernardino Telesio oli vihane skolastiseeritud Aristotelese õpetuse vastane ja vaheta loodusuurimise pooldaja. Sellega oleks lähidalt kokku võetud tema vaadete põhisisu. Teadmiste peamiseks allikaks ja tõe kriteeriumiks pidas Telesio kogemust. Ta oli Itaalia naturumfilosoofia väljapaistvamaid esindajaid. Telesio vastandab keskaegsele skolastikale oma loodusteooria, mis põhineb kogemusel, tunnetel, meeltel; meeled ja neade andmed on ainukeseks teadmiste allikaks. Ta nõuab, et argumente argumentreerutaks mitte sõnadega, vaid esitataks tõendeid, mis põhinevad mõistusel ja aistingutel:

„Ma ei eita mõistust tunnetuse seisukohalt, keid palju rohkem tuleb usaldada aistingud kui mõistust“ [42]

Selles avaldub Telesio vaadete revolutsioonilisus mõte, mis hakkas rajama teed empiirilisele loodusteadusele. Telesio oli filosoof, kes ei kartnud keskaegse skolastika poolt väänamatuks tunnistatud autoriteetide vastu välja astuda. Ta leidis filosoofidele, ehte, tõsi ei pea vajalikuks au-

42 А. Х. Горфункель, Материализм и богословие в философии Бернардино Телезио. Итальянское возрождение, Ленинград, 1966, стр. 124.

nida ja jälgida loodust, vaid lähtuvad sellest, mida ütleb antud asja kohta Aristoteles.

Renkaegne skolastika oli Aristoteles tõõdest säilitanud mitte elava, progressiivse, vaid reaktsioonilise osa. Täna selnevate filosoofide tööde, valdavalgas ka antiik-Kreeka atomistlikun teooria naja'ate vaadete tundmisele, Telesio koostas vahetute loodusse vaatlustele alusel oma filosoofilise süsteemi[43] vastuväitena Aristoteles õpetusele.

Telesio õpetus koosneb kõik asjad koosnevad kahest algest, ühes neist eksisteerib igavesti, teine aga sünnib ja sureb. Tähtsevalt Telesio jõuab lausa materialismini, väites, et:

„Materia oma tegelikkuses ei hukku ega sünni ennagi, vaid eksisteerib igavesti kõikides asjades"[44].

Telesio püüdis ületada renaissansi skolastikale omast idealismi materia ja vormi küsimuses. Erinevalt Aristotelest, kelle väitel kohalt materia ei eksisteeri reaalselt väljaspool vormi, Telesio väitis, et vorm ei saa eksisteerida väljaspool materiat. Ta oli küll veel kaugel maailma lõpmatuse tunnistamisest, kuid ta vabanistas ette pinda Gior-

43 I. I. Kvačala, Thomas Campanella - ein Reformer der ausgehenden Renaissance, Berlin, 1909, S. 3.

44 Итальянское возрождение, ор. 126.

dano Bruno'le, et:

„Mitteinäginegi maailma-mõni osa ei ole tühi, see on kõikjal täidetud samast materiaalst"[45].

Seega Telesio järeldus materialismipõhimõttele. Materialistlikult püüab ta lahendada ka oluisa loodusfilosoofilise probleemi, pidades maailma füüsilisest aluseks soojat ja külma vahelduvust.

Telesio arvates on taimese hing sõnasti materiaalne: hing täidab kogu keha, on temaga tihedalt seotud ja sõltub täielikult temast.

Tervikuna on Telesio filosoofia materialistlik õpetus, mis on suunatud usuõpetuse ja ortodoksaalse skolastilise filosoofia vastu.

Maailm eksisteerib Telesio järgi sõltumatult jumala vahelesegamisest. Maailma eksisteerimise aluseks on temas endas toimivad sõdivad jõud. Sõst järeldub, et Telesio on jumala ees maailma „osa" sõnumi tõttu. Ta ei suuda kahjuks täielikult vabaneda oma aja ideoloogiast. Täielikult võõrandumisest teoloogiale on see, et Telesio tunnistab maailma loomist. Soojus ja külma vastastikune võitlemine ta arvates selgitada maailma elulist ja temo arengut, aga aga temo eksisteerimist. Sellest osast filosoof

45 Итальянское Возрождение, стр. 127.

„esimest tõuget" ja selles „tõukejõu" probleemi olemasolu jaoks.

Tema filosoofilise süsteemi kohaselt jaotub kõik maailma ning see maailm oleneb ise edasi vajamata enam jaotada valitsejatest.[46]

Teie järeldusena teoloogiale Telesio avastes eristseib inimeses kõrvuti materiaalse hinge ka teise, „kõrgema hinge".[47] See teise „hinge" vastas sotsiaalsete mõtteloogi nõuetele: ta oli loodud jumala poolt, ta oli mittematerjaalne, igavene ja surematu.

Telesio järeldusmeid teoloogiale on seotud tema materialismi ebaküpsusega, mida suures osas põhjustas omaaegne loodusteaduste madal arengutase. Õpetus jumalikust surematust hingest sattus vältimatult vastuollu tema filosoofiliste süsteemiga. Et seda vastuolu ületada, annab Telesio sellele surematule hingele lõpmata lõpuks samad naturalistlikud jooned, mis on tema vaadetele tervikuna omased; selgub, et see jumalik hing on vesi, mis ta annab inimese kehas, sõltuv väimast, mitte jumalast.

Seepärast äratas tema õpetus jube õpetlase ehmatuse vastumeelsust kiusklikus näoga kohtades. Eriti pahaaduas kiusumeelsed Telesio

46 Итальянское Возрождение, стр. 132.
47 Samas, стр. 134.

eitav suhtumine Aristotelesesse:

„Mulle on täiesti arusaamatu, kuidas nii palju kemelsaid meh..., võis öelda, peaaegu koga inimkond on nii paljude aastasadade jooksul austanud Aristotelest, kes nõnda paljudes tähtsates küsimustes on nii nõgavalt eksinud".[48]

Ja mingi Telesio ei suutnud täielikult vabaneda jumalast, on tema õpetus maailma aeguselt, aja objektiivsusest, taeva ja maa materiaalsest ning taevakehade liikumisest lähtudes materialismile ja just sellisena ta avaldas mõju Campanella maailmavaate kujunemisele.

Tähe tähtsamaile Telesio teostega avanes noor Campanella ees täiesti uus maailm. Ja kui 1587. aastal ilmus täielikum itaalia jurist ja filosoof Jacopo Antonio Marta sulest käsikäsitse töö võlgade teos

„Aristotelem ejusdem defendentem Telesio nõhimõtete vastu"[49], otsustas Campanella oma õpetaja vaadete kaitseks välja astuda. Ja kirjutas 7 nuga traktaadi „Meelte poolt tõestatud filosoofia", kus autor püüdis julgelt ja ettevaatlikult käia mõnda dogmaatilisi arutlusi ja seisukohti. Autor traktaadi juhtmõtteks oli, et loodust tuleb selgitada mitte

---

48 Stoecali, Ca. 18.

49 Thomas Campanella - ein Reformer ..., S. 4.

vanade autoriteetide apriooristest vaadetest lähtudes, vaid aistingute põhjal, mida inimene saab oma kogemustest. Teas lõpeb ühenduse ja ande kohe uus vastalöök tähtsõnas, mil peaks naasma kallaletung Telesio filosoofilisele süsteemile.

Telesio õpetust järeldustamise Campanella poolt määras ära tema filosoofiliste vaadete materialistlikud alused, mõjutades suurel määral ka tema hilisemaid vaateid. Campanella Napolis ning filosoofilise traktaadis „Arjadne labürint“[50] sõnastab lähtub autor paljuski Telesio õpetusest, vaimustudes ühe esimese astroloogiast ja on „astronoomia maagiast“, mis filosoofia põhiküsimuse lahendamisel tajüi oma õpetaja seisukohtadele.

Campanella lähtes nagu Telesiogi sensualismist, et kõikide teadmiste aluseks on aistingud ning aistingud endid ja tõlgitsus materialistlikult Campanella väitis, et objektiivne tõde tuleneb meie aistingutest, sest ja lähtub loodusest esimest, mitte aga millest, mida on loodusnähtusi üldiselt autoriteedid. Sel viisil asjale lähenedes Campanella lahendab filosoofia põhiküsimuse nii materialist, nimelt: olemine on sõltumatu meie teadvusest ja

50 Thomas Campanella - ein Reformer..., S. 8.

sist edasi, et materia on sõltumatu meie mõtlemisest. Sist järeldus: materia on päriselus midagi teadvusest sõltumatut.

Ka hiiglaslik vaatlek Campanella end materia avaldusvormi. Ta väidab, et see „vaimne materia"[51], mis analoogselt Telesio seemnehetkedega, on põhiliselt kontsentreerunud peajõgi, on võimeline tunnetama materiaalset maailma, on võimeline tunnetama iga asja sellisena, nagu see on ise. Niisiis on Telesio filosoofia põhimõttelises Campanella arvab materialistlikul seisukohal: materia on tunnetav hing eristamata meie tahtest sõltumatult.

Campanella piiratus, võrreldes Telesioga, seisneb selles, et ta alahindab abstraktse teadvuslikku mõtlemise osatähtsust.[52] Ta alahindab mõistust, asetades viimase madalamale aistingutest, samal ajal kui Telesio ei alahinda mõistust funktsionaalselt relevana. Sellise Campanella tunnetusteooria seisukoht annab tunnistust tollasegse materialistlikus filosoofia primitiivsusest. Ilma teadvuslike abstraktsioonideta, mis põhinevad ümbritseva reaalsuse nähtuste analüüsil, ei saa olla tõelist teadust. Teadvuslik abstraktsioon peegeldab loodust ümbritsevat reaalsust tõele-

51 Рыженков, ук. соч. 29.

52 Samas.

dest sügavamini.

Sahtumine teadusliseen mõtlemise tulemus kompanellal tema üldfilosoofilisest maailmavaatest. Te vaatles teadust tema kaasaegsuse seisukohalt ühe või teise praktilise ülesande lahendamisel. Teaduse kõnitlemine praktilisest vaatevinklist oli omane veel 16. sajandi naturaalfilosoofidele üldse.

Sünnahel tuleb maailde, et Campanella oland teatud mitte ühtses osas „Päikeselinn" ega „Hispaania anarhia" poolest. Ta oli ka ühtsuse aja seminaarid filosoofe. Seepärast tunnus peatude lühidalt tema filosoofilisel süsteemil, net enne mainimatlim filosoofia teemani pöördus ega filosoof anda oma vaated filosoofilise süsteemina, mis pidi olema teoreetiliselt lõplik.

Campanella jaotab filosoofia viide osa:[53] ratsionaalne, reaalne, praktiline, universaalne ja juriidiline.

Ratsionaalne filosoofia, mida Campanella nimetab ka formaalseks, on nime ja tema tema filosoofilise süsteemi. Praktiline filosoofia koosneb meditsiinist, majandusest ja astroloogiast. Reaalne ja universaalne filosoofia võib ühendada, net universaalne on oma olemuselt reaalne. Juriidiline nimetatu nüüd ajab

53 Кванина, . . . , 1907, август, стр. 244.

ise ende eest.

Campanella filosoofiast süsteemi jälgides võib ainsaks, et renessanssi filosoofia pole mitte üheski varasemates astmeis ainult skolastiline, vaid ta on ka ettevalmistuseks antiikse ainsaja filosoofiale, enne ta üldse välja mitmed põhiküsimused, mis on omased 17. sajandi materialismile, esitgi ne ei ole siin veel üksteisega süsteemiseotult ja järjekindlalt võib öelda, et uus renessanssi periood "avastati" ühtmoodi, jõudmata mõlemal puhul ühtlasi ka ületada vastuolusid maailmavaates ja Campanella pole siin mingi erandiks.

Ka ainsaja Campanella filosoofia tähtsust nagu Giordano Bruno omagi, on ülearu ainsate poolt tunnustatud ülehinnatud, on ta siiski väärt teadlaste tähelepanu.[54]

Campanellal pole antropoloogia ja kosmoloogia mitte ühtmoodi lähi tõstetud, vaid ka loiendatud mingi reetud metafüüsikaga.

Tema filosoofia on mitte ühtsus Telesio vaadete katkes, vaid ka nende täiendamises.

Vastandina Telesiole, kes ei tunnistanud antroloogiat, ühendab Campanella mõlemat.

Siin avaldub tema maailmavaatelise püüdlus.

Campanella täiendab looduslaat ja müstikat ilmutusega,[55] aga ühtsus ühtsuse on nõrgem, inkvisitsioon

54 Kvaraac, ..., 1907. aboyet, lk. 245.

55 Samas, lk. 249.

siis kogu filosoofias jääb otsustav sõna mitte-autoriteedile.

Millest sellise järsu tagasiastme teose vaadates? Aga just sellepärast, et see oli katse siduda formaalse metafüüsikat hülgavatele pragmaatilise materialismiga. Selle tulemusena oli ainult naturalism.

Oma eriolgu metafüüsikas Campanella mõtet, et me ei või asja osta sellistena, nagu nad on, vaid sellistena, nagu nad on meie jaoks.[56] See tuleneb sellest, et tundeid meist peetavad nii nagu peab meid tundmatuspraktikas ülekaal. Aimult õige ja ei oska enam midagi tõestust on antiikaeg: „Ma mõtlen, järelikult ma eksisteerin".

Seda seisukohta edasi arendas prantsuse filosoof R. Descartes.

Ühiskonnaelulisemalt teeme filosoofilisi järeldusi, tuleb märkida, et vaimustus, mida tekitas renessansiaegsete Campanella metafüüsika, annab tunnistust selles, mil määral puudus selgelt väljendatud printsiipidena püsiv kindlus õpetuse ja ellu tuleviku loodusteaduse vahel.[57]

Kuid Campanella ei tõestanud Aquino Thomase metafüüsikat, ta andis oma füüsikaga tunnetele

---

56 Klemens, ..., 1507, abikaas, lk. 253.

57 Samas, lk. 254.

ja loodustraditsiooni palju tähtsama osa nii teose ehitajad.

Kuid teiselt poolt Campanella kasvi füüsikas vastu oli siiski vastuvõetav vaimuliselt, sest filosoof selgitas siin piisavalt, et tõen mõlemal juhtumil ja loomiagentsiks usutiks asjad on kaasasündinud, aga mitte teinteist. Oli ju ainult teoloogidel Campanella füüsikaga esimese abitsentse juures mõeldav välja jätta jumalat kui materiaalsus maailma valitseva harmoonia tekitajat.

Campanella ebajärjekindlust näitlikustab see, et aastatel 1616. ja 1633. aastal välja Galilei kaitseks, ei võidelnud ta mitte viimase õpetuse eest, mis võrdselt just traditsiooniga mõtte vabaduse eest ülekohtu. Campanella püüdis kalendaatorlikku Galilei ja aluse vahel kompromissi[58], öeldes, et kui planeedid liiguvad ümber Päikese, siis samal ajal liigub Päike ümber maa.

Campanella püüab leida oma astroloogilist süsteemi, lähtudes teemast osaliselt religioossetest-filosoofilistest vaadetest aeg astroloogiast. Siit nähtub, et ta oli veel traditsioonilise kosmoloogia ja astroloogia mõjusfäär.

Juba 1581. aastal oli Campanella kaasõpilaste juures Aabrahami[59] kalle teatanud, et teine kosmoloogia on vahetu seisukohalt mõistetud.

58 Рубинштейн, стр. 31.
59 Кларанс, ..., 1907, октябрь, стр. 113.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

Kuid Campanella ei ennalda Platoni õpetust täielikult. Ühe kommunismiosana ta jääb lõpuni sõnni võlja oma eelkäija seisukohtadeni. Campanella väidab, et Platon ja Aristoteles jõudsid oigete teadmiste juurde liiga pinka ja mitte õigel teel mööda.

Campanella arvates iseloomustab kiiga ühel, mis on kohaks maakeskmises mõõ on saavutanud[60] ladu, soojale ja kiiamvale vöönde.

Sellest soojast vöönest, tuleb, pöörab igaüks juba kiiamisse, mis on ei kiiga ühtlane - ja nimelt kesmetuse, kaistva, pöörabkese ja kiiva kiiga ühtlane. Seejuures mitmesugused asjaolud ja taevakeha - komplikatsioonid.

Campanella kommentaatoriks on, et taevakeha teised nimed kuulutuse ja ennustamised, mis ei ole mõistetagi, võlja arvatud religioosse kuulutuse. Lõpuni ta jääb jäädvustuse, et nöia asjad tuvastavad. Ühe kommentaatori valitsus maailmas maas.

Matemaatika peab kiiksuse kiiga, mis on kõik aspekt, mõõt ühe kiiksuse seisukohalt.[61] Ise on ta tähe, mõõt, kiiksuse vaim.

Nii nagu Campanella ei tahe lahti öelda loogikast, tuleb ta nii teel välja oma põhimõtetele, järeldustele,

---

60 Kharama, ..., 1906, aastapp, ctp. 348.
61 Kharama, ..., 1907, aastapp, ctp. 255.

mis osaliselt esineeb antiikmõtlejatel, selle õpetuse kohaselt kogu maailmal on hing.

Inimesel on peale mõtlemise valitseva hinge veel mõistus, mis on talle omistatud antud juhtudel.[62] Sellest peamistest allpool esimesele järgmise. Mõistus on see, mis võimaldab õpetuse põhiosast.

Kuid igal juhul esineb nii selle ajal kui ka ajajärgu esimeses etapis. Mõistus tõstis inimese ülejoonele maailma mitmetelevast materiaalsest, võimaldas ta noteerida seda abil.

Et funktsiooniks maailma, inimene vajab välistunnetust. Kuid selleks, et see ei saaks viimane vahetuseks, on talle antud mõistus, mis on nagu otsesem sidemeks ülelooomulikuga. Mõistus on nagi nagu religioosne organ.[63]

Samal ajal peab esimeseks tulid tajuvõimed, nagu tunnetab ka taevas ja sha; vaimus avaldub loomulik, inimeses aga ülelooomulik prohvetliku. Materia magnetiliste omaduste tõttu on see mitmetist mõlemat tuuluse põhifunktsioonidele: materias esinemised vaatlust, nähtused.

Oma funktsioonis on filosoof nähe omandi koosjalt, nagu nimetab oma loomingu nähtuslikuks: nooruse ja mõtlemist, millest saavad algus taevas ja maa, mõtlemine vesi ja õhk. Kõik ülejäänu tervik loomi-

62 Kbaraua, ..., 1907, ablyet, lk. 256.
63 Samas.

galise taevas ideaalset nõukaamust r.o. loganat, Jumala sõnast.[64] Järgnevalt on Kaoslun hägustanud probleem Campanellal filedalt seotud Jeesuse ausaamisega jaanalast. Ta pidas õigus, et riigi-mehe materia on väärtuslik asi Jumala taeva, vaid ka tundma väärtuslikust.

Kõik eesmärk, mis ennistamisvaal maailmas, leidub Campanella arvates väärtuslikust jaanalasse. Peale selle on olemas veel eriline maailmahing,[65] millel on vahendaja osa jaanala ja maailma vahel.

Jeesus arvates jaanal läi maailma, mis'ol edasises maailma arengus jaanalal määrav osa ei ole; arengu toimub ainult loomulikel põhjustel. Antud nõel Campanella seisukoht langeb ühte Telesio omaga.

Kuigi Campanella õpetus, materialistlikult on lahendanud filosoofia põhiküsimuse materia ja teadvuse vahekorrast, ei suuda ta täielikult loobuda jaanalast, mis ikka ja jälle Jeesus filosoofilises süsteemis oma kohta nõuab, vastavalt antud ajastu mõjule. Siin peitub Jeesus vastuolu, mida Campanella ei suuda ületada.

Samal ajal Campanella eetikas pole kohta jaanalal. See on täielikult naturalistlik ja põhineb naga Teleseloji, emotsionalismil.[66]

Huvitav on see, et filosoofia aeg, mis näitleb

---

64 Кваранта, ..., 1907, aburyä, lk. 255.
65 Рудницкий, цит. 32.
66 Кваранта, ..., 1907, aburyä, lk. 256.

poliitikat, on mõtteainestikud vaated, mis on välja õpetud „päikesekiirena" ja „kõpsaka mõnnina". Kõik mõtteained need on föderaalsed ajaloolise väljakujunemise ja mõtte on välja töötud teaduslikult põhjendatud ajaloomaterjalil.[67]

Mõtteainestikust valitsemisvormidest, praktikatest, normidest ja tavadest, kokkuleppeist väärtlikumaks ei nõõgita mõne mõttekohtadelt mõi ühelmõistlikud teatrites, mõid mõnest palju ehkõhedamalt, täpsemalt kuigi mõõdetele.

Kui mõõd leita pika Campanella mõtteainestikust, millest näeksime tõe autor oli antud tõe raames mõnitud mõnelt kõnnelemõlõselt positsioonilt, mis kõnnestab mõõd detailide mass, teatrimõelne ühtsuskõsimuste lahendamine. Samal ajal on mõtteainestikul ühesilmõtised mõlle tõnõsem mõtteainestikult suured puudujääkõd. Sõde ühtsuste mõtteainestikõ osade vahel pääb mõõrgeks. Autor mõõtõvõstõ ei suuntuse tõõlikult tõime tulla samuse ainsa tõõtõdu ja mõõrvate mõtteainestikega.

See puudus ennab tõõgilikult tõsta mõõrgeks teatrite juures, mõõd samuõnal, mõõd võõnal mõõõnal. Sõlle puudusõ põhjus võib peitude Campanella ekstse omapõõras. Kõõgiõma teatrites,

---

67 Kõõnane, ..., 1907, ahuyõ, lk. 257.

ka „Päikeselinnas" ja „Hispaania monarhias" autor püüab lahata kõiki küsimusi kõige väiksemate peensusteni. Kuid analüüsi seeme põhjalikumat juurdumist kannatab nõrgem, õõnestamine. Kuid pole kahtlust, et nendes peamõtetes on nõnda ka filosoofi elu võtmed tähtsamad.

Campanella ei tahtnud täieti jääda teoloogiks, ses näis talle veel midagi täiendamist nõudvat filosoofina. Ja ise tahtis ta enda arvates päästa naturalistlikuma filosoofiat.[68]

Samuti ei saa Campanellale ette heita, et ta ei suutnud täielikult lahti öelda ülekoormatud jõudumeelest oma filosoofias.

Tähtsamatel aastatel oli 16. sajandil ja 17. sajandi algul kaua nähtavasti ning metõtte poolest ka Campanella midagi enamat, ses olemas täielikult suutnud välgata oma ajastu naaberiket.

Campanella oli oleint, see on õpetuse pooldaja, kes tunnistab jumala olemasolu ainsaks määravaks algpõhjuseks, tõeks andjaks, kuna hilisem areng toimub ainult loodusseaduste alusel.

17. sajandi oleinsus oli progressiivne nähtus, sest ta nõudis kindlat määral juba ateismile jumala täielikule eitamisele. Realeji suhtus oleinsus kiritikalselt religiooni ja kirikusse, te-

68 Kb-randa, ..., 1901, abugt, lk. 258.

geodaadles nõlega teadusse panitsoone.
Kuuski väljendusse aeharult oli deismi suunaja filo-
soofidel kõige mugavam ja valutum jumalast
loobumise viisi.

Campanella jumalaõpetuse ja panteismi ele-
mente,[69] mis identifitseeris jumala ja loodusse.
Panteistid arvasid, et jumal on piltlikult öeldes
laiali valatud" kõikidesse maailmas eksisteeriva-
tesse asjadesse ning nähtustesse. Maailma nähtus
kõikjalt, mis samastas jumala ja loodusse, loo-
dusse ja jumala, viis Campanella materia
lõpmatusse tunnistamisele, sest ainult maailmas
pole midagi olemist.

16. sajandil oli panteismil nagu deismilgi
progressiivne osa ja ta aitas teo arengule.

Campanella ei saanud aga kuigi kaua vabalt
filosoofiaga tegelda, sest ta arreteeriti ja
mõisteti eluaeg vangi. Ta oli palja-
oleku ja Campanella oma vaadetega mõista-
tusega jäänud, nii just nüüd tuleb otsida
tema vastuolulisi vaateid seaduse võetu
tõttu oli inkvisitsioon vabaduse kaotas.

Filosoofina Campanella lähenes materialismile,
kuigi ebajäärjekindlalt. Ta eitas jõuliselt
dogmatismi ja autoriteete ning võitles selleja
religiooni aluseid, samuti ka on jumalast sea-

[69] Рузавин, стр. 32.

tud ühiskonnaliikmeks kondada. Sellest ruhtes Campanella lähtus kaasaegsetest kui enamiku humanistidest.

Teisest küljest võib Campanella näiteks katolitsismi ja paavstluse ülistajana. Tema vaadete kahepalgelisus avaldis mitteasjatundjatele põhjust pidada Campanellat „silmakirjatsejaks" ja „igavesest nimelaadijaks". Ei saa eitada, et sees filosoof ifaallane ja patrioodina esines mõnikord klišeelikke seisukohti ja katoliku kiriku ihuvaga pooldajana.

Sellistes näidetes on traktaadid „kristlikust monarhiast", „Kiriku vabitsemisest" ja „klišeelikust monarhiast". Veendes föödus autasustab väljaspool reformatsioonilisemaid vastuseisu, mis suutsid paavsti ühendada oma võimu alla kogu maailma kristlasi.[70] Katoliku kiriku juhtivatele tegelastele pidid need traktaadid igatahes föstama autori lojaalsust. Samal ajal pidas Campanella silmas ennäkki saavutada sel teel poliitilisi tulemusi lõpetamaks nii kahe usutunnistuse maailmas. Neid teoseid ei ole õige pidada hinnangu resultaadiks inkvisitsioonis ees.

Osa uurijaid arvavad, et need traktaadid sujuntavad endast tollele ajale loomulikku näidet filosoofilise mõtte vastuolulisusest ja ei midagi

---

[70] Румянцева, стр. 42.

rahvamaa.

Linnaks sellele on võidetud, et tänu oma vabamõtlemisele ning autoriteetide eitamisele Campanella olevat niihästi paavsti võimuses, mille abil ta pidavat võimaldama saavutada tähtväärne esmämm : munta ümmkond õnnelimmas.

Sellel viimasel mõttel on mäll oma tõetera sees, mid aimult nimmgusest vaatepunktist vaadelduna oleks eelnev näitlus ähvärdav. Campanella unistuses oli mäll kuna ühte nüa, mis ühendaks näia mõtlejad, mid meil pole alust arvata, et ta nooris selle nägi eesotsas näha paavsti

Nüüngusm mõttenäiga vastu näägib Campanella ka ise, nimetades oma nõues ülestõusu ebavalmistamise perioodil paavsti antiautoritaarses ja tema võimu unustamise[71]

Õigem oleks nendes traktaatides näha autori sõjakavalust; aimult nii sai inkvisitsiooni vaig avaldada oma mõtteid. Ta pidi seda tegema lojaalses vaimus, sellega tuli aga ka arvestada.

Campanella suhet ilmsed filosoofilised, poliitilised nii ka sõjalised traktaatidt.

Traktaadis „ Kõned Itaalia väestiadele" autor eitab ülemaailmse monarhia loomise idee hispaania mungagate valitsusringi all. Itaaliale

---

71 Thomas Campanella - ein Reformer ..., S. 18.

esotsas paaostiga annab Campanella jahtiva koha selles maailaanüüqis. Aianlt nel väisel koolis filosoof saavutada soha ideaalsele.

Traktaadis „Hispaania monarhiast", mille Campanella kirjutas 1600. aastal (seega jahe varglas), ta näitab end Euroopa poliitika näiqi mendkäsiude peene tundjana. Sele teost on anjatundjate poolt peetud Campanella loomingu paremikku kuuluvaks.

See teos koosneb kolmest osast.[72]

Esimeses osas annab autor lühiqi ülevaate Hispaania monarhiat mõjutavatest ajaloolistest faktoritest: jumalast, iseloomüstusest jõ juhusest, mis on seotud õnnega.

Teises osas annab autor ülevaate monarhia sisemistest reformidest, mida tuleks läbi viia.

Kolmandas osas Campanella peatub Hispaania suhtumisest väliskuhetel. Ta annab juhtnööre, kuidas Hispaania peab suhtuma teistesse riikidesse alates Haitist jõ Prantsusmaast ning lõpetades Pärsia ja Ameerikaga.

Kuigi selle traktaadi tendents on antimachiavellilik, nimelt on seal mitmes kohas tunda suunda Firenzelase mõju.

Kuid iseloomne õhkkiim televiisa ainel on Campanella oma ploonides kohtuda Machiavelli

72 Kharara, . . . , 1907, sõltaga, ctp. III.

nii Machiavelli ise seda oli.

Campanellle peab vajalikuks, et hispaania rahvas allutaks oma maja alla käia teised valitsejad, mitt kes ajaloos ei ole tahtnud vaenutada paavsti kuue; rahvastele peab selgeks valvel paavsti ja katolitismi kuude eest.

Rahvastele peab seletama kuue väärtide eristlike väärtidega, millele efektna ta ise aitab. Monarh peab rahvale sellele võimsegale peale käigi ihaiseste ühendamise plaani ühe kiagkeskse võimu alla. Ja nii mittekatoliklikud jäid, näiteks, Saksa liikad püüavad osutada vastupanu, siis tuleb ühendamise läbi viia sõjalise jõuga.[73]

Kuid pärast seda, nii käia eristlased on koondatud ühe kõrgema võimu all, mis teoliselt vajaduse hispaania rahvaste ülemvõimu peale selles eristlikus maailmariigis. Järgnevalt tuleb valitseva rahvana nüüd vaimulik, käesolval juhul paavst.

Nõnda hispaanlale ees kõige eristlikumale riigile Campanella aluse eristlaste ühendajaosa, mis kõigutelemisega ta pidi maotama ülemvõimu selles maailmariigis.

Eelkõige oli selle teose eesmärgiks nõuitada oma lugejaskonnale nii praktilisele ees ka

---

73 Kbarana, ..., 1907, artikkel, esp. 113.

Roomale. Kuid tal on ka teine eesmärk, mida esimesi silmapilgul nagu ei märkagi: Hispaania monarhia tugevnemisele tema kiiveldamisele, paavsti ülemvõimu abil nagu ühinemale lõhutud ühtse kiriku taastamisele, mis oleks vabe nõudlust ja igamugustest muudest vaimustustest.

Ja kas pidi see nii ka tõesti vaimuliku olema paavst. Campanella salajaseemnetes mõtetes võis selleks olla ka päikesemeltsa vaimulik-filosoof, kes seemnes nägi ainega ühes, kõnemuslikus elukaimaldus seemnes.

Seega koos ühemõttega Hispaania ühinemale väljendatakse ka antavile südamelähedasi mõtteid inimkonna ühendamise vajadustest ühiku nõigiks, teadmus ja kaidemus tähtsusest, majandusest ja sõjandusest

Rutenburg seisnenht, et Campanella oli kiindunud paavstivõimusse ning püüdis seda ära seletada seismõnide realiseerimisel, ei ole õiti kindlin.[74] Kui aga seisnenhale, et Campanella oli kiindunud paavstkuusse, selle abiga - nagu Hispaania ainagi - ta saavatas ära seemnida oma plaanide teostamisel, siis oleks ta pidanud mahe mõtma väga ebaloogilist mõttekäiku, j'ätmata oleks Campanella ühiskonda tõepuus olema se, et

74 Pyanendyke, cit. 13.

Itaalia oleks Hispaania valdeks, sest siis oleks ta lähemal oma eesmärgile – ülemaailmsele riigi loomisele. Aga enne see oleks aga olnud, kas siis Campanella oleks hakanud organiseerima rahva ülestõusu Hispaania vastu ega vastu loomugi all: „Minema Hispaania despootia ja Rooma türannia" [75].

Traktaadis „Hispaania monarhiast" pidid ag. Hispaania eeskujul ja Rooma pärast Rahvaliigi asutaks Campanella aristokraatliku riigi.

Tegelikult püüdis autor selle traktaadi, et kaitsta vandeseltslaste poolt Hispaania vastaste - ne traktaat on ju mõjutatud vanglas - vaid et nad taotlesid ülemaailmse riigi loomist eesotsas Hispaania eeskujul sellega taltsi Campanella saavutada Rahvaliidu juhtimist enda ja veel ehk, mitu vanglas veedetud ülistõusu jahtimata.

Püüd meelitada Rooma ja madalmaid oli ka traktaadis „Hõimlaste ateism" ja „Astroloogia" kinnitamise aluseks.[76]

Campanella püüdis saavutada ühelaeselt Hispaania eeskuju ja Rooma paavsti heatahtlikkuse mõttemaist ning vandevahelisi hõõrumisi, millest ta poliitika tundjana teadlik oli, ära kasutades vabaduse päästa. Samal ajal

---

75 Thomas Campanella – sin Reformen ..., S. 17.

76 Петровский, Библиографический указатель, стр. 178.

vanglstatud filosoof ei reetnud oma veendumusi, vaid ütlevad mitmed autorid:

„... kõikjal, vaatamata nende (s.o. teoste) temaatilisele mitmesusele, läbib üks ja sesama mõte nende sotsiaalse pöörde paratamatust ja vältimatust; mõte, mis oli vanglatud autoritega ideaalsest müstilisest maailmast teistes teostes, aga täiesti avalikult välja öeldud nendes artiklites."[77]

Oma traktaatides autor väljendab alla loodusseaduste tähtsust ning lähtudes astroloogiast, ta väidab, et siinide saatus juures omavad samuti tähtsust ennustused.[78] Ennustused säägivad aga seose pöörde parataksetusest.

Mänis Campanella pole mitte kapitalismi ori oma vaadete ees, vaid annab mõned vihjed, vaid müüd ta teostab vanglatumaid võitlustaktikaid, mille teatud näitlus on traktaat „Võidetud ateism". Realismi järgi on autor püstitanud endale ülesandeks tõestada ateismi põhjendamatust.

Kõik ateismide põhendatud mõtted ja argumendid on selles töös palju veenvamad kui neid ümberlükkavad ortodoksaalsed teoloogid.[79] Sama veenmisega püstitab autor minimum: mu jumal ei suuda kaotada

---

77 Петровский, Библиография Кампанеллизма, стр. 178.
78 Кванана, ..., 1907, январь, стр. 112.
79 Румянцев, стр. 34.

nälga, katku ja rõõmu - neile te aga ei suuda, nüüd aimult nellepäevast, et te on nõõm ja jõuetu. Aga nüüd te on nõõm ja jõuetu, nüüd pole mõtet teeseid ennenda aga teda palenda.

Edasi esitab Campanella küsimuse: kas jumal on jõuetu või julm? Aga olgu ta ne või teine, neid asendaja jahvel te ei nõlba maailma valitsejaks.[80] Analoogne mõtteviis leiab aega traktaadi nõuga neetõttu õigem peakirjad talle olevat „võõdutuse ateism".

Oli vaja nuut julgust, et nii peaaegu julgeda nahtluse alla panna jumala olemasolu. Campanella ei ütle jumalat täienti: tema arvates jumal on loodus ja ei midagi rohkemat. Nuid jumala võimu iseloomustab ülla ei pea filosoof õigem.

Panteistlikus tõlgenduses loodusest ülesnes olevat jumalat ja sellest on loodus. Jeesuse aatelises süsteemis pole aeg ega ruumi ebale. Pole ei hiiga ega nuudist. Täiest suurest hiiga hoitub ja seda nuutub põhjusest.[81]

Sellest vaatevinklist lähtudes nõudis Campanella usuvabadust ja selle moraali.[82]

Ülestõusu ettevalmistamisperioodil peeti nõupidusi ka nimetatud Thustust nõjusuus, ülespoeduus, Kalmaiasus olevat jõuppi ning seltsid on need, nes Kristuseni ennavad ja teine ees palve-

80 Pymendyke, ctp. 35.
81 Kbaranc, ..., 1907, aadress, ctp. 115.
82 Thomas Campanella - ein Reformer ..., S. 18.

favad. Campanella naeratab välja kapuutsiväiksed, kes paistsid eriti silma oma jumalakartlikkusega. Väidates oma põlgust nisticum vastu, Campanella tallas jalgadega kruzifixi otsas, väites, et puutüvi otsas võib igaüks tallata.

Kallaletungidest ei pääsenud ka nisticute vaimulikud. Campanella piidas aatelisi nikerpead antinistlastes, kuna võimu omistamisvõimelises.

Õndsaks võib saada ka ilma nisticuste, kuna paastumäng on laba ning seetõttu võib liha süüa iga päev. Võimas pudul ka taotles apostlitelt.[83]

Samuti ka pead apostlite välja suures osas väljamõeldistena. Mõtteid on ka aatelisen viimsen aembefalitlesse favad.

Kuid võrreldi nellist teiavate välja astumistega nisticum vastu esineb tal ka palju teebemaid arutlusi. Sellise esinemise on nahtlemata seotud publikum rotsiaalse koosseisuga.[84]

Campanella soovitas palgasai asenejat vötta muhhamedlastelt. Olgu siinjuhul tähendatud, et ülestõusu ochu aonual ta kavatses läbi viia nüüdsen reformasi Türgi vaimus ja ehitada stiilo linna lähedale asuvasse mäenõlvasse kõrgmaja.

Väga tahab ka Campanella poolt autud

83 Kbarana, ..., 1907, aadress, ptk. 115.
84 Samas.

iseloomustas muutumatuse teesile:

„Kas pole vaimuliikumised ... samasuguse loogikaga, mitmuses meid tagasi vaatama, nagu fühjendaksid samal ajal meie tulevikku."[85]

Campanella ei funktsionaalsed inimesi, ei eksisteerivat ka põhjust ega paradiisi, sest neegi pole neid näinud. Tema arvates pole inimeses midagi tõelist, sest:

„Sala päramused pole mitte jumala, vaid ihaliste väljamõeldiste poolt loodud."[86]

Edasi Campanella väidab, et kalmaiasus polevat mitte ühtses jaotus, vaid ka loomuvastane nagu olnud ookeanipeaga.

Campanella jutlused ülestõusu ei avaldasid suurt mõju, mingi mitte alati positiivses mõttes. Palju pidasid teda lihtsalt hulluks, teised aga ülistasid teda raamatuga ühenduses olemise. Kuid ega iga geenius ole veidi ka hull, aminduge mitte selle sõna otsese mõttes.

Campanella arvates retsepti Arius ja Luther alid kaimatud võimud, nes või sid anda ainult uue seletuse mõnele piiha- küsja kontsile; uuri seadusi võivad aga anda ainult nunnuhed, ja seda teil tema, nus Messias, ainukene päästmiseks.

85 Pymendypa, cit. 33.
86 Samas, cit. 37.

Inimeenne päästmise all mõtles ta surmat ülemaailmset pööret ja ennast pidas ta selle ülesütse prohvetiks. Ta uuris ta ei teemistamud inimesi, mitte endale ta omastas võime soovitada tõelisi inimesi. Campanella arvustas, et võime mende soovitamisega on ta seotud oleneminilt.

Campanella pidas kristust, ei aevalt Aristotelest ja Lutherist, ühes seminaaris nõudmisandjaks ja rahuanguskus saab ne teme.[87] Järgnevalt arutleb Campanella mõtet, et religioon aristlus näol pole olnud täieliku kasutu. Teda on vaja nüüd huvides, et vaas loida rahuvast

Küsimuse töö autori arvates on selles mõttes vihje sellele, et Campanellal oli juba siis, enne vahistust, veavas lemma oma religioon, ja nõde oma uue ideaalse ühiskonna jaoks.

See omapärane mõiste "päikeseliidu" pole mitte vanemi mõttearõlgutused. Selle uue ühiskonna plaan oli tal peas olemas juba enne ülestõusu ja on see olnudki tal vaevu realiseerida püüast saadust arjeala mulgu.

Kuna Campanella suhtus eitavalt aristlusse, pöördus ta panteistliku loodusse poole. Temalt otsis ta jõudu, mis on võimeline

87 Khvarare, ..., 1907, raamatu, lk. 115.

kirc abistamc nega suimacada. Sellcs jõcas oli filosoofi arvates eelnõiga Päike, soojus, valgus ja mõistus allikas:

„Minu palve pole asuldas, mid ma pöördun sinu poole, oo Päike. Siac uutsid tagasi elule ramamestamaid ja majaid".[88]

Oma arutlcas mõtiscs aadrcmil foetcb Campanella seamcs osas apostlitele.

Kõigcpcalt võib öelda, et tema vaadetes võib aohata olulisi ateistlikke jäncldusi, mid oma ajastus lapsena ta ei saanda olla jäigimindel ateist. Tihti välgendab Campanella oma ateistlikke vaateid kiialt mulgaasult. Seda võimast nähtavasti sellepärast, et end kihticimentida paremini annaadeasaas teha.

Sünnohel ei nae nõustuda Volgiaiga,[89] kelle arvates Campanella filanaafilisid vaateid ei saa mitst kahtlc tiagimustest, milles see suur mõtleja elas. Kattlamata polcm ta üles näidatud seda misjanäärilikku usi-

---

88 Rymendym, cit. 39.
89 Волгин, cit. 158-159.

nust religioonisõnumite kohendamisel katoliku õpiku vaimsus oma avameelse traditsiooni, oma filosoofi poolest olend seostud nime ega oma elust veetma vanglas.

Ei saa unustada, et pealegi nagu Jeesuse loomiseliku päranud, nad hulgas ka need seosed religioonisõnumi käsitlevad traditsiooni on nõjutanud ümbritsevate vangla nõja nime vahel, nagu ja nõlvalve all.

On ju kohe tõsiselt mõtlemata vastuolu Campanella vaadetes ema vabastust ja vanglapenitsiidil.

Ema ametlikult astus ta otsustavalt võitlusse ja Jeesuse vaimulise vastu võlja.

Ema ametlikult nihutas Campanella rahvast nõlvade juurde. Ta ei varjanud, et Jeesus ja nagu Hispaania rahva vaenlane on Hispaania ühinõgas ning Rooma paavst.

Vanglapenitsiidil nõjutab ta ago pisut traditsiooni, milles nagu Jeesuse ülalmainitud abinõuid Hispaania monarhia ning paavstivõimu fanatismus. Kuid filosoof ei olnud kapitulleeruud. Ei. Talle just võitlus Campanellat hinnata nõlva eest, et ka inkvisitsioon ei suutnud teda vai-

kima seadide. Aiault oma vaateid pidi
ta varjatumalt ja nagu väliselt loi'aluse
varmis esitada, mingi kohtual langemisel väis
nidade vahelt lugeda välja falsaadi nala-
jaamaidki mõtteid. See tõttu ei saa teine fi-
laasofiline vaated Campanella inimese mõist-
misel kahe silma vahele jätma.

Ja mingi teine maailmavaade oli piiratud,
avaldus selles püüdes väidelda rahtiva nõue
vastu, vabastada rahvamassid usuimpiumest
ning tahe seada olukorda mõtestada.

Just selle eesmärgi teostamiseks Campa-
nella pühendas nagu ono jäin ja teine
filosoofilised vaated oleid teine pluaside
ühes koostisosas. Ja ne pole juba
teine süü, et tal ei õnnestunud viia
ühinemade ainult elule.

III ptk. Sotsiaal-majanduslik kord Päikeselinnas.

Campanella oli veendunud, et tähemal ajal peab toimuma suur ülemaailmne pööre. Ta püüdis seda teostada reformatud ülestõusu teel.

Ülestõusu ettevalmistamised kulgesid Campanella juhtimisel, et saabub „suur ajastu" ning sel eesmärgil ta kavandas nn reforme.[30] Campanella kavatses neid reforme rakendada enne ülestõusu näol täienenia varemetel. See tähendab, et juba tol ajal oli Campanellal olemas ettekujutus uuest ideaalsest ühiskonnast, mis pidi ellu rakendama ülestõusu edu korral.

Kavatsetud pöördeaeg jäi aga siiski ärasteenud, mistõttu Campanellale jäi võimalus proovida oma eesmärki saavutada teiste vahenditega või siis anda juhendeid teistele selle eesmärgi teostamiseks.

---

[30] Kvacsala, ... , 1907, aadress, lk. 115.

Läbi vangla nivoiniate ja paaonti transmissi tõmbe tsaagis maailma tema jalge mõtleja vaim. Aheldatud, muid mitte võidetud vaba mõtleja ei alistu. Kunagi ülestõusu oli surjutud, ta ei vahetse seniagi tehtut ning saanas loodab, et nii mitte nüüd, siis vähemalt tulevikkusse ühinend tervad maailma ümber tema plaanidele vastavalt.

Oma peamised mõtted ja põhiideed kajastavad Campanella tähtsaimas teoses - „Päikeselinnas" (Citta del Sole) -, mis valmis juba 1601. aasta teisel poolel. Ta ainjutas oma suurtsaar itaalia aeles, 1613. aastal tõlkis aga ise „Päikeselinna" ladina keelde ja selliselna ta aegsigi 1623. aastal ilmavalgust.[91]

Itaalia keeles variandis on autor oma mõtteid palju julgemalt väljendanud; seal pole viiteid asjatlikele riigiautoritele. Ladina keeles tekstis pole viited jumalale aga harulduse näitus. Viimane lõpeb siitsuuga jumalale, mina itaalikeelne variant mõtlemale. See oli objektiivselt seletatud jäänelevaadamise vanglaiane ja nanga vaimuliku tsensuuri tõttu. Itaalikeelne variant pakkus seniagi tsensuuri tõttu ületamud

91 Рупнев Дух, стр. 38.

Campanella utoopilise teos ei mõjuta endast vähegi fantaasia välja, nagu on tihti väidetud. See oli tegelikult vaagi ümbruste ja ravatsuste uurimise süstematiseeritud väljendus. Autor ümbritses riigist endist alustel ja ka vanglase vaatlusest.

Sellel momendil on praktiliselt mitmed omijad. Sajandivahetusel ilmus Falleti[92] on lähemalt tutvunud Campanella protsessi materjalidega. Ta märkis, et katoliku propaganda valvel kahtlustas vabamõtlemist ja väärust. Suurt vabamõtlejat pidi olema võimalik ellu mitmeda ka ilma ülestõusuta hispaania vastu. Väike vabamõtlejat pidi olema võimalik ilmselt hispaania mõnigast aias Rooma paavstlist ümbruses saavutada ainult teel.

Käesoleva töö autori arvates vastas suurvabamõtleja Campanella traditsioonides naasdatud mõtlemise määramõtte, väike vabamõtleja aga Päikeselinnale.

Falleti arvates Campanella pidas reaalselt võimalikuks ainult väikese vabamõtleja s.o. Päikesemõtleja loomist.[93] Samas ta rahtleb, kas Campanellal oli prantslase vaatlus üles-

---

92 Kibarama, ..., 1907, lehekülg, ekp. 123.

93 Samas.

tõusu teel päikesekiirte ellu viia.

Edasi Falleti leiab, et kohtualuse poolevõõrsoovimust ülestõusu kirjeldaja vastu, vaid vastupidi, ta pidas end ettemääratud ülemaailmse riigi loomise tõõülesandes. Seoses sellega teoloogia vahtleb Campanella juhtivas osas kalaabrlaste liikumise ettevalmistamisel.[94]

Võimsam Falleti väite leiavad ümberlükkamist siis, et päikeslinna kodanik pidanud päikesekiirte abil mingisugust eksperimenti, mis fakte ellu viia.

Selleks elluviimiseks tuleb algul määratud kalaabrlaste ettevalmistada ülestõusu ning Campanella ise oli selle liikumise liidrite ja juhina. Ja olgu mängitud, et kostumed päikeslinnale nii reaalsele legaliseerunud sõjakirjeldusele Campanellal ehk tõepoolest.

Selline arutelu annab tunnistust sellest, et Campanella ise ei pidanud päikeselinna ideed mingisugusteks eksperimentideks. Selle elluviimiseks oli määratud selvantaatud võitlusse ja. Kuid ülestõusu ebaõnnestus. Vangistatud Campanella pani päikeslinna vaheajal oma mõtted uuesti ühiskonnast ümberkujundatud paberile. Ta uskus, et tal õnnestub ei jätkuda enam jõuda selle ülesande lõpetamiseni. Kuid teos valmis, lõhe suurtele

94 Kvacala, ..., 1907, ambaga, lk. 123.
95 Samas, lk. 124.

jõupingutustele. Nüüd võib vaeg rahulikult hingata. Järgnevatel põlvkondadele on antud vormeeritud juhtnöörid raamatu näol, mis täna viitsitakse päeleandmistele vähigi tõsiselt lähenemata. Campanella leiab, et see, mis temal ei õnnestunud, ärkab ja teostub, vastavalt temo poolt ülespantud „päikeseliinile".

Sellega on tõestatud, et Campanella propageeris Kalaabria ülestõusu eelõhtul rahva hulgas päikeselinna ideed. Kuni äraimajäämiseni ta seda tegi, pole teada. Kuid nüüd ühtsesuunas pillab ta vähemalt temale endale siis juba tõsiduvälja ümberneemed.

Campanella on oma „Päikeseliina" ülesehitamisel dialoogi vormis, õigemini küsimuse - vastuse vormis; Genua meremees jutustab oma mulgetest neist nähtu kohta Hospitaaliüritiste ordu nunnemõistrile.[96] Autor esitab oma ideaalse ühiskonna skeemi ookeani saarele - Taprobaanile,[97] mille all Campanella on mõelnud arvatavasti Sri-Lankat.

Kuid Taprobani saar asus ekvaatoril, neal ei olnud aega mitte Sri-Lanka saar. Kas pole siin tõepoolest ennitsuega? Campanellal siinkohal nõudlustada ei saa: vanadel raamatidel, mida ta nahtlemata aegi, läbi ekvaatori

96 Город Солнца, стр. 33.
97 Samas, стр. 189-190.

tõepoolest Taproboni
-campanella päikeselinna välisplaanile on aeti-
lennata mõju arvatavasti juba tol ajal tuntavalt
limitt ilmunud idealistlikele plaanidele.
Campanella päikeselinn meenutab oma väli-
kunstilt antiik-Kreeka või siis Hellase veski-
aja linnariike; võimaluse piires on arhitektuurid nii-
dega nii tavaliselt rajatud nõnda nimetada.

Päikeselinn ise oli rajatud nõnda nimetatud
seitsme koncentrilise ringina, millest iga-
üks nimetati endast kaugemat nimetuseks.[98]
Linna ümber asusid tema kaitsevallid val-
lumi; nii oli omane ka antiik- ja keskaja-
linnusidele. Nagu igas Hellase või antiik-
Kreeka linnas, nii ka päikeselinna keskel
asub avar plats ja sellel templ. Kuigi
Hellase linnades oli templi asemel nisu,
nii arja sisuliselt ei muunda:

„Mäetipul asub kai ja avar väljak,
mille keskel nõnda nimetuseväärsus osamuga
püstitatud templ".[99]

Kuna Hellase ja antiik-Kreeka linn-
riigid olid alati olnud vaenus, nii tihti val-
dus selvastatud vaenupõrgetes, siis ka Tapro-
saarele asutasid päikeselinna elli naaberriiki on

---

98 Город Солнца, ук. 34.

99 Samas, ук. 37.

vaenuliault ning rõjaralt meelestatud.

Sõt järeldub, et Campanella ideaalses oli linnvabariik, mis pidi eeskätteks seisma aegunaonna. Päikeselinn oli rõjalikult hästi mõeldlustatud. Kõik seitse koncentrilist ringi olid omavahel ühendatud kaleroohsete väravatega; ühest ringist teise mineku viis tõusta liina treppmuuris - määtipes asuvale platsile.

Päikeselinna elanikud e. solaasid[100] ilmusid Tapprobani saarele Sadiast, päevast rõde, ükskõi mongolid olid alistanud nende asukohaga. Tapprobani saar nõi mõte mineku rõdumaaga. See näitab, et Campanella oli hästi kursis antud aja geograafia ja ajalooga, mis polnud mõne ringi rõngal kaugel. Ei arvand ju Sadiast Tapprobani saar ennastõsil ühtegi mongolid pole Sadiat vallutanud.

Ühes esimeses ülesandeks peab Campanella ühiskonnalt rahutustamist tulevase ühiskonnas. Tema arvates õigluslik ühendid esimesed ühiskonnad nõõpärast, et õgatähel on oma maldki maja, oma naine ja lapsed. Sellest tuleneb egoism, püüd negunda varandust endale ning oma päevalapsele ja netõttu varastamise mõõ.

1609. aastal ilmutatud traktaadis „Päi-

---

[100] Горов Соляца, ст. 67.

mast riigiromant"[101] Campaella väidab, et kõik tolle aja pahed ühiskonnas tulenevad just sellesama enamandi valdamisest.

Vaandeesk negatiivne mundab ümmarmo reetmiseks aiag vilunaiinjatrejatens.

Campaella ennes ühiskonnas on kõik teisiti:

„Tarbeesmetest nad suuremat ei hooli, sest igaühel on kõike piisavalt. Nendel asjadel on selaanide vilmis väärtust alles siis, mui neid antakse autoomus. Kangelastele ja kangelaslaadsele jagatakse piduunõõgi ajal mõgi pöölt ehmaati ilusaid lillevanikuid ja kaunecid nõivaid"[102]

Thei häätfada egatsam ja nulle allikas-ennaomand - nis jääb alles vaid armastus nagunonna vastu, mina armastus omanda vastu nagi:

„... nendel löömak nullime nadalmaa-armastus, mida on raske endale otse mujutada; palja nohaga mui vana-dad nagulastel..."[103]

Campaella armastes teises kõigidel inimestel armastus oma nadalmaa ja teiste inimeste vastu, mui inimesi:

„... vähem olemisi nõtud omandiga..."[104].

---

101 Кумпанелла, стр. 41.
102 Город Солнца, стр. 69.
103 Samas, lk. 46.
104 Samas.

Campanella lähtub võrdväärse õiguste puhul loomuliselt õigusest rõõmustada hüvedele, nii materiaalsetele kui ka vaimsetele mõõtes, arvates peamiselt materiaalsete hüvede saamisvõimalusi olema ühised ja võrdse. Sellega on selgitatav autori tugev väljaastumine naiskoodi vastu. Tema utoopilises ühiskonnas valitses ühisvara, mis oli kõigi ühise loomulikule õigusele. Autor lähendab küsimuse loomulikust õigusest seisukohalt, mitte ühe enam levinud omaaja filosoofiliste tõdede ühisvara kehtte feodalismi langusperioodil, alates 17. sajandist.

Seetõttu on solaaridel nõu ühine, abikaasad, mida antav peab loomulikumas ja aimõigluses. Kõige vajaliku jaotamine ühiskondlikest laadudest on vastavate ametiisikute

> "... mina aga nii teadmised, ametialased nii ka naudingud on ühisvara päriseomanduses, nagunii ainult ei või midagi endale omastada" [105]

Autor peab ühiskondliku omandist nii võrd loomulikumas, et nelleigi ei tohtigi vajadust millegi saavutamiseks, millegi ainult temale omaseks jäägi.

---

105 Горев Социуса, стр. 45.

Sõnaohal tuleb märkida, et Campanella on oma „Päikeselinnas" väga suurt tähelepanu pööranud, õigemini, ta pole ühtegi probleemi kõrvalistki ühiskonnaelu. Nüüdisaegsed probleemid kõnetasid ühtemoodi. Ja nimelt, esmajärjekorras, kõnetasid moraali puudutavad probleemid. Campanella-le oli lähtuv asjaolu, et teatud nähtuste, nagu Päikeselinnas, tõttu ta tõesti kartis, et ühiskond vabaneb varasemast kindlamatelt kõlbelistelt aluspõhimõtetelt, kindlamatelt, mida nõuab ühepinnaline ja ühemõtteline mõtlemine nagu pika ühiskonnaajaloo võltsel. Sõda ning ühiskonna ehitamine tähistavat tegelt autor alahindas igatahes järjekindlalt.

Campanella nägi ühiskonnaelu teatud temaatikas kõigi nõudmiste ühtsuses ja vastuolus ja samal ajal ka vastuses: nõuetekohane ühtepidi-nast, et neil on nõiv ja vastuses ühtepidinast, et neil ei ole midagi ühisjoonel:

„... ja nepidinast mitte nemad ei leia asja, vaid asjad neid".[106]

Tähtis, et autor ei selgita, millises on lugu näiteks kõigi vastuoludega. Tähtsal kohal oleks ühelt poolt, et ühtegi ei tohi olla nagi

---

106 Горфу Соммуа, ор. 71.

inimliken naaseb oga kaubahaiga. Või ei pertuda 17. sajandi algul kombed oga naaseb mitud junnaid?

Olga meiles on, mis ööga nalaasid peavad aeglaselt ühesugused nädalid, aastaaeg ühesugused elaamid. Nad ühenduvad omavahel; meie mõistes ühiskondlikes nõõnlates. Midagi ei muutu aeglaselt, vaid nõia:

„Majad, maganistoad, voodid ja muu kõdavajalik – neil on nõia ühine". [107]

Aga mis nõia inimesi kasvatavad ühesugused nädalid, mida nii suhtumatult nalaasid teevad neile antud ülesande nõiavastusesmetega?

Kui nad neid ei saa kasvatada, siis peleas mõtet neid ka viimistelda. Aga mis aeg nende fuuvad, nii et nüüdse mitte nõia nalaasid ühtmoodi.

Igal nalaasil on õigus pöörduda ühiskonna poole nõiga saamiseks, mis on talle vajalik. Tavaliselt ta ka saab nõia nõutava. Ikkagi Campanella nähtavasti arvestab nel ajajärgul tihti esinevat võimalust, et mingist produktist võib puudus tulla. Ja seda ka siis produktist vähemus või seadmine eriliselt suuremahutud nõudmise tõttu millegi suhtes. Seepärast võimaldi järgivad, et mingi ei saaks midagi nõh-

[107] Topog Compaga, lk. 56.

kena nii on vajalik ühinev vajaduste
rahuldamisega rahuldamisega.

On endastmõistetav, et säärane võrdsus-
tava jaotamise juures ei saanuteni tulemuse-
ühiskonnas niisugust sisekaubandust. Kui
pole aga sisekaubandust, siis kõigil on kõi-
ke vajaliku määral, pole vaja ka seda.
Ja nii see on. Päriselus aga sisekau-
bandus on vaba mitte vajalik.

Tegelik pilt 16. sajandi lõpul oli
koopiu teine. Itaalia linnad - ja mitte
ükskes ainsad - olid kommertsiväljaande
piidamad ägedad kahjugeid nii siseturu-
ga kui ka meretaha pärast. Samal
ajal oli kaubandus Itaalias tihedalt se-
tud kiigaasuvõtjate ning pensionitega, ku
nõevõrd kalastamatult lihtsalt, ja nii
võimalik, siis ka ona saamatuks.

Meretaha valdamine tõendas Itaalia
linnadele kaubandusse õitsengut, ne omavahe
ehmi nemmi nikkumi. Nikkus on kas saha
või saha vastu vahetatav kaup. Nii siis
nagu nu võõrkeelne kaubandus ühtlasi nii
nikastumuse, saha nimel.

Avatavasti just nepärast autarkia-
sab ona Päivaselinnas kaubandusele tei-

järeguline tähtsus. Eriplaanile tõstetakse koo-
pia käsitöö, mis oli veel aastal asjatundlikult
suurtootmisest niiv palund veel silma
paistnud rõõge emplinatekunstiga.

Samal ajal seisis nõlvega ca teatud vahemaa
Lõuna - Hadiš (ja ca Kalaebris) mõlaxoguaanda-
de naturaalmajanduslikule elulaadile:

„Kaubandust neil pole, neiji vad tuse-
vad raha hinda ja vermivad münte oma
naabrimaade niiv kuningate jaoks. Valjadest
maadest ihanvad nende juurde asjatund-
jad hinnale ühelõige vahedeus ostmiseks,
aga solaarid maksavad müümant raha est,
müll aga võtavad vahetus asjas veil
puudulevaid kaupu, mida nad tihti
muretsevad ca raha est."[108]

Eespoolla nimetatudlikk ühiskonnal on pii-
mitiivne, mis põhineb jämedal võrdsustamisel
jaotamisel. Jaotamine ei toimu mitte põ-
himõttel „igaühele tema vajaduste järgi",
vaid põhimõttel „kõigile võrdselt, vastavalt
võimalustele".

Teadusliku kommunismi teooria selgitab
kommunismile ülemineku perioodiks sellist
teatlikke jõupingutuste tõusu, mis garanteeriks
ilma igasuguste reservatsioonideta võimalu

108 Engels Loomuse, lk. 85.

produktide küllus viis ühtlasi põhiasjale
„igalt ühelt jõua võimete kohaselt, igale ühele ta-
ne vajaduste järgi" täitumise. Campanella
päikeselinnas on ellu viidud samas selle
devüsi esimene pool.

Kuid ei saa ju nõlgida ühiskonna liik-
mete eriseid vajadusi. Ega Campanelle
ei tohi omeki öelda, et kõik solaarid on,
põhimõtteliselt õelded, ühe standiga loodud.

Campanella jaotamispõhimõtte rakendami-
sel võib juhtuda, et mingist tootest tuleb
puudus, siis saavad ju kõik asjaosalised
viimatatud produkti võrdselt vähe. Aga
nii sellest puudusest kui produktiivsusest on leib,
mis inimesed pole ju välishiiglased, kas
solaarid peavad siis nälgima? Siit järel-
dub, et Campanelle rahvamajanduslikus ühiskonnas
võib teatud momentidel rajaneda võrdsele
puudusele, mis mitte rahutuda ei saa
„vilets".

Campanella ei mõistnud tootlikke põhiseda
otsustavat osa ühiskonna arengu edasivii-
misel. Ta ei mõistnud, et tõelise rahvamajan-
ne baasen mitte lihtsalt, piiramatu

võrdsustamisel, ani vaja, ka võrdsel pundamil.
Väärnud jahul on tegemist ametlikus kom-
munismiga. Ei. Kommunism peab tegelema
mitte ainult inimeste nõrgale teadvusele, vaid
eelkõige teadlase ja tehnika nõrgale tasemele.
Tootlike jõudude areng omandab lõpuks
proletariaadi tuleku ajaloolisele, olemi
ilmumise, mis aitamatuks ja võimalikuks
võtma ühiskonda kommunismile. Ja olgu
siin märgitud, et ega inimeste nõrga teadlik-
kusest tasavast veelgi, see annab ühtsus prak-
tilisi elu nõiaga. Alles seal selgub ühe
ühiskondliku korra paremus eelmisega võrreldes.

Kommunismi ei saa rajada ühtsus majan-
duslikele postulaatidele tugineides, samuti ei saa
seda teha ka tootlikes ühtsus nõrgetele moraal-
setele näitajatele. Seda saab teha ühtsus mõ-
lema tegurimuu olemasolu korral.

Seemnes plaanias Campanellale on see, et
Päikesliidus pole orje. Orjus kaotab filoso-
fi arvates mõtte ning pole normaalsi ühis-
võõrimuses. Kõik töö tehakse robotite
abil poolt. Kuid oma maailmavaatelise
piiratuse tõttu Campanella ei näe orjust
mi emplakateerimise üht osami füüsilist
ast nõjas vaenulikkust mõiaste kui orjaduse

109 Город Солнца, lk. 85.

või kaasa tõmmata nõrgemate naaberriikide vastu kristlikul ristiusu-sõjal. Kuhu vangid müüdaks, sellest Campanella tunga ei viibi, neid võib oletada, et Islamma orjatsemisele!

Campanellile ei mõista, et ka kõige nõrgemaid töid kaasavad fuleerimus tegemata mõtlemata, orjatöö nii ebaproduktiivse tõmjutamise asemele muuseli vaid tasuline jõudude ühendamine jäädavalt nõrgale.

Samas artikli osutab autor teravalt välja olukorra vastu Italias. Näiteks tsiteerib tollaegse Napoli, kus 70 tuhandest elanikust töötasid valvalt 10-15 tuhat, ägedalt ülejäänuid töötuna all.[110]

Just äärmise vältimus on see peapõhjus, mis teeb ühiskonnaelu lepatuseks, ohtlikuks ja petlikuks. Tema arvates on niisugune ja vaenus, mis on ühiskonna peamise pooluse, kõikide pahede allikaks, mille ahnus on kõige kurja juur:

„Rikkus toitub kaimatusest, kaimatust käsitatakse ta on maailma hulluse“.[111]

Ilmsed võiks, et mammon toitub kaimatusest, pole õige. Ainult kaidusolude penetratsiooniga ei saa ühiskonda ümber muuta. Selline väidab ometigi ühiskonnaelu oli ka 18. sajandi valgustusfi-

---

110 Tapog Colnega, lk. 70.

111 Samas, lk. 164. (Откровенных бесплатных уроков бесплатной).

karoofidel.

Et elada vastavuses loodusega, tuleb mees ühiskonnas kaotada nõiu paleid. Ja on inne olnud nii, et nimanite valdajad on med, nes nemaqi pole tööd teinud. Vastandina sellele päevanelinnas tööfaqad nõia nodalaiad:

„... igaühel tuleb päevas tööfada vähi tundi, ülejäänud aeg vabadusse ... vaimsete ja vehaliste võimete arendamisega, ja nõine nede tehaste nõõmunga." 112

Campanella ei lahuta vaimset tööd füüsilisest, mis oli nii omane ümbruskonnale juba antiik - Kreeka filosofidest alates, sest mõõdukas töö ei kahjusta, vaid arendab keha ja vaimu. Iga inimene peab töötama, ilma milleta ei anjuta oma elu ette ümsi solaas, sest inimene ei ole mitte ainult ühiskonna liige, vaid ka selle liikme:

„... misfales vehaline pundus ei suuni neid jõude klaase, väljendusfad nõnge vaimu, mid ka nüs mutmaise neid nõupidamistele; kommunid peavad valvefunktsiont, sest neil on nõgemine, pimedad instinfid näsitsi villa ..., med, nellel pole silmi ega näsi, fehivad nüsi oma mudlustega, häälega jm.

112 Горад Сонцца, стр. 70.

Lõpuks, millel on ainult üks jälg, ne lõhutab tema abil vaevõi maad ..." [113].

Sünnahal võib Campanella raudse jäljendiellunega läbi põhimõtte, et aus ei tee head, ise ülpa ka sööma. Juhuseid tuleb kiusata nende töö ja teadmiste, mitte aga nimmuse ja päritolu järgi.

Päikeselinnas peetakse kõige ausväärsemaks ja millekski ei tule mõtteski sellistest töödest nõuvale loiduda. Campanella võitleb laiskuse ja jõudeolekuvastu, ollen aktiivse puhkuse pooldaja, nt:

„ nes elavad jõude, lõivad tegevusetusest, viljaloorest, ihulisest tõvedest, liialdusest ... " [113].

Kristlikus maailmas suhtutakse ühiselt, nii puudus, nälg ja vaim võidakse, on Päikeselinnas väikeidel asulatel, kõrgeta soost, ühesugused õigused igale liikmele, normaal ajal ka vahetused ühiskonna ees. Töö ja teadmistega tegelevad nii mehed kui ka naised, ainult selle erinevusega, et käige raskemad käsi- ja põllutööd jäävad meestele:

„ Sõsse tirtseni ja sepatöödeks ning töövõimetade valmistamisel naisi ei rakendata " [114].

---

113 Topog Civitas, lk. 70.
114 Samas, lk. 56.

Jaba lapsest peale tuleb ümmarguses arvudes kaheksa täiskasvanut. Asjalt nii palju ei muretse parandiotsas, vaid neist saavad kommunismiehitajad tähtsuselt täiskasvanutega võrdsed:

„... nõõgi ajal lasen jõemees teenimise on nemi nahkkinnas aasta vanuste poiste ja tüdrukute ülesanne."[115]

Peale tööaastaga tuleb noores põlvkonnas kasvatada veel austust vanemate saavutuste vastu. Kogu noorsugu peab teadma neid, kes on juba üle neljakümne aasta vanad. Sünnihal Campanella lõhtub nõudest: „Hallpead austa, nukrapead armasta". Nüüsi, tööarmastus on Campanella arvates see nöörvõtmes jõud, mis kasvatab lastest kommunismiehitajate tõelised liikmed.

Enda eest peavad noored ise hoolitsema ja hääle nellele, kes nõrgale hoidub. Oma ajastu maailmast ja arusaamismeetodilest mõjutatuna Campanella arvab, et lapsi võib lüüa, nii need ome nehustusi hoolekult täidavad.[116]

Lähtudes Platoni väärtusarusaamistest, mis ülbert ja nõrgast aristokraatiast, Campanella

---

115 Горад Солнца, стр. 57.
116 Samas.

peab aeade elevõime tasandiks ehmunt nõiga kõrbivääramaaks pahem. eilbe käitumine peab langema nõiga rängema põlgusealla. Ei tohi alandavam pidada füüsilist tööd, millemeadel mure põlgusega suhtub. Vastandina sellele solaaria teevad igat tööd uni nõiga auväärsemat, nimetades kõike õppimiseks.

Thomas Hoodia oli põllumajandusliku maa, mis ka Päikeselinna majandusliikumise aluseks on maahaniman Campanella pole ise põllumajandusega midagi teinud, kuid annab ning seepärast käsitleb seid küsimusi tema poolt peaaegu kaudselt. Autor ei leia midagi positiivset, mida võiks feodaalset põllumajandust ülle võtta. Ta pühib ükskõnda maad paranadade oma fantaasialennuga. Tema poolt esitatud uue ühiskonna projektis

„... pole aiasatki jalatäit maad, mis ei kasvaks vilja "[117]

Campanellas antakse peab põllutööde puhul aevastama teadlt ja farmatähtede järgi. Ta pühib leide väljapääsu feodaalse maaviljelus ning agrotehnika fanatismist. Lahendust näeb Campanella selles, et

<u>nagu käsitöö alalgi, tekame aa põllumajandus-</u>

[117] Tapaq Campaga, lk. 86.

ses nõia tööd rollialiõrelt. Samas tuleb rõhutada tradüsr säravuteni praktiliselt:

„ Maad ... laiuvad solaaride hoolikalt, rõõmtades nalavahendeid, mis nõudsuvad idanemist, stimuleerivad naaru ja rõõmvad seemneid ... "[118]

Milline need solavahendid tegelikult välja pidid näägema, ei teadnud autor ise ka. Ta oldas, et need leidsuse, kõik teadus avastada.

Pideden nihman teadaalide ammutamisi ning rõõvlibandeid Itaalias, Campanella pealt vajalikuks tolmpõrgi needa ent noitsta:

„ Samal ajal lõgurood põlõnde ümber nõjaniistus valuvalgad, needa pidevalt vahetafaase "[119]

Eimoodi Thomas More'ist pole Campanellale võõras mõte ühiustöö ärakasutamisest tehnika laialdasemal rakendamisel abil. Autor vaatab solaaride põhjale enda töökäsitade ja mehhanismidega. Aunohale on tõstetud teadus, mis on päevakõrgusel saavutanud rahuldavalt õitsaja. Solaarid on täiesti seesmi rahuloleva teadus-tegelustes, tehnika abil ning meditsiinis.

„ Neil on puuetusseadmeid, mis võivad

[118] Campanella, op. cit. 87.
[119] Samas, op. cit. 86.

linnade ka vastu tuult, aga nii tuult pole, nii täna iseloomulikult ehitatud hoonestatakse ülekaaluliselt vaeb tuvet vooni ümbruses tõõloom.[120]

Ei võimud ja Campanelle ehituslade suunamise ja nellele järgneva riigipöördumisega klooniust. Seetõttu ei suutnud autor ette näha tulevase töötuse revolutsiooni võimalikke tagajärgi. Ta mõtles tuvet nii, et teadus tuleb rakendada ühiselu teenistusse. Tuleb luua ühiskondlikud ettevõtted masinad ja mehhanismid.

Solaarid on ehitanud maismaid, mis varustavad ühiseid tööd, nad on õppinud ilma ehitamata, nad tarbivad päikesemaailma viisi, nad on loonud täiuslikke relvi ja ehitanud suurepäraseid laevu. Nagu Campanella rõhutusegi, on päikeseliikumist hästi ära kasutatud laevaehituses:

„Meresõidus on nende juures suure arenenud. Neil on erilised laevad ja galeerid, mis sõidavad ilma aerude ja tuuletõmbeta mingi ühesuunalise ehitusega mehhanismi abil. Kuid on ka laevu, mis sõidavad tuule ning aerude jõul. Nad tunnevad suurepäraselt täht,

---

120 Город Солнца, стр. 86.

meeleõõse ja mõõma. Olen veendunud nagi lähemad nellest, et tahtsuda mitmesuguste vabaste, maade ja eraeluega".[121]

Siit näeme, et eriseevalt Itaalia linnadest pole ideaalses ühiskonnas meeleajaveetmise ülesanded rahuldamise aeg meeldivi abil viimmi korda ajada. See erinevitab veelgand eeltsi vastumeelsust rahuldamise vastu, millest ta näeb rahva seisukohalt ülekaalukat. Ülene tõttu viimastel ei tohi olla mehta päevaelinnas.

Campanella fantaasia teadmus ja tehnika arengu alal on väga piiratud. Aga sest võisni ta 17. sajandi algul, mil Itaalias ja kogu Läänes-Euroopas toimus natolism reaktsioon pealetung, ette näha teadmus ja tehnika tormilist arengut järgnevatel sajanditel. Tol perioodil läänemaailm inaugureeris poolt rõõmu ees ja aba ees.

Antud perioodi sajanditeas fardlemad tehnika arengu olukomas Campanella ei osanud ette näha, et fuleoimus inimesed hakkavad tõõtama mitte abstraktsete „inspiratsiooni mehhanismide", vaid masinatega. Ta ei mõistnud, et käsitöö asemele astub vabrikuline suurtööstus, mis seadistab praeteerioodi, olemi, mis astub kommunismi eest võitlyate esimitta.

---

121 Tapaq Campanella, op. 88.

Campanella ei näe vanglamaja manufaktuurtöötsust. Veel vähem näeb autor tehnilise progressi võimalusi põllumajanduses.
Kuid palju on tal õigus. Campanella arvab, et aega raiskavad peab olema allutatud teadusele, tuleb võitlda haigestumisi ning surmasurevust, mis oli siis väga omane 16. sajandi piinamisvennadi ühiskonnale:

"Nad eraldavad koolega vaeslaste laste kohtualustest ning nõuavad vastavalt austiteadusele nõuetele.... Ebaõnnestujad elavad aeg-aastatagust, mõned aga isa eesmi nahaaja aastatagust".[122]

Nüüsi näeb autor ette meditsiini rakendamist rahva tervistamise, mille tegemised on õigus kontrolle näigil. Koguelu, alates emaihust, nõõdub rakendel austide järelvalve all.

Väga suurt tähelepanu on Campanella pööranud päikesliana rõjalisele võimsusele. Ta näitas, et aur ehk ei saa ehitada võitlevaid ülestõusu. Selleks peab võitlus ootuspärased. Nägid, millele eriarvamus saab osaks ühes asjas ooguvaadlikum elunäitsi teele, tuleb oomus põrgata avamaale ja tugevate valelastega. Campanella teadis, et ühiskonna uuendamiseks on vaenis päikesliana pununtaama

122 Tapaq Campanella, tõp. 90. u. t. q.

iga hiiua eest, sest vangi on vaenav. alida kaemalt levivas tõde päevavalgust, nõda fahasid ülejäänud rahvad elada salaamide vangiga.

Campanella fanni 6 rõõvõõdu aeg oibkab vallutajaid, nepärast eriarvalt feodaalsetest riikidest aeg rüüstjaestest on päevavalgus rahvamassid.[123] Salaasid ei fuugi ise nelleleegi vallale, kuid nad ei saaa, et neile ootamatult vallale fungitaus, nefõttu on nad alati valvel. Maised mutte iganes ei lööta võrdselt meestega, vaid nad lisaks sellele lõõi ka nõjalise ettevalmistuse, et vaitsta oma hiiua ootamatu vallaletuugi vonval. Nis saab olla nõjaarjandusest fähtsamat, ani vaenlased plaanitsevad päevavalgus läätfamist.

Salaasid, kes pavad aegvaana ammastust ülimaas vooruses, ilmutavad lahingus siiruguist mehisust ning ennastsalgavust, mida ei fuudund isegi muistse hooaja vangelased. Salaasid hiadavad oma vaimsete vangelastegusid vääriliselt; vapratele nõjameestele jagatava autasusid ning neid vabastatava nõnda ajaks ühiskondlikest töödest:

„... kes aga päästab võitlusvaaslast, saab tasumelehtedest vabaduspäeva, fünnami

123 Topog Campa, üp. 74.

tapja ohverdab tema sõjariistad templis, ise saab aga ülemvalitsejalt oma vapustatele vastava hüüdnime"[124].

Campanella päikeselinn on tugev ja võitmatu; miski vaenulik jõud ei suuda nende rolaanide vastupanu. Autor lähtub täieliku õigest seisukohast, et ainult tahad rahu, valmisted sõjaks:

„Lahingutes, olgu meel või maal, nad tavad nad ainsatiste tulevad ja teini salajasi rõõa nõvaluni, ja täna nellele nad tulevad peaaegu alati võitjateks"[125].

Salaaid ei nõuta nellegi vastu vägivalda, mid nad ei luba seda ka enda suhtes. Nad astuvad võitlusse ainult siis, ani neile vallale tungitaus. Campanella väidab, et nõga maailm jõuab nõd nellani, et haaab elama päikeselinna nõudel:

„Nüpea nii nimetatava „ariani" ja „sini" maailm ... ma usun, paradiisias nimetab olemise"[126].

Salaaid on kujutatud oma nägiwõna eelaistest täiuslaanisest. Sel eesmärgil saadavad nad kunnajaid eälja iga ilmaaaan

---

124 Tapaq Campanella, lk. 79.
125 Samas, lõp. 88.
126 Samas, lõp. 167. (Õpetatom Peke).

seemnes, nes aurivad, kas ausagil mõni rahvas ei ela veelgi äärmuslikumat elu, võrreldes päikesliinaga.

Solaarid pühitsevad võitu, mis nad ei saanud oma sõjalist üleolekut teiste vahjeus.

Siinsohal Campanella astub välja agressorite vastu, väites, et võitja eesmärk ei tohi olla mitte teiste rahvaste orjastamine, vaid võidetute elu täiustamine:

„Kõik vallutatud või vabatahtlikult alistunud linnade vara läheb kohe kogukondlikule valdamisele. Linnad saavad solaaridest garnisoni ja ametnikud ning nende klassiand korjatakse vähehaaval päikeseliina tavadega.

See saab nende ühiseks pealinnaks, ainult nad saadavad ka oma lapsi õppima, et nellest oleks vaja teha miagid ainetasu'[127].

Campanella peab õigeks, et igaüks, kes seda soovib, võib saada solaariks.[128] Kõigi välismaalaste võtteved solaaride tahtest vastu ja peavad neist selle päeva ühised ühiskonna ainult. Need, kes tahavad saada päikeseliine kodanikeks, peavad läbi tegema nimajalise katsaja väljaspool linna

127 Tapaq Campaqa, op. 81. u. i. q.
128 Samas, lk. 83-86.

ja teise oma liikmes. Päärast seda antakse vastav määrus ja vastavad õigused võetakse teatud isikutelt ära ja vastavad õigused antakse järel vastu päevaseliana täieõiguslikus seadusandus.

Iseseisvuse välispoliitilise poole on autorile mõju avaldanud autiu- Kreeka ja eemaegse Itaalia lähedased, siis rõõmustus mõistmustes on mõju avaldanud vahe-Rooma.....

Eriti on see märgatav rõõmaõiguslaegnite rajamisel ning võidu pühitsemisel, samuti nimede omistamisel väljapaistvate saavutuste eest ääsitöö või muuseumi alal, aga eriti just sõjaliste aaugelastegude eest.

Campanelle arvates austuse ilmingu vastu ei pea määrama mitte niisama iga pühitoleb, vaid ühiskonna huvipiiramise analüüsis peavad saama ilmnema, kes on silma paistnud tõõnaugelastegude, väljapaistvate leiutiste ning ilmaliku vapruseega:

„Ausaambad ulleleqi mälestusega pühitatakse ainult päärast teema surma, ent juba elueajal saatakse naugelaste raamatuse nõia aeed, kes on midagi kasulikku leiutanud või avastanud, või siis riigile suure teene osutanud kas rahu või sõja ajal ...".[129]

129 Topaq Lommya, op. 107.

Campanella arvates aimult sõjalisest võimusest ei pääsa, et ainuta siiski vastumaiteus. Riigi õitsengu vältimatuses tiagimuses autar pidas nanava põlvnoma teavist ja õigt kasvatamist.

Siinnahal ei saa jätta märkimata antiikkreeka väljapaistva filosoofi Platoni mõju Campanellale, sest just mehe ja aaia vahelisi suhete seisukohalt.

Platon pidas vajalikuks, et ühiskonnas peavad kõik naised ühtlasi kõigi meestele ja ühtki ei tohi aimult naabrest naas elada![130] Mehed valivad naisi lõsu teel, nunjuunes lapsed on ühised. Võimased ei tunne nõejuunes ei oma ina ega ema.

Kuna Platoni järgi peavad naised olema ühised, kõigile meestele määratud, siis ne jab võimatuks perekonna nui üksnuse eksisteerimise:

„Naine peab olma nahekümnendast eluaastast nuni seitsmekümnenda eluaastani ni lapsi sünnitama, mees peab aga ealse „saved" nahe jõudsuse järgi nõrgast nuni viiekümnende eluaastani lapsi nigitama".[131]

---

[130] Platon, Der Staat, Leipzig, 1923, S. 188.

[131] Samas, S. 193.

Platon on nauget mehe ja naise võrdõigusliikumise teoreetikuniest. Naiste pea-
ülesanne näeb ta laste sigitamises ja ei
millegi rahaasjas. Ja ometi mehed valivad
oma naudingu objekte lõpuni teel, ei eita
Platon perenaeda nii sellist absoluutselt.
Pöörest sigitusvõime naaotamist antaksе
mehele ja naisele õigus paarisaupa elada,
mis ei ole aga naugiltki aehtustkiu.
Kaeshu puhul ei tahi enes elada naeru
ena ööi fütrega ning naine ise öö pojaga. 132
Nüüs Platon peab vajaliseks eel-
nõi-ge jäänelteleva põlvnemise praktiseeri-
mise üheteenealdamist, loosi, et selle te-
lemuseta nedasiand muutavad nõued
„meie" ja „mitte meie" ning ei saaksta
üsal enam sõna „võõras".[133]
Inenesest on mill aehtlane, et õigusele
aellel pole naist niag aes ei fuhne ome
lapsi, naeotab selle teleemuska hea ei ma-
teriaalsete väärtuste aeokumahutamise
vastu.
Umbes sama fed tähelb ae Campanella
väib öelda, et ta mitte aimult ei lähtu-
nud Platoni üheiuetest nõuaehtadest
perekonna aohta, vaid „päikeliinn" autar

---

132 Platon, S. 154.
133 Samas, S. 195.

võttis lihtsalt Platoni süsteemi terviklikuna üle. Vaga Platonigi, pidas Campanella väga tähtsaks tulevase ühiskonnas suure tähelepanu astronoomi rolle põlvkonna kasvatamisele:

„Laste sünnitamisele vaatavad solaarid nii pühale talitusele, mille eesmärgiks on mitte ükskõik isikute, vaid nägu heade... ja ainu eraisikud ehmatsi halvasti jälgisi soetavad ja nägu lunatuseks neid halvasti kasvatavad, siis ... selle ani nägi heade esimese tähtsuse ... eest saab vastuda ükskes ogunaud, mitte aga eraisikud"[134].

Halvad ükskõikumised ühiskonnas nõuavad, et ei oleks halb kasvatus. Kui see oleks nii olnud, siis oleks feodaalajastu ühiskonnas põhjuseks olnud halb kasvatus. Campanella ei mõistnud ühiskonna majanduslikku alust pealse ühiskonna ajaloos.

Harmooniliseid elukõnesid, õige töötamise, füüsilise töö tegemise - nõuab selle tõttu vanavad solaarid tuvetu ja tegevatene. Töö ja vabalised harjutused mundavad ükskõikumised vaenuses, nõuetõttu pole päevaselguses inetuid asju. Kui sellest, et lap-

---

134 Topaj Cobuga, ctp. 66-67.

ned olemid aeheliselt ja vaimselt täiskasvanud, on vähe õpetajaid aeheliselt haritumatest.

Seetõttu Campanella peab vajalikuks teadlase vahelesegamist laste produktiivsesse. Päikeselinnas on ne ilma saamata; nagunii aint valib välja paarid, loetudes ilmadusi andmetele nagu kodanikke loomulikele omadustele, nes tookord ilmale kõige paremaid järeglasi.[135] Aint viib aegsasse nõhkad ja peenid, pikad ja lühikesed, tasakaalukad ja närvilised, ilusad ja vähemilusad.

Campanella arvates tuleviku ühiskonnas ei tohi olla perekonda. Eriarvati nimetab "päikeselinna" autori'l meeldetuletab ühiskonna majandamise algusaegu nii'te perekond, vaid üksikisik. Siinsohal on Campanella ühtlasi võrdsustamises määrava kaugemale läinud kui Morus.

Kui „Utoopias" oli egale perekonnale vanemateenistus eraldatud oma elamu, siis solaaridel ühiselu ainult teatri puudub. Solaaridel puudub nii oma aega kui oma asjad ja lapsed. Kõik noorukid vanemad vanemateed ühiskondlikke laste, mida aga vahetatud iga aasta vahetusega.

---

135 Город Солнца, стр. 61.

ühiskondlikel alustel.

Mis siis tingis Campanella vaated perekonna vastu ning sundis teda autud mõtteviisi järgima Platonit? Lähtudes oma ajastu pahedest Campanella väidab, et peredood ei garanteeri nõrgat moraali ning just päevakõrgas lõviratsuse lõpliselt lüüdendamise ja võõbluselus:

„Üksi naine ei tohi astuda vahekorda mehega enne 19 eluaastat, mehi aga ei määrata seoga jätkama enne 21 eluaastat..."[136]

Meeste ja naiste seguliste vahekordade reglementeerimisel, millest Campanella kirjutab, pole midagi ühist tegeliku olukorraga sotsialistlikus riigis. Selles avaldub autori vaadete ajaloolisselt tingitud piiratus.

Kas saab nõõnida täielikust vabadusest, mõi isikuse võiges, isegi füüsilise armastuse valdkonnas, peab alluma valitsuse korraldustele. Kas võib nõõnida täielikust armastuse valitsemisest seal, kus on puudutud perekondlikud ahelad.

Üldiselt ei või veel garanteerida seda, et vahemaale nii sisemised kui ka välised omadused antaksu üle jäägitult valvsalt mõõt. Teinest küljest on see mõi-

136 Город Солнца, стр. 60.

ühegi võimalik, aga kas nimetab ühiskonnast
millest õpetlikumaks? Inimeene olemasolu,
seda näitab ajalugu, ei saa ühte, enni
tunnistatava ja austatava individuaalset
vabadust.

Temib isegi teatud kasvamiilia tuua,
sest Campanellal on näiu viimasegi üksikasjani
reglementeeritud, alates riietest ja koostest aeg
lõpetades jäätmetuleva põlvkonna produtseeri-
misega. Inimese armastuses on bio-
loogiline ühtsus ja selle vastu on igasugused
seadused ja ettekirjutused võimetud.

Tegelikult armastuse põhjuseks abielus on
juba oma loomu poolest aimatakse ning
romantilises ühiskonnas individuaal-
ne armastus ei kao, vaid saavutab koopis
suurima õitsengu.[137]

Ka Campanellal ei pole päris selget,
kas tulevikus ühiskonnet on paarisabiel,
perekonnata või koos perekonnaga:

„Võimalik siiski, et ... ne tava
nende (solaaride) juures muutgi kaob,
sest neile allutatakse kõnnades on ühis-
ainult varandus, mitte aga naised ...“[138]

Kasvatuse alal Campanella pooldab
loodusläheda kasvatust töökasvatuse vaimu-

137 K. Marx, F. Engels, Valitud teosed, 4. köide, lk. 156-157.
138 Город Солнца, стр. 72.

nimane on saanud autori poolt eriliste tähelepanu osalises. Arvatavasti on Campanelle loodusläheduse vaatlusteooria mingil määral mõjutanud ka tuntud prantsuse filosoofi J. Rousseau vaated.

Campanelle peab õigust lasta ühiskondlikust vaatlusest. Ühe lapsi taidlused enad algul ise ümbritsevate asjade tajumise ja ingi rohkem. Ümbritsevate taidlustest laps antakse naisvanemate hoolde, ami ta on täidnud, või meesvanemate hoolde, ami ta on pois. Kaks teiste lastega ta koos määgides õppimas aabitsat. Nad vaatlevad pilte, joonistavad, jälestavad ja maadlevad, tutvuvad piltide järgi ajalooga ja õpivad veelgi. Nad vaatlevad ilusaid riideid. Seitsmeaastaselt nad hakkavad õppima loodusloogu, nelja aasta vältel vastavalt ülesande. Aastaajagruppe kesi aineid, siis aga tulevad käsitööalad.[139]

Järgnevalt lapsed asuvad õppima abstraktseid teaduseid - matemaatikat, austiteadust jne. Lõpuks nood asuvad ellule teaduse või tööalale, millles nad väga paremini edasi jõuavad; igaüks vastavalt ellule, mida otsustab vanemate.

---

139 Tapaq Campanga, lk. 49.

Campanella peab ühiskonna nii teoriat olemuse aja vajaduse määratluses, aga üksikisiku saatuse või eksistentsiaalsed pole sõnagi öeldud. Võrdus, haridus peavad saama kõik lapsed, nii ehitus oli see mõistus olulemaga nõnda aegses Euroopas, aga ilmutus-uskumus õigustõttab Campanella arenenult ära.

Andekamad lapsed annaad täiskasvanute saadeks tööle liikuma, väheväärsemad nummatasuse tööle maale. Campanella arvab, et rasketes põllutöö nõuab väheväärsemaid aja mandeid ning netõttu nummatasuse sinna väheväärsemad andekad sobimad.

Sünnihetkel antav ei suutnud näha, et nagu tööstusesgi (mõtlemine on meeskonnatöö), ka põllumajanduses toimub mehhaniseerimisprotsess ning netõttu vajatakse andekaid spetsialiste mitte ainult linna, vaid ka maale.

Teisest küljest, mis Campanella piiratud nõudest väest, et kuna tulevases ühiskonnas nõigile võrdsus just absoluutses mõttes, tal ei nüski ei õnnestu.

See vast ongi andnud üks olulisemaid viigu - eespool juba ühiskondliku hüvede

jaotamisel –, sest ka nõigi ideaalsemas ühiskonnas ei saa nõigi ühiskonnaliikmete suhtes lähtuda absoluutse võrdsustamise printsiibist.

Ja nii see juhtub ka Päikeselinnas, mis vähemandekad suunatakse tööle maale. Tähendab, neil pole võimalust asuda tööle linna ning seetõttu nad pole võrdses olukorras selgeidega, mis on andekamad ja saavad jääda linna.

Siin on teatud lünk ja mõe vastandamine, mis keeldub vaimse ja füüsilise töö tahtmatule vastandamisele. Otsustt autor ei näegi sellest sõltuvaid, mõd edukuse omistelu põhjel võib seda järeldada.

Campanella pöörab suurt tähelepanu käsitööle ning avaldab arvamust, et tol ajal peeti meistrimehi alamaks seisuseks, suurmeistreis aga nõid, kes ühtegi ametit ei teinud, mille tõttu nõigi mustetuses tuleb nüpalja kogardeid ja majategijaid.[140]

Võõdeldes nimetatud mõtlejate suhtumist ja nõttetu tempiamise vastu, Campanella peab esmatähtsaks rationaalsõltlimud eesmärgid. Haridus peab vastama elu praktilistele ülesannetele, mis ühiskonnale ette nähtud

---

140 Topog Colonga, lk. 52-53.

Seesuud skolastika on saanud. Kriitiseerides talleaegset aristotelest aeg haridust, Campanella nõuab, et inimesed peavad olema õigamõõdulselt haritud:

„Teie nõuk peate nõige õpetatumaks neid, kes parimaid teadusaid õpe omandatuvat ... või loeginat. Seda laadi tarkuse jaoks pole mõnd tarvis mõi orjalikku aja ja töõd, mis meile mõnius teeb, sellepärast et tegeldaxe aiamult mitte aias endaga, vaid raamatutõõga, ja ne alandab hõõgt, kuna ainitaxe aiamult orjaks seesuud mõõne .... Pealegi ahandatakse meie liinas teadmisi nõnegusse nõnguega, et õpilased jõuavad ühe aastaga kaugemale mõi teie jaunes mõnes või viieteistõõmne aastaga ...“[141].

Campanella mõtles väga palju kasvatusküsimuste üle. Tohutud ülesanded, mis seesivad pedagoogide ette nõus, mõi inimesed hakkavad elama nagu nõnaksõõne, nõuavad ka uusi õpetamismeetodeid. Suelastika ja tunnipõõne on oma aja õõe elaund. On vaja pöõrduda otse loodusse poole. Sõõkohal lõõb Campanellas välja naturafilosoof.

---

141 Topaq Colonna, op. 53.

Suurt tähtsust pedagoogilise ajaloo seisukohalt peab loodusläheduse looduskasvatuse ainale ka laut, et antav nõuetas mäitliaeuse suurt tähtsust õpetamisprotsessis.

Siinsohal tuleb kuuistada autori põhjaliaeusta, ja seda nitte üksnes kasvatuse alal.

Valgis, vastandades Campanella ani unistaja Morei'ile ani praktiksile ja realistile, esitab esimesle nüüdistuse väikese kuvi puudumises reaalse elu vastu.[142] Valgis nüüdistab Campanellat lüngse unistamises, elu mitteteadmises, abstraktsioonisuses jne.

Sellega ei saa täiesti nõustuda. Ei saa muidugi öelda, et Campanella on võõras põhjaliaemega käsitlenud näiani elualasid. Kuid nüüdistada tede pealisseesduses olens siisni liig.

Campanella on mees, kes teab, mida ta räägib, ja ta räägib sede, mida ta teab. Ei saa ju öelda, et rõõmsuline olens ühes sees abstraktsioon ja ei midagi rohkemat.

Autar ei püüdn üksnes ome kiire arhideatumuslie ümjeldamisega. Ta on

142 Bonnet, op. 163.

meles pidamud ja läbi mõeland ka
väeväeinaliand argiehu vajadused aing
neile liinas ama naha leidand.
Targasantas Päikesliin laanab olemast
abstraktsioon, abstraktne mõtte sünnitis.
Ta muutub elavate ainestega täidetud
mägedeks ja aasnias elupaigaks, ani-
me kaime, et alamaised hoomed on täi-
detud meistrifööradadega, aöönidega,
ladudega, söönalatega, pesumajadega jne.
On nime nalud veevärk, õgas niagis
on purskaevud, mille kõgidusen asuvad
ajamisbaseinid.[143]

Tuleb mäll määrida, et Campanella
paistab silma müllaltsi suure sünapaa-
tiaga esteetilise mälje vastus: galeriid
templid, sambad, minaraaliagud.
Muutades antavi sünnimaa geomitra-
dtricoue, truadub ta loomulik olevat.
Sümbol oleus ülekohtuse müüdistada
Campanellat esteditreanises.

Campanellale väib äldiselt ette heita
vähest maaelu armjeldamist, mille
käsitlus on palja ülekiisan niag pealis-
kaudsen. Kuid nagu nägeb juba sai
äre märgitud, antan sääänis aimult sellest

---

143 Topaq Campanella, op. 59.

nida ta põhjaliault luadis. Ja nitrast
nilmaragi fibroscopile ette heite aüll ei
saaks. Tamb oeelaend meeantaole, et
Campanella aiqutas oma „täiuseliste"
piiaamiste aabe aegadel (ta oli ju oeeglas)
kaantamata mingid abimatejale.
Lähtudes sellest nõuaeheet on „täius-
liku" suurepärase, geniaelse. On ju siin
suure julgust ja otsusekeskuega tehenda-
tud paljud probleemid, mis on aleti huvi-
tanud nagu iniaeaade.

IV ptk. Campanella utoopiline ühiskonnaline ideaal.

Spetsifiliseid jooned, mis on omased sotsialisti-
dele-utopistidele, on nägeski märgatavad ka
Campanellal.

Üks nõige olulisemaid jooni on see, et Campa-
nella säilitab oma ideaalses ühiskonnas faati-
liselt nagu võimuaparaadi hierarhilise struk-
tuuri.

Valgiski antud autori ideaal riigist poo-
litiliselt struktuurist ei pruugi mingis
objektiivseid hoiakuid, aga ka intelligentsi huve,
kuhu arvata ka „päikeselinna" autor ise.[144]

On muidugi õige, et need nägemused, mis
olid opositsioonis eksisteeriva ühiskondliku
korraga, ei olnud täielikult vabad feodaal-
sete ja aimdaline traditsioonide mõjust. See-
tõttu läksid utopistid, sealhulgas ka
Campanella, oma poliitilistes vaadetes kau-
jaund sellest.

Samas tuleb aga ka meeles pidada, et nii

144 В. П. Волгин, Коммунистические утопии Кампанеллы,
Кампанелла, Город Солнца, М.-Л., 1954, стр. 27.

Campanella sõnastas oma plaanis utoopilise riigi. Igataheso on täiesti inimlooming, mis püüdvaks osutuse see vaimuline hierarhia saavutamisel, mis vaid ühe kindla määras ette ära ennavate projektide rahuldamise sisu.

Nende harimetute tõttu päriselt nõnda-nimetatud utoopiate autorid intelligentsi ridadest. Seda seetõttu, et nad ei ajalugu ega majandusteadust ei tundnud. Et nõnda-nimetatud utoopiad võrsusid intelligentsi ridadest, pole juhus. See oli tingitud intelligentsi olemasolu materiaalsest olukorrast. Vähene õpetus teda tõõtavate masside poolele, täiesti mõtlemisvõime puudulikkus ühe teooriates vahva olemasolu tõttu.

Oli ju Itaalia ainuüksi varem nii feodaalsetest kapitalistlikuks ühiskonnaks tervikuna rajaduse lähtud inimesi s. o. intelligentsi jäänud. Jäigavõrra feodaalse reaktsiooni ja majanduslikus langus tingimustes nõudnuks intelligentsi jäänud vähese jäädvust. Talupoegadki olid paratamatult intelligentsi ülepääk. Ei mõtlemisvõime hulka lähtud inimesi ei leidnud endale väärilist kohta ühiskonnas ühiskondlikus hierarhias. Vähene orjaolu tingis selle osa

kaitlesta teavad apostrioodi valitsevat ühiskondlikku korda vastu.

See aitab ühiskonnas on selleks muutunud kõige vastuvõtlikumaks nõukogude klassidevastasele propagandale, sellele ta läheneb ühtlustatult oma distinginumbrite varjamata pärast. Seejuures tegid välgatõrjutud kaitsjaad massidest võimeldamatult võõrgumal vaimsel arengutasemel ning just seetõttu nendivad nende ridadest enile kommunistlikun ühiskonnakorrale nii vaenulikke elemente.

Antud nõudmine ühiskondlikun psühholoogilisi välgendajaks oli ons „päevaliinen" ka Campanella, nes oli 16. sajandi lõpu ning 17. sajandi alguse itaalia intelligentsi silmapaistvamaid esindajaid. Ja just samas nõudmises leviv ja leidis suunt pöole hoidev 17. - 18. sajandil termin „päevaliin".

Sotsiaalse geneesi ja näärangutega on selle tervikuks nõude spetsifitsiini pann Campanella vaadeldes, mis ühiskonnad „päevaliinna" lugedes.[145]

Kuigi varasem utoopiline sotsialismi esindajad olid võõrdlejad õigusteta töötavate massidele suhtes, toovad nad tahtmatult oma ühiskondlikun ideaali propagandasse elemente teiste klassidega ja looturist, sest nende teiste klassidega on nad seotud oma põlvnemise

---

145 В. П. Волгин, Социалистическая мысль эпохи возрождения, Очерки по истории социализма, М.-Л. 1935, стр. 90

või mõnede teiste eluliste nidemetega.

Teisest küljest, nida madelam on laiade masside ühiskondlik autoorsus ja teadlikkus, selle rohkem varajased utopistlikud esinevad, seda tavamalt väljenduvad nende utoopilais spetsifilised grupihuvid, intelligentsi eadi hucid oma ellusid. Selline grupihuvide esilekerkimine on mõnigatel palgudel sotsialistlikel-utopistlikel juhul 19. sajandisi.

Võib öelda, et ellujust. ballastist "vabanetaus täielikult alles tööstuslikus kapitalismi arengu perioodil, mil nõiga nõrgemal määral olid palgatöölised olemasolu alus. Sel perioodil luuakse tradutsioon sotsialismi teoorias, mis väljendab peamist ühist proletariaadi objektiivseid huve. Kuid 17. sajandi algupoes oli kapitalismi areng alles algstaadiumis. Epohhiloodi ühiskondade vastuved ei olnud veel teoorias.

Campanellal nad spetsifilised jooned on veegsti mõnigatsed. Sõnaabel tuleks lähtudalt peatuda ainult ühel neist, mis on eest nõiga nõrgemal.

Kogu oma demokraatia juures, mille leiab Campanella teravalt esineb oma õpetajast aristoteleslast Platonist, säilitab "Päikeselinn"

autor fantiliselt oma teoses veega võiaun filosoofiliste-prentsiipide omapäraselt konstrueerimisel vaimuliku hierarhia ääres.

See aitas - poliitilise reziimi ideaal peegeldas nendegi aastate aramide objektiivsed huve, vaid ühiskondlikest vajadustest huve, mis olid ajaloo käigus vaimuliku hierarhia väga elujõulise, mis oli tihti mõjukamaks osutunud sotsiaalsete teoste koostisosaks.

Ühest miljest võib veel mainida kohata R. Baconi utoopias, mis oma olemuselt poolt pöörangi sotsialistlik, ja teinet miljest sotsialistliku süsteemides nimi 19. sajandi utopistidest võlja.[146]

See püüdis on seletatav gruppidevahelise võitlusega nii vodaalikus kui ka sotsialistlikus ideoloogia formeerumise algstaadiumil.

„Päikeseriigi" sotsiaalne ideaal ei erine mitte väimes antud ajaloolisi oludest, vaid ka antiikaja ning varakristliku õpetuse mõjust Campanellale.[147]

Campanella mitte aimult ei võta üle seda, mida annab talle ümbruskonna traditsioon, vaid annab neilegi oma ainulaadse ja sotsiaalsete gruppide huvidele, seda ka esindab.

---

146 Кампанелла - коммунист, стр. 96.

147 Волкин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. 28.

Thraeklasti käsitse suurimat mõju „Päikeseliinile" autorile on avaldanud Platon. Käsitlusest joonis näitab Campanella „kiirgusmudelist" Platoni „Riigiga", on vaimuaristokraatia võiau ideaalne päikesemärgis. Võimaks avaldub Campanella vaimuaristlikus negatiivsus võimustruktuurist analüüsimisel. Selle ebakõlas välgenduses on vaimuliku aristokraatia jaoks tüüpiline osa enese ähvardamas.

Mõtteviisi on selles peamiselt Platoni ja Campanella vaadete vahel seose ja printsipiaalse erinevuse. Campanella ähvardab on majanduslikus ja poliitilises mõttes printsipiaalselt võrdsete inimeste ähvardab. Kuid siiski valitseb selles intelligents, ühendades endas pagaliand joonel ilmalise õpetuste joontega.

Päikeseliine ülemvalitsuse on äärmiselt targa filosoof ning ta ei erinevat vaimuliku. Kohtuaiand ja alamad ametiõiguse õpetajad ja preestrid. Kui võtta arvesse, et demokraatia rahvakaalelemendi ei usjutamud päikeseliinas endast realset jõudu, ja et nõuga nõrgem väimuorgan oli ema demokraatlikust mõtteviisi, siis võib seda poliitilist mõtte ühendamist ning omapärast intelligentsi oligarhiat formaalse demokraatia värivingega.

On inimene mõistetav, et „formaalse valitsemise"

oli Campanellal tähtsal kohal sellepärast, et ta vastas tema enda isiklikule simpaatiale ühiskondliku elu vallas, mis omakorda oli ilmselt seotud aated epahhi nõuetest ja vajadustest.

Kuid ometi räägivad mitmesugused traditsioonist, on fakt siiski kahelda matu, et temagi võetud Platonilt. Sünnohel, et ainult mõlema filosoofi vahel, tuleb tähtsaks peatuda Platoni vaadetel.

Antiik - Kreeka filosoof Platon oli üks esimesi poliitiliste utoopia loojaid. Ta andis oma ideaalse hierarhia, mis on sellele vastavalt võimelised formeerima tõde. Ainuõhab ainult taoss filosoofid, edasi tulevad nägi tegelased, oma nõu lõpetab Platon käsitööliste ja maaharijatega - alumise astmidega. Kas pole siin natuke näidata, et vaimu inimesed on nõrgemad, teised aga ümmes alaväärtuslikud olendid.

Kodanlased teadlased on pidanud Teda esimese kommunismi utoopia loojaks? Kas on see nii?

Platoni arvates kalb poliitilise vaate tulemusta; sellest loodi vastavad mudelid eetilistel printsiipidel. Peamine eetiline printsiip inimese põhises Teos arvates tarkusel, mehisusel ja mõõdukusel. Täis need on inimeste tähtsad. Ühendab seid mõisted õiglus

printsiip. Need aitavad luua riiki. Tarvitsetakse eriline aparatuur võrreldes - filosoofid, mehitsetakse - sõjamehed ning mõõdetakse - käsitöölised ja mehaanikud.

Riigi valitsevad filosoofid ja ei ainult selline riik võib olla stabiilses olekus, mis areneb õigete teede pidi. Sõjameeste ülesanne on riigi kaitsta. Demiurgid ja käsitöölised peavad täitma ühiskonde või mõjutada püramiidi, mille tipus asub väikearvuline filosoofide grupp, või mand valitsevad, toetades sõjameestele.

Orjus eksisteerib ning arje nii ühiskonni ei arvestata.

Filosoofidel ja sõjameestel puudub ettekujutus ning perekond. Neil pole ei mõtet ega vajadust. Mehaanikatel ja käsitöölistel on ettekujutus ja perekond. Võrdsus neist ei puudu - ülemineku ühest seisust teise on äärmiselt raske, mis eeldab ühtsust meil võimalikus.

Riigi suhteid riigis, reaalkulgus ka järeltulijate produktsioonist, reguleerivad filosoofid. Nõuded järeltulijaid häälestatakse tegevusteooria loomisse kuuluvalt.

Käsitööliste riigis minimeerivad selle hüvangus. Filosoofid võivad teha nõusse, mis nii on reaalsele riigile.

Skisofrenia tuleb tõsist, suurest ja väliselt väsa-
nat isiksust. Sama tähtsus selle saavutamisel on
muusikal. Samal ajal tuleb siin seada vastu
vastandid müsteerium, poeesia ja muusika muusti-
lisele selgusele selja.

Kuid sellise utoopia pole üldse võimalik.
See on klassikaline, autonoomselt elu
Platoni ühiste naiste ja ühise ainult võrgema-
tele klassidele - filosoofidele ja sõjameestele.
Tegelik võrdsus nagu ühiskonnas puudub.
Platoni utoopias on idealiseeritud Egiptuse
vastandamine. Tema seisukohad kiidab kiljem
Aristoteles hukka, tema mõju oli suur, mida
on näiteks ka Campanella juures.

Erinevus Campanella ja Platoni vahel
on selles, et päikesesüüdis puudub suletud
valitsev klass naas erilise elukommunismi ja
naisvaenuga, nagu see esines Platonil. See
on suur ja printsipiaalne erinevus, mida
on raske ületähtsustada. Samal ajal ei to-
hi siis seda erinevust mõtlemise filosoofi vahel
absolutiseerida.

Campanella ühiskond on võrdsete isikute
kogukond, mis on seda nii majanduslikus mõt-
tes politilises mõttes. Autor ühendab siin
naismuhkmise joonel ühenduse poeetiga
ja ehitab üsiisi ühes omapärase naismuhkmise

linnaks.

Campanella on sünnaeg, et näha, mis näägib vastu koolkonnaõpetuste, lääneosa printsipiaalselt aõnaeg, nõjumise aa ainsuse.[148]

Tema juhtlustest kalaeluapenioodil näib jäälda-dada, et Campanella ujutas endale ette pagaaniaan riigi. Hiliseaeg jäälgaeaja-ainsuse religioonile ei tohi nõpärast aaeda absoluutset väärtust.

„Päikeselinn" on üksjuhatud Campanella elus kõige raskemal perioodil s.o. piinaaaaja-ealgaeal, vahetult enne aabtuetuse välgaaaaba-tamist. Autor pidi raaaintama nga linna eest oma teise tühiaaaja.

„Päikeselinna" esimees, ihaelinaeeln vaaaandi tiitel, mis veidi pehmendab neal aõnaldus-vate mõtete jälgust, on päikeseaad ainult aõnaeda aoopiates.[149]

Tiitlis õeldakse, et raeaaat nõnaldab ainult aeguaaaba aõpetaja Jeesuse, ja pühe Brigitta ettenäite alusel.

„Päikeselinn" pidi ainimeaade nõlvaile aaja-tama tema poolt esitatud nõuaaa katoliku aii-aa raeaaa. Tegelikult ei raaaeiaraaaa aõja-tatud tee aagi äärani ainteaetisaaatud üa-laaaaguaaluste nõpeat, millest ta aõnistas jäl-

---

148 Kbaaaa, ..., 1907, lehekp. 116.
149 Kbaaaa, ..., 1907, aaaa, lk. 105.

kohe vaagistust. Samast ajast alates annavad kunstnikud ka vaeglapsi algul ainult ajutisele hoiule, mida kõrib panna ainult ühine ülalpeetavate ühekordne otsus.

„Päästeliste" sellise liigi hulgast on kõige mitmekesisemad ja huvitavamad ehk ka kõige rohkem vastuolusid tekitavad need, kelle kohta ei ole võimalik ainult ühe kindla seisukoha alusel otsustada, vaid kelle puhul tuleb kaaluda mitmeid erinevaid asjaolusid, et saada ülevaade nende tõelisest väärtusest. Seda võimaldab ülekaalukat täielikumalt kaaluda tõlgendus, mis on antud tegelikult antud olukorrale selle tõsi põhjal.

Vaatame kohalolu vajaduse on „Päästeliste" sisu poolelt ja suhtumist osas asjaoludesse.

Aga mõne sõnni ootelise ajaga ei pöörata mitte tähelepanu ainult, mis asjaolud tõendatud on?

Autor ja ei leia vajadust kohaloleku ootelise ajaga seotud reformi mitte ainult ajaga, vaid arvates selle päevamaksumusega.

Kuid päevamaksumuse eeldused näib olevat nõrkuse seoses ühe materiaalse mõjutegurina - ei saa kahelda sõnni ja see asjaolu garanteerib tõepärasuse ning teine olukorra võib olla tunnistajate ajaline poolt kaotatava ülekaalu jälitamise suhtes.[150]

Ühe kihlasmaates väljaanneteks autor mõnelab nüüd rõõmutust filosofilise vabamõtlemise

---

150 Kbaraane, ..., 1907, mais, otp. 113.

platoniku, kuna väljaandja Adami võrdlet „Päikeseliina" Hermodotose ja Platoni tõdedega.

Nagu juba eespool märgiti, on antiigendusliikumise mõju, mille fenomenaalne ulatuses Campanella tundmatuks, ometi nähtavasti määrato. Ja see mõju ei piirdu ainult Platoniga, vaid Stoist autoritest mõju oli palju tõsisem. Campanella oli nähtlemata terftav klassikalise väljendusega ja antiigi „Päikeseliidus" me kohtame otsesid viitejid ainult Sokratesele ja Platonile, kuna Campanella oli ometi aja kaasteenid ümbruses, siis pole nähtust, et talle kuuluvad autorite nimed olid palju laiem.

Campanella oli hästi terftav ajaloega, nt ta viitab Solonile, Pandekrile Aleksandrile, Hannibalile, Caesarile jm.[151]

Pole juhuslik, et maahariduse ja loomakasvatuse küsimustes annab viitejid Vergilius poeetidele. Georgas[152] ja Bucolas[152]

Väimanel ajal on „Päikeseliidus" prototüüpi näidud antiik-Kreeka mõtleja Diodorose töös „Päikeseriik"[153]. Kvaatale annates olevat asjakohane, et nii teos avaldas mõju Campanellale, aeg-ajalt võimas oli hästi terftav antiikkirjandusega ja just Diodorose töö nii osa

---

151 Topaz Columga, op. 43.
152 Tõlkes tähendab ennem maavaldajat, teine aeg-ajalt
153 Khanana, ... , 1907, mai, op. 112.

oli 16. sajandi algul mitu aeda välja
antud. Selle töö raames ning varasve materjali
puudumise tõttu jele näeoleva töö autor väi-
line oda uurimust laheoloma. Kuid aeoa
jeheulia saamaks „Päikeseriigi" ja „Päikeliose"
perhul peale aimede ka aeode graafilise
paigutuse.[154] Nii Platoni kui ka Diodo-
rusel eraldub pühitsetult saamad seosuahed
vaeadeus ja aeiste ühisuse aohta, mis Campa-
nellagi, euid võimalik on autud aeile Jeiue täie-
deus.

Campanella pühitsedes ühist vaeadeust ja
naiste ühisuse aohta pole võõrad ka aristlusk.
Ametlik uuris uurimusi eitab seda, vaata-
mata müsteelse apostlite töödes, rest et ei või-
vat lugeda müstilise autuste eesmärgus kloost-
reid, millega saaeaevat Campanella nägueood,
auna kloostrid on suletud aabafahtliund as-
tused ja sel ei toimu migasugust jätteamist.
Seda võimalust pidas Campanella aga aõige
fähtsamaks, omistades selgesõnaliselt ideo-
dele religioosse sisemisilme, vastandades neid
müstilisele kui puhastatud pageulust.[155]
Ühed vaeamüstilise autuste mõju tuntub olevat
palju nõrgem. Ja aeigi Campanella oli veeda-
mud vaeamüstiliste ilmamuudus, ei Platoni
autaitset seoa ja aeus palgi fähtsam kui müüdi-

---

154 Kampanella - Избранное, стр. 91.
155 Кварталъ, ..., 1907, май, стр. 113.

isade oma.

II ja III sajandi mütluses on vahtaane mõ-
lemat nimeda s.o. saiste ja vanaaluse ühisust.
Lisaks sellele võib ka ägaastiumi vaadelda
ühisnimetaja leida tähtsamaid kampsellaid
omavid joont.

Teisest küljest III ja IV sajandil esines mitme
kultuse ja õpetuse naturalisme vaheter pooler-
laat ning neid võib seletada ühenduse ülgrah-
vaste juures mitte ainult Idas, vaid ka Läänes,
saades tõenäoliselt pärast Kolumbuse avastust.[156]

Kampsellile iseloomulik varamüstikum muu-
dust, eriomane selle 16. - 17. sajand. varaendust
ammutamata ka loodust. Kampsellis esi-
algne naturalism lähet ühe loodusjä-
melustamisega ja päraes nimetamisega.

Sellise vahe traditsiooni vormimuutmises -
antiikse ja vare-müstilise - näeb see ot Kam-
pasellile jaanes, on tüüpiline peaaegu kõigile
16. - 17. sajandi utopistidele.[157]

Ühelt poolt platoni „kommunismi" ja legend
„Kuldsest sajandist", teiselt poolt müstilise ko-
guduselade „kommunismi" - see on nõnaotseva
epohhi armastatuim ringvaadlemise traditsioon,
millele tuginevalt või ka tuginemata lisati
antud ajastule omavid iseid. Viimased oma-

156 Khevenhüller, ..., 1907, mai, lk. 114.
157 Kampanella - Kommunismus, lk. 92.

norda alid välja aasaaand koopis teised sotsiaalsed alused. Sellisel teel üles osast fraktsioonilistest joontest loobutama, teiss osa saab aga aasaaandsuse.

Nüüdisaja operatsiooni teostab ka Campanella oma riigandusliku alliksteega. Ta jätab välja Platoni utoopiliste ühisaaaaa alamjaotuse, saavutades selle, et nüüdsed alamid ei tegele füüsilise tööga. Ei nõõgita midagi sellest, et füüsilist tööd tegijaad alaved väljaspool kommunistlikku süsteemi.

Sama saatus tabab ka ühiskondlikku riigandusliku päraadit. Campanella loetleb küll neile, kuid aiault sõis, aga ühiskondlikud asutused kohati kaaaaalaaa saatia välja. Autor luudeb aga aga aaka nõuaab, aga ühiskondlikud jäägaaalt väidaaad, et kõppada kõpaa, aa kaaaaad sõ sai praktiliselt pühe jä puhtaa.

Campanella sõltuvus oma eelkäijatest on tuaduv ja ülalttöö silmatorkav. Eelkäijate mõju tuaale on suurem aga T. Mare'ile, aetõttu Campanella „Päikeseliinas" esinab palju vähem originaalseid ideid aga „Utoopias". Sellest hoolimata pole ta aiite lihtne kommunismi populariseerija sõtsialistliku mõtte ajaloos ja aadamad talle

äigusdatelt ühe välgapeistvama aeba eest, progressionene ühiskondliku aasta eest võitlejate vidades.

Thüjandusliku traditsiooni ja äärjandusliku sidemete eurimine paneb ajaloolasi just nellepärast, et äärjandusliku side pole pöllumaha, ta on seemnedaasne ajaloolise protsessiga.[158]

Iga ühiskondlik grupeering ja aastan, mes kajastab teatud elamisaasna aihtide hulge, võtab äärjandusliikust traditsioonist ühe selle, mis tema meelelaudele ja vaadetele vastab ning interpreteeritaan vastavalt aastad ajaloolise periodi ühiskondlikele püüdlustele.

Sellest seisukohast pole äii oluline see, kas Campanella mõistis või ei mõistnud äigusti relatsiit ja varasemaid autoreid. Palju olulisem on tähelepanu pöörata sellele, mida ta mõistis seda aimelt äii ja mitte teisiti. Aga miks ta mõistis ühtpidi või teist probleemi äii ja mitte teisiti? Selle probleemi lahendamisega seab põllegi pöördude aastad ajastu poliitiliste ja sotsiaalsete probleemide juurde.

Majandusliku olemasolu tähtsus ühe kohaste plaanide ülekaalus saavas; varasema oldi tõsi leidmad arhetsaatsusest või kaupmehe jaamast. Kuid 17. sajandi alguses pidasid ülekaalus

---

158 Kammaamma - Kommunismi, lk. 94.

nemmid Euroopa riigis saavutamad nelliöt fakt
nii Itaalias. Sepäärast ei tule imestada, miks
just Itaalias kasvasid ülamaa rahvuslased
utoopiad, millele väljendub manide protest va-
litseva ühiskonnakihi aeg vastu.

Kuid ne protest on võrsunud viimaltast ajastust
ja ne vajutab oma pitseri tänapäeva rahvus-
retke utoopiatele. Sama nähtib ka Campanella
„Päikeseriigis" selle. Kuigi ta nimetab Tea-
valt ristiusku, on jõulukaadamised, mis ta teb
religioonile, nii hästi nagu: ema ühiskonna
nõrgem valitseja pidi olema ühtaegu ta-
gajam filosoof nii ka ülempreester.

Campanella nimetab seda ülemvalitsejat
Metafüüsikuks, rolaeside aegu Päikeseriigis.[159]

Metafüüsik on Päikeseriigis ülemaliim ja
vaimuliku võimu pea ning tema nõunikud
nelja suure otsustavaks nõigis valdkondades nä-
gi ammetes.

Juba templi asumine linna keskel üle-
val mäel vastab linna allumisele vaimu-
likule võimule.

Kuna Campanella peab nagu juuteas
Ühiskonnast, rafinaat ja silmaga jälgimast,
ka valib metafüüsikuks abilisteks Võimu,
Targuse ja Armastuse,[160] mille Jrkonnuna

---

159 Горад Сонца, стр. 39.
160 samas, стр. 119.

autor loodab vabastada maailma ellpool-
nimetatud nelemest pahest, mis olevat egotsen-
tsismi allikaks ja hoiumatuse tõttu.
Metafüüsikuna nõuab abilise vabal on jaotatud
ühiskonna nõudlike elustjäänide juhtimine.

Võimu kompetentsi omavad nõia rõõa
ja raha puudutavad küsimused.[161] nõja-
väelaagrid, inimesed, strateegid, nõja omasti
õpetamine, eimevad väeliigid ja nõugem ülem-
juhatus nõja ajal. Kuid võim ei saa oma
alal nõugemal mitte Metafüüsikut, ses võib
nii tema ees ka oma kahe teise abilise
nemaldusi nõuda.

Tarkuse kompetentsi nõudvad nõud, käsi-
töö" ja nõukvõimaliku teadused.[162] Temale
allutatu ametnike ees vastab teaduste ar-
vule ning ühes üldises nõõnatuses. Tarkus"
tuuakse lühidalt ja selgelt ära nõõa Leader-
sed. Siinkohal autor ei osuta ette aõhe
tahetu nõõnaga võimalust teadusi ees-
tjus, arvates, et nõõa ümbruskonna tarkus
mahub ühte nõõnatusse.

Arvestuse kompetentsi nõudvad kaste-
nõgitahuline jõ-nõudmine, kasteõõnata-
mine, nõõharidus, nõõjõõnõõnatus;[163] üldi-
selt nõõk, mis puutub tõõdusse, nii otsese ning

---

161 Topaq Cowuga, õtk. 39.
161 Samas.
163 Samas, õtk. 44.

mugu-poolte vahelistesse suhetesse

Metafüüsika peab olema vähemalt kolmanemad viis aastat vana. Ta peab tundma ajalugu, filosoofiat, teiste maade maadusi, füüsikat, matemaatikat j- astronoomiat.[164]

Võimsa omaks on talle tähtsate arvetavahi astroloogiaga tegelemisgas.

Campanella lõhub metsmahast, et ülemvalitseja peab olema esimene riigis oma füüsiliste ja vaimsete võimete poolest. Ta peab osavana ohjeldada iseennast ja säilitama oma riigi religioosse ühtsuse. Ta peab soosima teaduse arengut. Seaduste andmisel peab metafüüsika lähtuma loodusest.

Metafüüsikute abilistelt nõuetaks teadmisi nende võimu valdkonda muudavatest aladest ning lisaks veel filosoofiast, ajaloost, poliitikast ning füüsikast.

Campanella nõuab, et ühiskonda teadusid peavad vastama nende asetsemisele ühiskonnas. Ühiskonda teadused ja nende põhiülesanded peavad määratama riigi vaadetuse metsmahi ühiskonnas.

Seinakel või tõmmata paralleele Platoniga. Sarnasus metsab selles, et mõlemad filosoofid peavad õigeks riigi va-

164 Горов Соловьев, стр. 51.

kitsenist filosoofide poolt.

Campanella näeb, et ametiisikuid valetatakse vahva tahtel, mitu saavad ta ülepoolda võrgumate ametnike ümbervalimist

Päikeselinnas on nendest platoonia oma valmis lähima abilisega (väim. Tommas ja Armastus), keda vanemtaane eluaegsete 165

valitsejega.

Neade isikute ümbervalimise toimub ainult sel juhul, kui need neli päärast omavahelist nõupidamist otsustavad anda ühe või teise ametiniõele meele, keda peetakse veelgi targemaks, armukamaks ja lastelemakamaks. Nad on tõepoolest nii armsad ja ausad, et nähavad meelsasti oma noore veelgi targemale ning õpivad ise selle käest. Mitu päärast võivad ülemad otsustust teha ühe äärmiselthaava.

Nüüs päevakorras poliitilises elus ühendatakse demokraatia printsiip „targade valitsemise printsiibiga."[166]

Campanella peab vajalikuks, et kõik nõukogud võtaksid osa ühiskonna poliitilisest elust. Kahe nägijaarjadest arutõõtu vanem näeb antav nahvaeesolemus:

„Iga nooruse ja täiskuse ajal tuleb kodus

---

165 Город Солнца, стр. 96.

166 Волынин, Коммунистическая утопия Кампанеллы, стр. 19.

Sama Võnnegu .... Sellest võtavad osa ääri kahekümnaastased ja vanemad noorsid."[167]

Autori arvates peab iga seadusi saama või muidu vabalt avaldada oma arvamust valitseva olemuse kohta riigis. Lihtsustatult väljendatuna tähendab selline sõnavõtt valitsuse vastutust rahva ees, mis iga ühele tehtava eelpaneku õelda, mismugune puudumus riigis esineb, nes ametiisikut täidavad oma kohuseid kästi, nes halvasti. Samuti võib iga solaan nõuda nas mõne ametniku vallandamist või nimetada uusi kandidaate vabanetele ametikohtadele.

Ühe näitena sobel antan solaanidele laia ulatusliku demokraatia, kus näiteks igas piirab seda tegevalt, mis põhjendamas Päikesekiirgas pole mitte rahvakoosolek, vaid Võnnegu,[168] mis tuleb kokku iga kahenda päeva järel. See Võnnegu nõjutab tegelikult endast Päikeskiirgas valitsust. Sinna kuuluvad metafüüsilised, solaan valitsejat - Võim, Tarkus ja Armastus - ning igale valitsejale solaan alluvat abilist; kokku solaanist ainest.

Oma nõupidamistele nagunevad ka

---

167 Topog Commega, lk. 95.
168 Samas.

traduskaunde ülemad, sadamate- ja pool-sadamate ülemad, et anutada riigi ja ühiskonna piires ja valida ametnikke, kes on esitatud kahvaadeoleku - Suure Nõukogu poolt.[169]

Kahvaadeoleku esitab aimult ametnike kandidaadid, kuid ta ei vali neid. Samuti langeb ära Nõukogu liikmetega. Kahvaadeolek piiratab võimalikud kandidaadid, kuid ei kinnita neid ametisse. Seda teeb vastava ametkonna juhtivate ametnike kogu. Ka käesolev võimaldab - Nõukogu - komplekteerib enda koosseisu nii, mis muudab ta inimesest täielikult sõltuvaks valitsevaks mõjukoguks.

Nüüd on kohaliku tähtsusega ühiskondlik koosseis grupp, kes enda käes hoiab kohalike juhtimise aparaati, ja oma olemuselt iseseisev. Kahvas Suure Nõukogu nõul võib seda ühtmoodi kaitsmida.

Teoliselt ehk või nüüdne valitsussüsteem parata võrdluses diktaatorlikule valitsemismeetoditele.

Mis puutub madalama astmega ametisikutesse, siis nad sõltuvad kõrgemate ametnike poolt, kes ehk neile peavad nõu vastava eriala ülemetega ametkonna koosseisus.

Vajalik on veel mainida, et nagu Põhiseaduses

---

169 Торец Союза, стр. 95-96.

ülemvalitseja on ca nõrgimaks vaimuliikmeks ning nõrgi tarkpeaks ja hantvaeks nõiaide valdaside seas, nii ca nõia mialaadi ülemad on õpetajad ning nendevad preestrite seisusesse. Endast nõiste teab ka preester ca metsaülesanne nalan läbemast abilist.

Sel viisil on Päevaliikmeks politsei- ja vaimuliku ülemvõim ning aastatuhandetevanune võitlus ohvri. Metafüüsika kontrollib vaga silmi ehk ka ebausu abilise-valitseja vaadet ning mitte midagi ei jõuaks Päevaliikmeks ilma teda teata:

„Nõia vaade vabastavigi asjaolu muutaks vaese vaade selja taga vahel ja metafüüsika arvamusega ühinevad vastastikuses näonolekus nõia Teised“.[171]

Edukat ametlust vaatlus võtes saab

---

170 Topeg samuga, lk. 37.
171 Samas, lk. 44.

tulla aianult ühele järeldusele - päevselüs on aristoteatlik vabadüs, nus valitsev ajujõu moodustab intelligents, ühendades endo sõtte ülmaliku ja vaimuliku võimu.

Kuid nu valitsev intelligents, ennekõik Platonist, ei moodusta suletud kasti: võim pole päranduslau ülalt pojale.

Campanellale on ranvatust veja ellu-viiv nõuanne, et saavutada jõuude-päär valitseva mõõduka s. t. et antav annab igale soladale võimalus intõusta vajaliku vaimse arengu Jaoomele, mis annab võimalus saada valitsejõns ning ühtaega preestriks-õpetajaks.

Campanella aristoteatlik intelligentsi võimu teooria tuleneb vana-Kreeka traditsioonidest, eelnõiga Platoni mõjust.

Platon andis võimu filosoofidele, kes moo-dustasid rangelt suletud valitseva kasti. Cam-panella „päikeseliidus" võim kuulub filosofi-dele-preestritele. Erinevus seab vahel on se, et päikeseliidus on ranvatus nõigile ühesugune. ühesugused on ka võimalused tõusta valit-seva intelligentsi hulka, mis Campanellal ei moodusta suletud ühendust.

Sünnahal valgin väidab, et aatüü - Kreeka

traditsioonide mõju, mille tulemusena Campanella annab võimu preestrite-filosoofidele, on vahelda-matu hiag ühiskonnatab autori sotsiaalsel süm-paatiat.[172] Edasi Valgja väidab, et Campanella ideedelins on kommunistlik ühiskond, mida jah-tivad vaimulikud autoritaarsed analoogsed remondgud ühiskonda valitsevale vastavas vai-mulikele

Käesoleva töö autori arvates oleks see lähe-ähenduses siis Campanellale ette heita lausa diktaatorliku püüdlusi tõlgenda valitsejate seisundi, mille käes oleks nii poliitiline kui ka vaimulik võim. Ja mina päris nõustuksin kõnd-lub nõnda vaimuliku ja poliitilise võimu ühte sidumise näite, siis vabandaks ei ainu palju diktatuurist.

Sellele ei saa vastu vaielda. Kahtlemata Campanella pidas diktaatorlikke valitsemis-meetodeid vajalikuks, nii et ainult katsu-etapil n.o. ülemineku tavalisest vabaühi-gist kommunistlikule nõuaeonnale.

Sellest esimesest diktaatorist pidi arva-tavasti olema Campanella ise nii ühiskonna peäetaja.

Teemi 18. sajandisini, millal selge muudäa-

172 Bonnet, op. 162.

mus põhiarõtu lõplikult põhjendati, valitses
õdee, et paremo ja õigloremo ühiskonnakliku
vorm teostajaks, läbi viijaks on „valgustatud"
monarh.

Sünnabel võiks näärdlus Jõõ aastal arvates
väita, et „valgustusfilosoofia" saab alguse,
just oma esimesed aluned jaba Jõõ aastal
Julgemin nimetada Campanellat selle õpetuse
ühes esindajaks. Andis ju viimane võimu
käige kantsionale mehele, kes pidi osutama
oma võimu kasutada ühiskonna Jõõnaiste
arenemiseks. Diktaatorid meie mõistes pole
mingi oma vaimu alusega Jõõnaegse hüla-
mus aitab võimu on sed kasutamad
ainult ende je oma lähikondlaste rikastami-
seks.

Olles saladuhinga juht Kalabrias ülas-
tõusu ed, pidi Campanella saama raja-
tava Päikeselinna esimeseks valitsejaks-
metafüüsikuks. Ülemvalitseja pidi
ühest külgest olema vaimulik, teist ol
ja Campanellaga vaimulik; mungaseis-
sest ei loobunud ta nussi sõdamani. Teisest
küljest ülemvalitseja pidi olema fi-
losoof, sest ta ise oli filosoof.

Ülemineku etappi vanalt ühiskonnalt uude

utoopilised nõigiaegade Campanella Föödes pole olemas, ja seda kõikjal põhjendatakse ka Kalaabria ülestõusu ajaloost.

Ei saanud ju Campanella vangina vanglas propageerida, et meie (mungad) moodustame paleõhinga, nõuetekohase ühiskonna ja rajame nõnda uue ühiskonna - Päikeseliidu. Ja ei mõistetud sellest ülesannet vaimuvõimuna, samuti Juli Päikeseliidu peegeldada aset vaatamata ainsale saarele, mida aga Utoopiaks, sest vastavat nimel oleks filosoof-utopist väärikamalt hinnatud.

Sellepärast kerkibki ootamatult meie ette ütsa sest teoksest uus nõudmishüüdlik ühiskond.

Lõpetamise nõbe annetab vastuvõtjale valgjale, kes näsitleb asja nii, nagu juhiksid Päikeseliidu peaaegu et nõtkem vaimuhind. Kuid ega asjata ei nõuta autorilt ühe ühiskonnateõgis ei annetus võimu ühe võimuvõõrastele. Aatud Föö autorist annetas ehk Campanella suunitud nõbe päikeseliidu ühiskonna olude suunil ja sõbgi „jõudis" ka nõtkem annetada vägi ehtsaks pagasuseks.

Teinest nõjget Campanella alahindas ühiskonna ongrudeaine rasuust ja vastu-

vaidlemata olge, et ainsuse ei suuda üksõõ lahti raada oma egoismist ning hoojumustest.

Campanella lähtus oma ideje panemisest kavatsustest, loodes näitvalt, et ainsuse ontud juhul selgub osavad võimalused ja mõtlemata ei anna ega annata olespõõtidele. Tegelikus elus peleus seesugi nii ranjuseid, et ainsuse ei suudaks ningil juhul nii täiesti hoojuda kommunistlikus ühiskonna ülesannetusega.

Jah, praktiliselt oleks täiesmelise majanduse asutamise vabariigis, mis oleks olnud lähedane ülestalumisele, mitte rada ei kavatsenud Campanella oma ideaalses, mis näitvates ennistuses. Selline ideaal, mis valitses täismahtuses, peleus tal näib õhkõstanud realiseerida. Või ilus võimu pärast oleks selle ideaaliga peaaegu ajanud.

Kuid Campanella ise oli igasuguse füüsilise vastase ja laeti, et see ei tee temaga fundamentaalsuseks. Seda fennistab autori väljaarstamine füüsilise vastu. Vahendiks füüsilise fennimise vastu pidas Campanella rahva fanatismi ja ennekõigest ning ülemvalitseja vaba valimist.[173]

173 Kbaraua, ..., 1907, umaa, lk. 120.

Campanella leotis, et tulevases ühiskonnas peavad kõik kodanikud ühtsest vendadest, isadest või poegadest, vastavalt vanusele."[174]

Ta leotis, et neegri ei tohtu temale usaldatud võimu ametivõtmas. Omavahelistes suhetes peavad inimesed lähtuma põhimõttest:

„Mida sa ei taha endale, ära tee teda teistele, ja mida te soovite, et inimesed teeksid teile, tehke teistele."[175]

Kõikide kodanike vahel peab valitsema armastus; ükskes neist ei tohi, kuigi kohtu all, vihkamist ega vimma endasama armastust, armastust nagunemma vastu.

Keegi ei saa käsutõttu armastust valitseda, kui pole perekonda; ning saab armastus oma riigi vastu areneda isikliselt armastust?

Päikeselinnas nimetab kohtupidamise õigus antud eriala vanemale ülemusele, nii et ei tohi meistrid ühtlasi ka kohtunikuks.

Kaistused on mitmesugused ja rajanevad nähtamata põhimõttel. Campanella lähtub kaistlaanist vanadest nagunendlikest tava-dest s.o. „kaimas kaimba vastu".[176]

Campanella, nagu vaatlesime piiksi aastaid

---

174 Kiirsalu, ..., 1907, mäng. op. 116.
175 Горов Соловьев, op. 118.
176 Kiirsalu, ..., 1907, mäng, lk. 118.

nägete vanglamüüride vahel, eitab vanglate vajadust ühiskonnakaitse vaatepunktist.

Päikeselinnas on ümbrus formeid, mille seletamine mälupildi vahelduse; peenikesed ka tiinukad ja lintjaid, mest seeria umbkaudu viiruse fäide vahe poolt.[177]

Tavaliselt on ühiskonna ebaregulaarest ilmastamiste eest ette näidud karistusi, mitmest hüvastist ilmajätmine jne. Nimetatakse vajaduse seaduse kohtlase jäädele, mis on ühtlasi loiatervuse fäitele.[178] Mõttekatsete ilmastamiste puhul rakendatakse mitmesuguseid karistusmääramisi.

Osa kihistusi ja selgeid reaktsioone on graveeritud metallfahelitele, mis on peigmeldud mälestavale vahale. Vastava reaktsiooni viimistamise puhul toimub vahes antud reaktsioonfahelis juures. Kahtlemata kompetentsiks on piigem isaliku ärevantuse väljendamine ühiskonna vastu karistuse.[179]

On selge, et mõiste pärilikkusteooriast reaktsioonilem ei mõtle, mitteõiglased mõisted sotsiaalsed reaktsioonid aastas oma pidud ühes tervikfaktoriga. „Pärilikkus" on metafüüsiline, mis tähendab ka ühemõttelisi vahesuhteid. Tõsiselt saavad mõisted sotsiaalsetes reaktsioonides.

Pagasilane mõjust kompetentsile annab tunnistust Päikeselinnas toimuvad ühinemised ohu-

177 Город Солнца, стр. 98.
178 Кваранта, ..., 1907, май, стр. 117.
179 Город Солнца, стр. 100.

verdamised jumalale: ühes nood aastas ohverdatama nõiga kaasmees ja puhtama hiigega soolaa. Ohver peab kumbagagi kaasnedamise patud.[180]

Siin tekib teatud vastuolu, sest nõiga tarvitab nihkeid puhtaima hiigega ühia pidi olema ja metafüüsik. Miks siis ei ohverdata tedo, vaid hiljem ühes ainsas soolaas.

Campanella pole päriselt usuteaduslik religioonifilosoof, vaid just preestrid-filosoofid; selle põhjuseks ei saa aga pidada ühtset Campanella religioonset fanatismi nagu arvavad Valgis ja Rutenberg.

Preestrid palvetavad ainult päikese suunas, kusjuures päikeseks nii isale antav vastavalt Maa nii ema, mis näib on ühes nagunaliku vanjumisega.[183]

---

180 Горфунгель, ук. соч., стр. 103-104.
181 Saman, ук. соч., стр. 104.
182 Saman, ук. соч. 105.
183 Ключарев, . . . , 1907, июнь, стр. 118.

Ka usuflust pole autor päris usuvastand. Päikeselikumas usuvaed ühel ammukadunud Jeesus Kristusse ja ca kolmeistmise õpetuse müjutused, kuda valgemad nägevalt ümbritsevad ja ülistavad taga ülitsimuse.

Usu ühiskondlikku rolli filosofilisest aluses on uuta füüsikas, mis põhineb olemise ja mitte olemise eristamisel.[184] Siit tuleneb ka päikeselikumas ühemõtteliste ja mitmetähenduslike - oleta füüsika.

Oma kiirkirjas kodikaelastes. Päikeselikumas vaidlus Campanella kummistab valgemate religioosse kõhedust usuvastu, seega ise kummistades usust.[185] Kas autor tõgenb vaenuõldust?

Kuid epikuurlik seisund ilmneb kõige otsesemalt mõnes aastad varem tema poolt kalastatud peetud juttudes, et võiks pehta usulisse võtta vaid mõjuavaldusena usuvaest filosofi poolt. Ei tule unustada autori soovi õigustada end nii ametlikke inkvisitsioonile kui ka tõsiusklikke ümbritsevate ees.

Kahjuks ei suuda Campanella loobuda oma ülimpaatiast astroloogia[186] vastu. Tema arvates olevat taevakehade asukohtade ning ilmastikuolude võimalikus sidemes teha, millised muutused toimuvad mõõdetavas või toimuvad tulevikus mõõtmata ei osata. Astroloogia

184 Kvadrivium, ..., 1907, mai, lk. 118.
185 Samas.
186 Väärtuslikus planeetide asukohe ja liikumise mõjust inimeste saatusele.

alusel määratasu sõdalaste registreerimise alg siis seoses tulevase näeraõiguse, välja arvamise ja ravistamisega jne.

Mägi näha, autor ei olnud oma vaadetes järjekindel; ta rõhutab päevakohaseks muka nii religioonile kui ka antroloogiale. See viimane on autori isiklikus veendumuses tulemus, mida aga ei saa religiooni aohta öelda.

Mõnes osas autor oli sunnitud ääretusse jõhkrusse või vähemalt jõhkrale arusaamale maailmavaatele.[187] Campanella mõjuvõimu tõlgendamisel esineb tõsiseid lünkasid.

Campanella jääb, vaatamata oma ebajärjekindlusele aeg ümberpiiritletuks ebaõigesti, oma aja esindajaks. Õigupoolest, selle esindajaks oli pärast oluliste õigustega

Olemasolu tõttu, kes me vaatame seda kohe teise subjektiivseid või objektiivseid motiive,

187 Kbersaar, ..., 1901. aasta, lk. 122.

ne leiame, et need tööd täiendavad vaatlusaspekti
täiendavad.[188]

„Hispaania monarhia" pidi õigustama autoritaarse võimu olemasolu, „päikeselinn" aga demokraatlikku võimu. Vastavalt sellele erinevad tsitaadis väljendatud seisukohad.

„Päikselinnas" on praktiliselt pööratud nii sinepoliitikale, millega Campanella on püüdnud vendi veenda, täielikult selle tsitaadi vastandi ehk vähetähtsate vahejuhtumite. Siin Hispaania ja välismaised peavad täiesti kaovad ja ideaalne ühiskond - rõõmud kaovad tahaplaanile - mujalt valmistatud võimu vastavuses loodusega ning tema olemuslikum, aga samal ajal vabamad ühiskonda.

„Hispaania monarhias" on samuti tähtsal kohal loodus; siin on loodusmaailmaga seotud ilmalik võim.

Campanella „Päikselinnas" on rotsionalistlik ideaalne ajaloos tähelepanuväärne koht. Selle tsitaadi ajal on 17. ja 18. sajandil on rahulolematu.

Sellegipärast eitab ega vähegi Campanella elu ja loominguga tuttav olija E. Gothein „kristlik-rotsionalse jeesuiitide riigi" (1883.a.)[189] arvates mõttega, et Campanella olevat jesuii-

---

188 K Garaure, . . . , 1907, ankaga, lk. 111.
189 Thomas Campanella - ein Reformator . . . , S. 149.

tide varjatud mõtted välja öelnud oma autoopiliste „päevaliblas". Samas väidetakse isegi, et an. Jeruiitide riik Paraguais oli päevaliblina taolise ühiskonna loomise esimene katse.

Jeruiidid esinesid päevast ühe maailma avastamist vastavastatud maadel misjonäridena, nõnda just Lõuna-Ameerikas. Suurimad nõrvale hispaania kolonisaatorid, muutsid jeruiidid suurte jõgede basseinid oma misjonite kesmusteks. Nende ümber jeruiidid säilitasid 130 reduktsioone, ainus omasid elava puudutahelised põhimaalased. Esimene reduktsioon tekkis juba 1610. aastal.[131]

On teadaolevalt isegi sellised absurdsele mõtle, et austraalmelised hõimud ei ilmunud Paraguaise mitte sellena et indiaanlaste ekspluateerimise hõimuga ühes ordude loodavatele kristlikkusi, vaid hukkumisetest vaesumisõrdest lähtuden nad olevat kavatsenud päästa päevaliblina põhimaalaste vaesust ehk.

Oma ülesande olevat jeruiidid täitnud, organisseerides neid päevaliblina-taolisse ühiskonna[132]

Liigub sellele mõttele Campanella jeruiitide õpilasena; nõnda ehmus, et „Päevalinn" nägi ilmavalgust alles 1623. aastal, mõnda

---

130 Н. Е. Михневич, Очерки из истории католической реакции, Москва, 1965, стр. 193.

131 Osal andmetel 1609. aastal.

132 Михневич, цит. соч., 210.

esimese redaktsiooni oli koostud Lõuna-Ameerikas ligi poolteist aastakümmet varem.

Ei saa mainimata jätta, et jesuiidid Campanella isikut ei tundnud. Filosoof oli üldse niisugune tegelane, et tiagu jesuiitide hulgas, kelle ametkonnaga Tema „Päikeseriigi" sisuline lähedus, mingi varjatud ühisjoon, antiikmaailmaga seisneb.

Esialgses variandis (ilmselt aastast) Campanella andis oma natsionaalse müstilise visiooni fanaatiku vaimu ja on täiesti võimalik, et sel viisil sai Tema teos ametkonna laiades ringkondades, kelle hulgas jesuiitide seas[193]

Kuigi jesuiidid tõenäoliselt tundsid Campanella „Päikeseriiki", ei saa nõustuda sellega, et nad leidsid kangas Käänes oma mõtte, jäi hiljemalt Campanella filosofilisest esmamulje.

See on samavõrra absurdne kui ka arvamus, nagu oli naiivsed jesuiidid poleud, et Lasata kopeerima müstilist retsept. Paleogi ilmnes „Päikeseriigi" ühisjoon tundmatult hilisemate jesuiitide esimese redaktsiooni.

Antud juhul pole tegemist mingi kommunistliku nägemusega jesuiitidele[194] tundmatute redaktsioonide näol, nagu jesuiitide apologeetide poolt ühistatud jesuiitide võrdsuse ja kommunistlik ühiskond vahel valitsenud

193 Мануилова, ук. соч. 210.
194 Иванова, ..., 1907, декабрь, ук. соч. 291.

avaldus aiault ütles, et:

„... mehed, naised ja lapsed, mõistetuna surmavääriliselle tööle ja allutatud ebahalistele karistustele, olid ilma jäetud igasugustest õigustest ja õigustest ja vabadustest nimelt võrdses hulgas."[195]

Seetõttu võisid juudakad olla millal võrdsed, mitte seda õiguses ääramises vabanemises ning allasurutud seisundis.

Juutide ülesandeks oli „koolitada" päriskaalaste eest nagu head isad, ja nagu isad, mad karistavad päriskaalasi väärtuste ülestunnistuse eest.[196]

Juudidel väitsid, et nende nõgunõudmise pole surmanuhtlust, mitte sisuliselt juudakade vaashaldusega piiras mitmekesisuse vahendites. Nende ametlikus ligipääsmisaamantust välgendavad juudiliited määrused, piirs, häbipostid, avalik kahetsus ning vandlad.[197]

Niisiis tahtsid Saksa ajaloo Juudiriigi nakta ei saagi nimetada feodaalseks riigiks, sest sel juhul tuleks autonoomsetes riikides luguda ka sajad feodaalid juutidele mitmesugused majandusalad, aga seevastu feodaalsete, kapitalistlaste ning antagonistlaste ajaloo-ajalised piirangud, mis olid organiseeritud seaduspõhimõttel.

---

195 Маркс-Энгельс, соч. 213.
196 Г. Бейлис, Двадцать пять, Москва, 1913, стр. 334.
197 Samas.

Need on. nõukogulikud nõupidamised [illegible] vaid näitamiseks, mis oli ülemuste huvides; need olid näitamiseks, mis olid vajalik inimeste ja meelepärast head tegevust.[198]

Kõneviisi võime võime öelda, et on. Jaanitsa nägi Nõukogude ja Päikesenägi palumas mängida rahumeelset poeemi; see on vaid väikeline näidis kõnedele ülesannetes peetud rõhumise ohust ning Eesti rahvaste ühtsustunde vastu, mispeale keskenduvad ja päikesemaalased abistamise sildid jne.

Tõele vastavam on see, et õõnsakõlaline lamapealne teatrihiiglane nõukogude organisatsioonist 199 ajab nõukogude võimetuid Päikesemängijaid, mis on ka ühe idealse ja esmämõtte poolest vastu lamapealse rõhumisvõimele, selle selgitamise selle peatükis käsitlemisele.

Kuid millest siis seisneb Campanella tõde? Tema tõde seisneb selles, et ta oli ühes väärtest, mis tõstatas ajaloos ainult mõistuse; mõtles nõnda selletado, et alati on tõõtanud kulgeb elamud kahvatu, jõudes õigest aga kästi? Campanella näeb õigesti, et nõiges on seisnud

198 Бычков, цит. 334.
199 Румянцев, цит. 20.

ei ole mõeldud nagunii ühiskonnaliikme vaid, mida
tuleb selleperast pöhjalikult muuta. Aitud
esmaeeni feodaalset „Päikeselinna".

Kommunistliku ideaali lähimaks eelkäijaks tuleb
„Päikeselinna" peetakse ühte sitta Thomas More'i
„Utoopiaga". Nii nagu tema suure eelkäija
T. More, elas ka Campanella feodalismilt kapitalis-
mile üleminekuks perioodil, mega olid nad ühe
ajastu lapsed. Ühenguma apaleolina perioodi pidi
tingima teatud sarnasuse mõlema suure mõt-
leja vaadetes.

Valgin väidab, et ainagi Campanellat ühti
võrreldaksu oma tähtsuselt More'iga, polevat
ta pöhjendatud.[200] Tegeliselt nõustub Campa-
nella More'ist võrreldamatult madalamal ni
oma ideede originaalsuse kui ka mõju tõt-
tu utopistliku ideede edasiviijate arengule. Campa-
nella ei väärivat näärast tähelepanu, mega
talle on tihti osutatud, sest nagu oma tead-
likku elu oleval mõtleja mõõda saetuna
elaeteis ning vanglas. See näib olevat vaja-
tanud ema pitsu Campanella teoste väär-
tusele negatiivses mõttes.

Siiski on selline käsitlus täielt ebaõiglane.
Ei saa unustada ajaloolugi ei tiede kiiglemuste mõju,
millest ta elas, mõtleja-utopisti vaadetele,
mis nõe momendi ei leia oi lehitsete.

200 Волгин, ук. 158.

Võrreldes „päeselinna" ja „Atoopiat" nii erinevadesteoseid, me peame meeldetuletama, et Campanella dialoog seisab palju modernsemal More'i omast ja seda mitte ainult erinevadeslinn väärtuse seisukohalt, vaid ka oma sisemise poolest. Kui sellest hoolimata on „päeselinna" suure ajaloolise väärtusega, mis ei vähi ainsas laegamist, vaid ka suurendab.

Kirjanduslikult arusaadavalt on „päeselinn" väga primitiivne. Laiendatud arutlus - ja seletusdialoogidoomi, ei osanud Campanella seda vajalikul määral ära kasutada.[201]

Tegelikult sõja poleg nagu tegemist dialoogiga, vaid ühe isiku katkendlike jutustustega, millesse on sisestatud, vastavalt folkloorsele ainejanduslikule traditsioonile, visatud naaberteleja replikoid. Viimased seostuvad võimaldada ülemisele mõnele teemale. Mitte midagi püsivalt uut need replikoid jutustuse ei too ja seda seostamist „päeselinna" mõttega ei kaotata. Ja nii võib tõsta, nii on ka väike originaalne ja väga ebahuvitav.

Kuid siinkohal tuleb rõhutada põhjalikumat teatud trefanetsust, mis väljendub järgnevas: iõaduse saab fundamentaalse, alles äsja

---

201 Кампанелла - коммунист, стр. 90.

avastatud maale, mis ta leiab end tal seni aiault ebaõnnestunud ühiskonnapildi jaoks praktiliselt teostamiseni viivaks.

Selline tõlgendus ühendab, mis tõsiasi välja jätta antiik-ihnemaa aastatuhandete 16.-17. sajandi suure populaarsuse seas uute progressiivsete avastustega.[202]

Erinevalt Morе'ist Campanella ei tooni oma teoses ühtki, õigem on öelda, peaaegu ühtki elavat joont. Tema jutustus stiil on kuiv, abstraktsel, ilma emotsioonideta nagu muidugi päevateadusliku traktaadi puhul.

Siiski annab ka teose võrdlemisi väike maht Campanellal lähedastest mõttepatust võimalik täielikult ära hoida. Morе'i oma „Utoopiaga", mis 16. sajandi jooksul miljonitele lugejatele ühe omapärase Francesco Doni.[203]

Seoses mõne üksikute asjaoludega, „Päikeselinna" ja Morе'i palju mõõdetavat jälgi Morе'ilt.[203] Tõstmise ja paotamise organisatoorses, ühiskonna juhtimise, majandustegevuslikes sidemetes, kasutamatuses - käib nii „Päikeselinna" põhimõtteliselt kui Campanellal sellest tõsiasjast nii Morе'il.

---

202 Кампанелла - Избранные, стр. 90.

203 А. С. Чистозвонова, Социалистическая утопия Антонио Франческо Дони, средние века, том 17, Москва, 1960, стр. 196 - 224.

Mõningat sarnasust võib märgata mõlema autori vahel ümmes väimertes detailides.

Valgini arvates, nii tõstatada mõisamees More'i „Utoopia mõjust Campanellale, nüs see ennisterib aimult nõige üldisemas mõttes. Sõõ mõju võis tema arvates olla ümmes ajendiks, ja nimelungi mitte aimsaks, mis sunnas Campanella mõtteid sotsiaalsete probleemide lahendamisele kommunismi lõõdis.[204]

Rahvas ühiseid punkte on Campanellal Doniga, mis võiks tulla nõne alla ühendava lüliga Mori ja Campanella vahel.

Doni oli esimene, kes andis välja Mori „uulsa „Utoopia".[205]

Doni oli üldiselt esimeseks teadlaseks ifaalia utopistiks; tema ühiskonnas, mida autor ise „imetas ideaalseks", pidi töö olema mitte aimult nõudmiseks, vaid ka nõnda allikas ning iga nodeniku õnnes.

Selles suhtes seisis Doni nõnguriat Mori ja oli Campanella eelkäijaks.[206]

Samas ütleb aga Doni:

„Päädes kuna taevade maailma ja nimetades end tõrgaks, ma hakkan rahutlema, kas ma mitte ise pole muutunud kurjuseks ja ei loo mitte kurjemaiste maailma?"[207]

---

204 Калиновская - коммунизм, стр. 93.
205 Некрасовский, стр. 193.
206 Samas, стр. 216.
207 Samas, стр. 221.

Selles suhtes Doni seisis lähedamal Moreʼile kui Campanellale, nat Moreʼ kirjeldas oma „Utoopia“ lõpus:

„Utoopilises vabariigis on väga palju neile, mida mu kohtunik nõuvõtu suhtes küsitles, ainu ootus“[208]

Mitmekülgsete oma ideede teostamiseks otsis Campanella Doni abi. Sünnukad ei saa mõistetuks Volgipüüga, kes peab Campanellat võõrsteks ennustajaks. Just nüüd on suur praktiseerimata eriteenus Mare jõ. Campanella vahel. Ennevalt oma surmast eelnäinjast, Campanella oli veendunud oma ideede õigsuses, mille teostamiseks ta püüdis asutada oma ideede sõbrus jõudu. Selle eluteose mõtteks oli planeetidest ülestõusu Kalaabrias, mille tulemusena pidi kogu maa ühinema.

Campanella ennustus sõnas:

„Ta ei tea, mis tagajalt tuleb nõudetõus, ta ei tea; et valitsejad valmistavad tema jaoks võlujõuki, mis teeb ta/sõna/ nõudetuks.“[209]

Kuid ta ei mõista, et ülestõusu nurjumises pahanud süüdi mitte sõnades, vaid asjades, mil nõudlus jõud oli veel võõrjate poolel:

„Kõik, mis antud tõotus ja meie vahel, nõudlus

---

208 Цит. соч., стр. 229.

209 Историческая, Философская и политическая мысль эпохи Возрождения, том III, Москва, 1953, стр. 237.

talle, kuid ta ise pole selles teadlik, ja sui neegi annab talle selle õiguse, ta (rahvas) loobib selle viivitega suurest.[210]

Campanellale ei meeldinud, et ülemvalitseja ühiskonna ülesehitamises on vajalik võõraldamatult kõrgem tootliku jõu ühendite energiate, võrreldes teiste ajastutega. Campanella vaadetes on palju naiivset, kuid suurepärane on tema mõte, et rahvas on loodud vabana ja sellena ta peab saama.

Kuni vabadust pole saavutatud, ehitavad tegevad siia ilmas endile taevast ehk vähemalt, mitteusklikud nende hingest puuri nagu linnud, nad jäävad nende vend ja taifuud nende liikuma.[211]

Siit näeme, et nii Campanella vaadetes on palja ühist Dantega, on ta läinud viimasest palju rangemale. Sama ehtib ka More'i teoste.

Campanella nõudmine Dantega on selgesõnaline[212] rahva ühtsuse puudutis. Ei mingeis oleks nii ja jahtimise, nii Dantel ennustamise pegasuslikus võimuliku intelligentsi käes. Ei mingeid Campanellast ega teised võimu nõusinnus tahendatud riigiformelisemalt, nee lähenb jahtimisele mitteoleliselt riigiliselt organisatsioonile. Teinegi - seesama sõnaosa ühtsus ja mõjupõhi vahetuste suhete tahendamises.

---

210 Сладкевич, стр. 237.
211 Замков, стр. 296.
212 Кампанелла - его политические, стр. 93.

„Kui sünnahal olga mägitut, et see selgeltoo-
dud sarnasus on tegelikkuses mõlemat otsapidi
mõjutanud ühiselu aluspõhimõtted allikate - s.t. seal-
„Riigile". On varsti unustanud, et suhtelisel sarna-
suselt ühiskondlikule teooriale asumisviis
Doni võis avaldada sellist sunnit mõjuda Cam-
panellale, kes on ajaloolise kõrval mõtleja-
revolutsionäärina.

Kahtlemata Campanella ise tundis Doni
utoopilist ekstaasi. Tema suhtes[213] ja metõttu
mingid mõjutusi ta arvatavasti sai.
Ja et Doni tundis hästi meie „Utoopiat"
siis võib järeldada, et Campanella vaadete
kujunemisel on oma osa ka meie ühel.

Tsitsolini arvates Campanella tundis välja-
pääsutust inglise mõtlejat aimult Doni kaudu.[214]

Samas väidab Rutenburg, et Campanella
tundis otsekult ema suure eelkäija „Utoopiat".

„Thomas More, - kirjutab Campanella oma
„raamatoodis „Parlament väljamaal", - kirjeldas
väljamõeldud viisi Utoopiat nälle es-
määdigja, et see tema esmasündinu jäänuk loo-
sinud oma riigi ..."[215]

Käesoleva töö autor ei või antud küsimuse
küllaldase tundmiseta seisukohta võtta,
mis[t] tõenäoline on, toetudes Rutenburgi

---

213 Kareyeva, op. cit. 222.
214 Samas.
215 Campanella, op. cit. 39.

poolt joodud traditsiile, et õigus on tema, mitte Tsitsikovil.

Autor töö autori arvates pole õiglast tõstatada küsimust, et nende on fihtsam, kas Moe või Campanella, sellel asjal. Marxistliku ajaloofilosofia poolt pole seni veel välja töötatud metodoloogiat, mis aitaks valdkonnaülest küsimust lahendada. Jääga see ajaloolaste pärgamaks ülesandeks.

Moe pooldab Moe'i ja Campanella poolt avaldatud mõju võrdlemisele sotsialistliku ideede edasise arengu seisukohalt, sis valgis mahtlemata ennib. On ju tõsiasi, et „päikeseline" nii palju laenas Moe „Utoopia" ning esimese mõju oli ekraspidisele sotsialistide - utopistide seale võrreldamatult suurem. Campanella mõju oli feinda jahe tema elujal.

Eriti laialdane oli ta Saksamaal.[216] Seal tõlgiti peale „Päikeseliina" veel mitmed Campanella teosed („Hispaania monarhiast" ning „Kõned Itaalia vürstidele".

Samal ajal kasvas Adami ette võitlemine oma õpetaja tähtsamate filosoofiliste ideede väljaarendamise, millest ülimalgust nõu ühenes vana viisiga.

---

216 Kvacala, ..., 1907, gymnasium, lk. 269.

Aga aines kevis Campanella suulsus just protestantlisel saamaael? Seda võib selgelt öelda kuteulaste vihaga kemaegse moslemina ja Aristoteles vastu, millele toetus katolitsism.

Samal ajal töi Campanella sisulagi uut, olles rajamas ise päris protestantlikele väärtustest katolitsismi vastu võitlemisest. Ja ometi leiti ühes teose osades sisult pagenlikumad, ehk ka lõpetus oma töödus näitlemad muusikum, ome pealtnäha age ümberutamad alla aastani austust religiooni ees sellise vastu ülekas. Päikesemuuseum peaks mitte protestantsem, mitu ka polnud ka katolitsismus.

Protestantidele oli Campanella teatud määral vaimsem liitlasem kindla võitlusse katolitsismi autoritaarsuse vastu. Selleja on selle töö autori asjatu seletada protestantide teaduslikust tealeoleku ning positsiooni kasvu Campanella ja Teise "Päikeseliidu" vastu.

Väärtuse religioosse mõtte osas, mis viitsemõõdukad võtsid vastu Adamsi Apokalüpsisest ja otsustasid Šveitsimaal kuna vaba inimese kogukonna.

Selle kogukonna jaoks seostati vastav programm[217] ning nimetamus talle kogukonnale või ühenduste antiPäikeseliidu. Programmis taot-

217 Klaassaare, ..., 1907, ajaloost, lk. 270.

leti, et suus kuhu tõelisi kaastud ja võrgete mo-
naalsete omadustega lutsulasi saaksid elada
seal ühe maduna all. Ning mis veelgi tähtsam; et aad saaksid tõsiselt tegelda tõeli-
selt võltsimatu aiaq ehtsa religioosniga, mille
fulemusena pidi paranedama sidemed Jumalaga
loomused. Kõge kõrge liigmete saamis pidi
olema puht sama päritolega, nagu oli
muslim päritolu aiaq ametinoht ühiskonnas
ei pidanud mingit osa etendama.

Teinest mõlgest pidi negatiivsed omadused
ema liigmetele võimalust vastastikuse ühistöö
toetada ja seda just antud ajastule omases
ehk muuthimatust aiaq hädaohtlikumast
est lähtudes. Selgumas sidemed pidid te-
hama vahemaid negatiivsete liigmete. Kõrge-
võtes pidi õnne selles negatiivsetes tagajär-
jestikus omavahelises ja sellest fulemusi vas-
tastikuses omakasupüüdmatu abi.

Järeldub, et selle negatiivsete seaduspärad
olid puhtmuistlised ja nii pidi maasa aitama
lutsulase sidallustamisele aiaq tugevdamisele.[218]

Seepärast ei saa nõõnde Campanelle
„Päikeselinna" nimest ideelisest mõjust
selles samas negatiivsetes. Antud autor
ütleb „Päikeselinna" kohta, et see maa oludele

---

218 Kharamc, ..., 1907, gene5pb. ctr. 270.

ning luteruse.

Et laiemate huvidele huvidele fuifoorituste ravat-
setavat sama päritoluline, aga väljä Campa-
nella. „Päritoluline" tähendus, nagu oli fektud
punktis tähtsuse osas. Kogukonna organise-
rimine ettevalmistuse regas 1618. aastal puhe-
nud 30-aastane sõda ning Campanella päri-
tuline sõnavara jäigi alla vimetc.[219]

Siiski tuntis natoline mõju Campanella
„päritoluline" vaatele mõja suuruse osas para-
lüsseida. Järgnevalt Campanella õpetused
nuuda midagi olulist lisada oma õpeta-
tõe kohtadele.

Sinnahel võiks tõmmata paralleele Campa-
nella ja 18. sajandi suure naturalisti ning
valgustusfilosoofi Rousseau vahel.

Praktilise eluvaates tõdes autor tõhutab, et
nõia meie ümber on ümbritsed ühiskonna egoism
tõttu. Päästetud Rousseau näeb nadalusse
elu ning tegude vastavuses loodusseadustega.
Inimest sidub ümbritsevate ühiskonnaga ning
autor antud näidi tagasi loodusse järgimise
nõudi midagi otsustavalt uut sõda tegi
Campanella.[220]

Kahe välja-paistva filosoofi vaadete võrdle-
misel tuleb lähtuda ajastute eripärast, mis

219 Kõrvaline, ---, 1907, geredpo, lk. 271.
220 Samas.

lahkumisega mõlema seisukohtade pole selgelt tavad üksus isikoomuda ja talentide eripärasega.

Praktikas võis võrdlus Campanellaga valdt elada, töötada ja omtlede. Oma kirjasaates teatas Rousseau loobus oma erialgsetest vaatenukstadest nüüd suunates kõik selgelt kategooriaks jõ pahede vastu võitlemise propageerijaks. Campanella jõi aga elu lõpuni ustavalt oma veendumustele.

Kuid ühes küsimuses langevad nõlema vaated pea.aegu täielikult aastaks ja nimelt: peale loodusseisundit ka loodusseadusest. Campanella oli mõlema küsimuse selles lahenduse initsiaatoriks nüüd teda järgis Rousseau.[221]

See annab meile õiguse väita, et Campanella oli selle praktilise religioonifilosoofilise mõtte ühe suurmuju allikajaks. Siit omaenda võime peale rahvasaatjaste mõju 18. sajandi religioonifilosoofiale oletada on antiikmaailma teatud mõjudest Rousseaule nüüd teistele autoritele pärisosa filosoofidele. Kuid Rousseaule väga rohkem.

Ei saa eitada Campanella mõju ka selliste inimeste vaatenurgeniustele nagu Immanuel Kant nüüd üldse nagu samuti idealistlikule filosoofiale ja samuti klassikutele, nagu edasi aga järgnevale ühiskonnakriitikale mõtte arengule.[222]

---

221 Kibarauskas, ..., 1907, gimnaasium, lk. 272.
222 Bäumer.

Thema „Päikesliinas" on võõlja öeldud suure hulga samade mõtteid, mis More'i „Utoopiasse", kuid nõustuda Thraciala seisukohaga, et Campanella peateose ei ole palju originaalseid mõtteid. Thesid neist on võõlgendatud antud epohhi vajadusest ja nõudest, mitte mõnest originaalsest ideest ega nõudest epohhide vahelise objektiivse ja sisulise sepärast midagi ei ut.[223]

Campanella „Päikesliina" mõju on olnud selgelt näha mitte ainult ühiskondlikus, vaid religioosses ühenduses. Mitte ainult ühiskondlikku talenti, vaid ühe poolt usuvõi religioosse ja jüngrisõdlusega formuleeritud revolutsioonilise programmi mõtteid esile jüngivate põlvede esindajates inimeste hulgas. „Päikesliina" vastu ning põhjustasid ühe leviku nõigis Lääne-Euroopa maades. Nimelt Campanella soiteteos mitte oma vaadete võrra, vaid just sisepärast.

Ühes on Campanella juures süüdi ühe, millega ta suhtub oma teooriasse; ta annab teda eeltoodule liialdusele ilmekalt vastastikuse tähendusse ja annab ajal näeb individuaalsete tähelepanu allutamist ühiskonnale ning teadmisele, ja nõuab mõõdukat talle iseseisva mõtte suunas mõõdetud vaba ning eraldet vaba

223 Kharasova, ..., 1907, Moskva, lk. 115.

väljapaistvat mõtlejat hiliskeskaja reformaatoritest.[222]

Campanella oli esimene sotsialist - utopist, kes püüdis oma ideid ümberkorraldamisest kõigepealt teoreetiliselt põhjendada selle järel. Sõda tema näis, et Kalaabria ülestõus ennustas. Tema vabaduse idee elas selle kuigas edasi.

1647. aastal, seitsme aastat pärast Campanella surma, puhkesid ülestõusud Napolis ja Salernos. Need veel pole õige aeg. Uuesõnaline vabaduse upuutamine oma. Feodaalse reaktsioon, mille vastaste võitlemis Campanella pühendas enda ega ohu ja vaimuerksuse, võidetakse.

Aga unenägu saabub palju sõdivam momendi eestseisvaks väljaastumiseks selle maailma vägevate vastu.

„Päikeselinn" elas aga kõige reaktsiooni ja surma tõttu ülekaalukamatel päevadel päikeselaadse existentsi. Selles mõttes on ta palju näitlikum ja sügavam kui Morus' „Utoopia või hiliseamad utoopilised teosed 17.–18. sajandil.

Lõpetõna.

Tommaso Campanella ja Thomas More'i nõuvad ühes tuntumaid utopistlikku sotsialismi esiaadajaid. Tema elu ja tegevus lõgevad perioodi, mil kapitalism hakkas feodalismi nõrgale tõnjuma.

Campanella mõistis, et kapitalism ei too töötatud rahvale; nõudis mannid kapitalistlikku ekspluateerimist ennist kapitalistlikku ekspluateerimise ohvrits.

Nähes oda kaasaval viletsust, millles elas rahva enamik, nõudis utopistid ennistlemist ühiskonnaliikme soola, mis põhines enamusel. Nad nõudsid ühe ühise tulutoimetuse - ühiskonna pilte, mis oleks vabe igasugusest ekspluateerimisest. Püüdes teoreetiliselt põhjendada ühiskondlikku ennetuse vajadust, sotsialistid- utopistid võõrendasid palju ajaloolisi ideid ja aimdusi.

Ennetuse hukkamõist ja vastuolus ühisuse ülistamise kestsid aga ja kuni

Kreeka ja vaba - Roomа mõtlejate tõõdes, nõnnuti vaateaustlaste ja nimaja uitmiste vaadetes ühiskonna kohta.

Sellised ideed olid loomulikumas vastasseisus ebavõrdsuste ning ainuvõimu ühiskonnaga ainuvõimu poolt antagonistlikus klassiühiskonnas.

Koos kapitalismi tekkimisega ja arenemisega omandas utopistlik utopism üha rohkem realistliku joone, selle suunas esindajate ideed kaskasid nõlaua vennasmeelt ja neoluutsionaalt. Nii oli lugu ka Campanellaga. Ta näeb, et valitsus ühiskonnas nagu tuleb vaidlusalust ümber mõnda. Oma „Päikeseriigis" annab autor oma ühiskonna pildi, mis põhineb kommunistlikel printsiipidel. Ta loetleb näiteks, et meda saab ehk võia nõpea, nagu inimesed on „Päikeseriigaga" tutvunud.

Kahetsusväärselt Campanella mõistis, et valitsus klass ei loobu oma kesõigustest ilma võitluseta, nii et tal ei õnnestunud anda ajaloo mõistmisel ajaloolist materialismi positsioonidele ning avastada ühiskonna materialistlikku ümberkujundamise tegelikku jõudu. Kogu valitsuse ebaõiglus ahnuse ja pidas luxinatust ning halba nagunatust.

Sellele lisandus, et Campanella ei mõistnud

ennistseerivate ühiskondlike suhete reaalsust vaheseinu. Ta loetis naiste seas, et ümmarguse ovaalse näoga valmis tema ideede järgijaks ühe ühes konkreetses, mõistetavas, ettevõtmises reaalsed objektiivsed kui ka subjektiivsed tingimused.

Ainult tootliku jõudude areng, mis loob materiaalsed eeldused proletariaadi diktatuuri, seda on ümberkaudselt nõukogude ja organiseeritud kapitalistliku ühiskonna endas arenemine, loob ajaloolised objektiivsed võimalused seesuguse sotsialismi eksisteerimiseks.

Ebaõnnestub ühiskonna areng astmele vastab ebaõnnestub teooria. 17. sajandi alguses puudulikult arenenud kapitalismi põhjustas Campanella poolt tehtavad read asunaasiad nõukogulikustlikust ehituselust. Selle fulcrumiks on tema nõudmine sundkeelitsa kiusi peetud jäämedast võrdsustavast printsiibist. Campanella nõukogulik ehitus on valgeene ja nõbelise.

Ühtsed tema nõukogulikus ühiskonna jäämedanõudmine ülesehitus suunitsus jäägnevate sajandite piirale utoopiliste reale seisujuks.

Täielik eraomandi puudumine, ühiste tööharjutuste, toitumise ja jõustamise ühismeelsete organisatsioonide ning noorsoo tööharjutus – sellest on Campanella rahvaelulise ideede põhikomplekti ja just nimelt need seisukohad võimaldasid „Päikeseriigil" ilu elada oma rajaaegsetel, ideedes rõhjal kujunenud ning arenenud.

Paljud tunnud ajaloolased (Valgis, Rutenburg) on pidanud Campanella osa tähtsust rahvaelustelise mõtte ajaloo seisukohalt ebaõiglaseks.

Teda on süüdistatud müstitsismis, liigses religioossuses ning ebaloomulikus puudumises. Campanella olevat ühiskonnaelu seisukohalt oma noorpõlve ideaalid ja arusaamad reaalsete ühiskonnasuhete kõrvale jätnud. Sün peitubki või fenomeni müstilisuses.

Esiteks ühiskohtuse oleks süüdistada Campanellat pealetükkimises ning ühiskonna mehaanikasse sun-

mandamuses. Siin tuleb ellekõige mõne ajastust kaja-
nemist, mitte aga nominalismi ideedest tahtis täielikult
filosoof poeb välgendama endale sidemeteta-
olusi rõivid väliselt kopeelses vormis. Thesid se
ei tähenda, et Campanella vaated oleksid va-
litseva klõpsama ülemvõimu mõõg teatelises ni-
sus mõtles otseselt kopeelsus mõtteviisi.

Teisens. Tihti on ennustatud, et Campanella
oli mitte ilmses mõtleja, vilgatav ennistaja,
vaid mõtleja - revolutsionäär. Tema hindami-
sel on nagu nõnvale jäänud kolmeleva periood,
mil Campanella püüdis tehendada ühiskonna
ümberkujundamise nii-öelda teadusega ühen-
tud jõuga. Ta oli esimene rationalist-utopist,
kes ise püüdis praktiliselt valitsevat ühiskond-
likku korda selvapõhjalt muuta.

Kolmandaks. Campanellat püüdsite tema üle-
ilmses religioosses ennistamises; mõni ennustatsen, et
kolmeleva periood ta astus välja ateistina.

Neljandaks. Selle tõttu autor on püüdnud
muidu tehendada Campanella ende osa tema
poolt kavandatavas kommunismiühiskonnas.
Sünjuures on nõue leidnud põhjendamise prakti-
lise tegutsemise vaba etappi noor ilmnemis-
periodiga. On antud vastus küsimusele,
miks autor on asetab põhjendamise ilmle eelmise

saanud aeg enne Campanella surma ühe kommunistlikust riigikorrast veel valmistuda ja valgustamata jälle tuumale.

Viiendaks. Samas on laiutud Campanella inimarendusliikme ebaõnnestumist aeg-ajalt avaldatud mõju ja õigustele põhiseadustele. Aastal 100 aastat on tulnud retsenseerida, et Campanellat võib ja tuleb pidada otsustu 18. sajandi valgustusfilosoofia eelkäijaks.

Kuuendaks. Päikeseriigi täielikumaks mõistmiseks tuleb seda käsitleda oma aastaid ilmumisega, nimelegi on selgitatavad mitmed veel esinevad päritolumõned tõlgendamata mõ-ttes vastele. „Päikeseriigi“ ei tule vaadelda isoleeritult antuni ainsakordselt ainupärastikust päraselist, vaid ühe veel pikema ühiskondlike vaadete süstematiseeritud õõtsikut.

Ennekõik aitab mõista Campanellat, et ta aitas ainuisikuliselt vastandada ühiskonnakorraldusi, nagu need siis olid.

Tuleb öelda, et Campanella mõistis valitsejaid ja õigusi ühtlustada ja õigusi seaduste.

Резюме.

Томмазо (Фома) Кампанелла наравне с Томасом Мором является одним из известных представителей социалистов - утопистов. Его жизнь и деятельность совпадают с тем периодом, когда капитализм стал вытеснять феодализм.

Кампанелла понимал, что капитализм не принесёт обещанной свободы. Угнетённые массы стали жертвой эксплуатации капитализма вместо феодализма.

Видя всю эту трагедию жизни, в которой жила основная масса народа, утописты стали критиковать существующий строй, который был основан на частной собственности. Они представляли себе будущий общественный строй в идеальном свете, свободном от всякой эксплуатации. Стараясь теоретически обосновать необходимость общественной соб-

венности, социалисты-утописты выдвигали много гениальных идей и догадок.

Осуждение частной собственности и восхваление общности имущества, имеет место ещё в трудах мыслителей античной Греции и древнего Рима, а также во взглядах древних христиан и еретиков.

Такие идеи были естественной реакцией в результате неравенства, а также эксплуатации человека человеком в антогонистическом классовом обществе.

Совместно с возникновением и развитием капитализма приобретал социалистический утопизм всё более реалистическую форму. Идеи представителей этого направления стали звучать всё более убедительнее и резолютивнее.

Так было и с Кампанеллой. Он видел, что правующий общественный строй необходимо изменить кардинально. В своём труде „Город Солнца" показывает автор картину нового общества, которое основывается на коммунистических принципах. Он наивно надеялся, что это можно претворить в жизнь, как только люди узнают его

„Город Солнца".

Частично Кампанелла понимал, что господствующий класс без борьбы не откажется от своих привилегий, но ему не удалось в оценке истории встать на позиции исторического материализма и показать действительные силы социалистического преобразования общества. В основу всей существующей несправедливости он ставил необразованность и плохое воспитание. Он наивно надеялся и верил, что люди сразу готовы по его идеям преобразовывать свою жизнь, не понимая, что для этого отсутствуют как объективные так и субъективные условия.

Ступени незрелого общества отвечала и незрелая теория. Недостаточно развитый капитализм в начале XVII-века послужил возникновению у Кампанеллы ошибок в понимании коммунистического образа жизни.

В результате этого его теория о коммунизме грубой и вульгарной. Однако его примитивное понятие о построении коммунистического общества, явилось примером многим утопистам в последующих столетиях.

Совершенное отсутствие частной собственности, общая трудовая повинность, общественная организация производства и деления, а также трудовое воспитание — это является основным комплексом социальных идей Кампанеллы.

Многие известные историки, такие как Воллин и Рутенбург, недооценивают его значения в истории социалистических идей.

Его обвиняли в мистике, в излишнем преклонением религии и в отсутствием жизненности. Кампанелла якобы предал в инквизиторских застенках свои ранние идеалы и стал отстаивать испанскую монархию и католическую церковь, поэтому по их мнению Кампанелла не представляет особого интереса исследователям.

Автор настоящего труда опровергает такую точку зрения и выдвигает новую точку зрения, что не соответствует существующим до его времени исследованиям.

Следует ещё раз подчёркнуть, что необходимо рассматривать Кампанеллу неразрывно с исторической средой. В этом и кроется ключ к полному понятию его идей и раскрытию его личности.

Во первых. Было-бы несправедливо обвинять Кампанеллу в преклонении перед римским папой и испанской монархией. Здесь следует видеть лишь временное отступление, а не отказ от коммунистических идей. Философ должен был высказывать свои близкие сердцу идеи внешне лояльной форме, однако это не означает, что его мысли по содержанию были такими же.

Во вторых. Часто забывают то, что Кампанелла не только мыслитель, бесплодный мечтатель, но мыслитель-революционер. При его оценке забыт калабрийский период, когда Кампанелла пытался решить преобразование общества путём вооруженного восстания. Он был первым социалистом-утопистом, который пытался сам практически изменить господствующей общественной строй при помощи силы оружия.

В третьих. Кампанеллу обвиняют в чрезмерном преклонении религии, но забывают, что во время калабрийского периода он выступал как атеист.

В четвёртых. Автор настоящего труда по новому старается решать вопрос роли

Кампанеллы в создаваемом им коммунистическом обществе. При практическом осуществлении Города Солнца внесены два этапа с переходным периодом. Здесь и дан ответ на вопрос, почему автор поставил свой Город Солнца на один океанский остров, и также почему Кампанелла говорит о своей коммунистической общине как осовершенной, не освещая ее возникновения.

В пятых. Автор данного труда считает, что Кампанелла можно и следует считать непосредственным предшественником философом-просветителем XVIII-века.

В шестых. „Город Солнца" следует рассматривать как систематическое выражение его социально-политических идей.

Глупо было бы от Кампанеллы требовать, что он описал бы коммунистический образ жизни так, как мы его сейчас понимаем.

Уже то, что Кампанелла понимал большое значение коллективного труда и видел в частной собственности величайшее зло — и больше мы не имеем право от него требовать —, обеспечивает ему право на бессмертие.

Kasutatud allikad.

Fr. Engels, Sissejuhatus „Loodusse dialektikale",

K. Marx, Fr. Engels, Valitud teosed, II köide,

Tln., 1960., lk. 47-62.

K. Marx, Kapital, I köide, Tln., 1953.

Bücher(6), K., Arbeitslohn, M., 1913. (= Bücher(6))

Волин, В. П., История социалистических идей,

I часть, М.-Л., 1928. (= Волин)

Волин, В. П., Капитализм - коммунизм,

Очерки по истории социализма,

М.-Л., 1935, стр. 90-97.

Волин, В. П., Коммунистический трудовой

Коммунальный, Коммунальная,

Город Солнца, М.-Л., 1954, стр. 15-28.

(= Волин, Коммунистический трудовой

Коммунальный)

Горфункель, А. Х., Материализм и богословие в философии Бернардино Телезио, Итальянское возрождение, Л., 1966, стр. 121-140.
(= Итальянское возрождение)

Кампанелла, Город Солнца, М., 1954.
(= Город Солнца)

Kvačala, J. J., Thomas Campanella, ein Reformer der ausgehenden Renaissance, Berlin, 1909.
(= Thomas Campanella - ein Reformer...)

Квагала, И. И., Фома Кампанелла, ЖМНП, С.-Петербург, 1906 - октябрь, 1907 - январь, май, август, декабрь.
(= Квагала, ..., год, месяц)

Михневич, Д. Е., Очерки из истории католической реакции (иезуиты), М., 1953.
(= Михневич)

Петровский, Ф. А., Биография Кампанеллы, Кампанелла, Город Солнца, М.-Л., 1954, стр. 171-182.
(= Петровский, Биография Кампанеллы)

Platon, Der Staat, Leipzig, 1923. (= Platon)

Рутенбург, В. И., Кампанелла, Л., 1956.
(= Рутенбург)

Сказкин, С.Д., Книга для чтения по истории средних веков, Том III, М., 1953.
(= Сказкин)

Stoeckli, A., Campanella, Tln., 1963. (= Stoeckli)

Чиколини, Л.С., Социальная утопия Антонио Франческо Дони, Средние века, Том 17, М., 1960, стр. 190-224
(= Чиколини)

Sisukord.

lk.

Sissejuhatus 2

I ptk. Campanella ja tema aeg 7

II ptk. Campanella filosoofilised vaated 40

III ptk. Sotsiaal-majanduslik maailmavaade 72

IV ptk. Campanella utoopiline ühiskonnakäsitlus 113

Lõppsõna 165

Viidatud allikate loetelu 171

Skandinaavia ja Venemaa uurijate seisukohti Campanella kohta 177